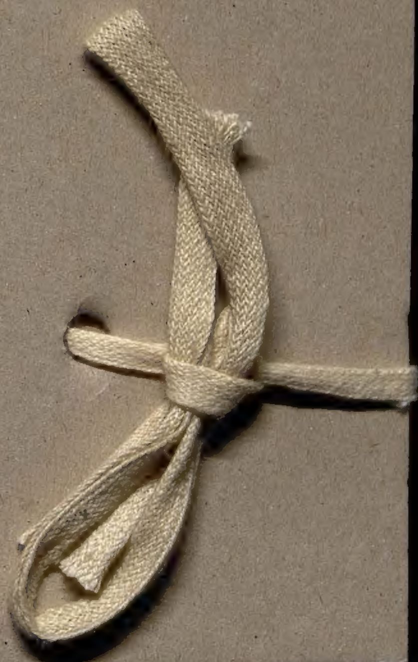
II

5390 t. 2.

1.

Przysłowia, głównie ruskie

Kart 87.

głowne

Ukrainica z tego
ms. wyłączone i dane
do oprawy 27/4 i 1930
celem wysyłki do Bibl.
Tow. Szewcz. do Lwowa

BIBLJOTEKA X. X. CZARTORYSKICH W KRAKOWIE.

Sygnatura $\frac{\textit{rękopisu}}{\textit{druku}}$ ....

Autor .... Ms. 578

Tytuł dzieła ....

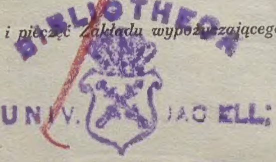
....

Miejsce i rok wydania ....

Tom .... *Voluminów* ...... 1 ......

Wypożycza .... *Zwróci* ....

Podpis i pieczęć Zakładu wypożyczającego:

12.0. 304 n. 6
a.b. 13 n. 2

Przysłowia są pierwszemi płodami naroda wychodzącego z grubej
ciemnoty w nich to stare wieki podają potomkom prawidła mądrości
uwagi i odkrycia nad przyrodą a będąc głosem narodu są one ważne:
mi materyjałami do historyj umu ludzkiego. Przysłowia co do mądrości
jeden mają zmysł i dążność jak u wszystkich narodów jednakże
co do wyrażenia mają różnicę z powodu klimatu i okoliczności.
fantazyj, ducha wiary, praw, obyczajów, historyj, są one starszemi pom-
nikami od pisanych dziejów, niektóre przysłowia są może odrywkami
pieśni historycznych O przysłowiach mówi Dymitr Falerejski (περι
ἐσμυγεις) w przysłowiach zebrane są równie jak w nasionach siły
wszystkich drzew (derewiew) S. Hieronim powiada że zawierają: w sobie
ukryty boski rozum jak złoto w ziemi i orzech w skorupie. Śniegirew
mówi: Ni w kakom upotreblenij rieczi stolko ne obnarużywajet
sia charakter i obraz myslej naroda, ili łuczsze skazat' wes
narod ~~kak~~ w swoich posłowicach, w kotoch on oliczajet sebia
i srawnenie ich wesma nastawitelno i zanimatelno. Jedną z
najużywańszych form w piśmie św. jest ~~bel~~ przypowieść i ~~[illegible]~~
przysłowie, Zbiór takowych, zwano na wschodzie dawno nanizanemi
perłami. Jezus w przypowieściach uczył naród. U Żydów zwano je mosziel
u Arabów Misl u Indyjan szloki u Greków γνῶμαι O nich to mówi Arys:
toteles u Synezinsza: One to są zabytki dawnej filozofij która się gubi
w wynoszących się wad człowieczeństwa, jedyna krótkość, piękność i bystre
pojęcie zachowało ich od zguby" Służyły one za treść poezyj n. p. u Solona,
Ezopa, Mimnerma. Rzymianie zwali je adagia proverbia zbierał ich Jul. Cezar
Katon, Syrus. U Skandynawów sam Odin je miał robić (ob. Havamal.) i runami
pisać. Niemcy je zbierali J. J. H. Eisenhart's Grundsätze der deutschen Rechte
in Sprichwörtern 3e Aufl. Leipz. 1823. 8o. – Moralische Sprüche der deutschen
Halberst. 1822. Zgoła wszystkie narody zbierały swe przysłowia w osobne
słowniki. Zobaczymy co Sławianie w tej mierze uczynili U Czechów Jakob Srnec
wydał 1582 i 1599 Dicteria seu proverbia bohemica. Serbskie wydał w
Wiedniu r. 1821 Wuk Stefanowicz narodne srpske pripowijetke i zagonetke
Dalmackie często przywodzi A. Della bella w Dizionario Italiano Latino Illirico
Venetiis 1728. Ragusa 1785. 4o. także w Gramatyce Appendyniego w Ragusie 1808. 8.

Ob. Bibl. o przysłowiach:
Przy. Salam. I. 6. 7. Syrach
XXXIX 2. 3.
Histoire générale des pro
verbes par Méry T. I
Paris 1828. 8o.
Sententiae Ali Ebn Taleb
arab. et lat. Oxon. 1806.
A Collection of proverbs in
various languages Ben-
galee, Sanscrit, Arabic
Persian, Latin and
English under the title
of Bhooduthum edited
by Neetruthum Hulder
Calcutta 1826.

G. Ferricz: Fabulae ab Illiricis adagiis desumtae 1794. Ragusae 8o.
Kroackie w Thomas Miklouschich: Izbor dugovanyh vszakoverztneh
(roznych rzeczy) v Zagrebu 1821. Krainskie: Lehrgebäude der sloven.
Sprache n. System Metelko Laybach 1825. 8o. Slovackie: Grammatica
Slavica auctore Bernolak Posonii 1790. 8o. Czeskie. D. Synapius
1678, Horny 1705 Dolezal 1746. - Czelakowski. Syrbskich przysłow zbior
czyli górno Łużyckich podług wiadomości L. Kucharskiego znajduje się
w rękopisie w Baucenskiej miejskiej bibliotece. Małoruskie w Pawłowskiego
Gramatice Luczkaja, Lewickiego Rossyjskie: Prof. Kurganow 1769 w S. Petersb.
w: Rossijskaja uniwersalnaja Grammatyka, ili obszczeje pismosłowije
Ti w S. Pet 1823. na 17 stronach. - Sobranie 4291 drewnych rossijskich posłowic (podług alfabetu;
w Moskwie 1770 - w S. Petersburgu Dymitr Kniazewicz wydał: 1822 - Polno-
je sobranie Ruskich posłowic i pogoworok. Wiele przysłow w słowniku
Słowar Akademij Rossijskoj I 1780. Bogdanowicz liche z nich porobił rymy
jak żabczyc u nas. Ob. Nopitsch. Literatur der Sprichwörter. Ein Handbuch
für Literarhistoriker, Bibliographen u. Bibliothekare Nürnb. 1822. 8.
Źródła Przysłowia składają się 1) z wydarzeń życia (opyty życia) gdzie częste
wydarzanie obraca się w zwyczaj powszechny 2) z historycznych wspomnień
(sobytija i życia) które ojcowie ~~przez~~ potomkom zostawiają. 3) starożytnych
formuł prawnych i wiecowych 4) textów z św. Pisma i nabożeństwa 5) myśli
i przysłowia wziętych przez czytanie krajowych lub obcych pisarzy 6) ostrze
i dowcipne odpowiedzi (najgłówniejsza zaś przyczyna jest i wrodzona ana-
logiczna filozofija.) Co do formy dzieli się przysłowie na rymowane i nierymowe
dramatyczne paraboliczne i t. d. Co do treści ~~są~~ są 1) antropologiczne doty-
czące się człowieka 2) fizyczne natury Obydwa gatunki często zawierają
pojęcia tyczące się Boga jako źródła dobra i prawdy, czasem zmieszane z
zabobonami (suewerijami) w których widać pomieszanie rzeczy
dawnemi ~~ch~~ z świeckich z ~~świętemi~~ duchownemi, prawdy z błędami, pogaństwa z Chrześci-
jaństwem. Antropologiczne dzieli się na obyczajowe, polityczne, jurydyczne, i die-
tetyczne a fizyczne zaś na metereologiczne i fizyczne (działania ziemi).
A ponieważ przysłowia ciasno są związane z historyją języka i naroda więc dzieli
się 1) po czasie na chronologiczne 2) po miejscu na topograficzne 3) po narodzie
na etnograficzne które mogą być ogólne i familijne, miastowe i sielskie
w tym względzie dzieli się na stare i nowe a na powszechne i miejscowe
tak że są rodzinne ojczyste b) cudzostronne c) zmieszane. Równie jak czasy
tak język, dzieje, obyczaje ~~te~~ i przysłowia się zmieniają dla tego są one ~~potrze~~-
używane (nowe?) i nieużywane (stare) czasem stare przysłowia używają się

do nowych rzeczy
Często widzimy w przysłowiach jedną i tęż samą myśl przychodzącą również w
Wschodnich, Greckich, Łacińskich, Niemieckich i u innych narodów przyczyną
tego jest 1) wkorzenione ogólne analogiczne pojęcie całego człowieczeństwa o
prawdzie, dobrem i złem. 2) w wzajemnych różnoczasowych stosunkach jednego
narodu ku drugiemu przyswajane myśli i słów lecz bardzo trudno rozgraniczyć
co pierwotne a co skąd wzięte dla tego ~~mowa~~ badanie będzie chaosem ciągle dla uczonych.
~~[illegible]~~ wchodząc się w mrok głębokiej starożytności gdzie naród jak roz-
hukane bałwany zlewał się z narodem i język z językiem zostajemy przy
epochach pewniejszych historyi z których przysłowia łatwiej rozróżnić można.
Główniejsze epoki przysłów: 1) Starożytna i pogańska najwięcej do innych
Sławiańskich podobna 2) Początek przekładu pisma św. z Greckiego na Ruskie i
innych ksiąg bizantyńska albo początkowo chrześcijańska 3) Epocha z czasów
napadów Tatarskich, Węgierskich, Litewskich, Wołoskich na Ruś 4) Epocha pano-
wania polskiego, zaprowadzenie drukarstwa epocha szkolna, zaprowadzenie
bibliotek szkół w Kijowie wpływ łacińskiego języka 5) Niemiecka nowa i
innych literatur poznanie. Z czytania pisma św. oraz słuchania w Kościele
wiele weszło przysłów n.p. Bog dał Bóg wziął ~~[illegible]~~. Job I.21. – Nie kop drugiemu
dołka bo sam wpadniesz Psal VII.16. Syrach XXVII.29. ~~[illegible]~~ tatarskie:
Jabłka nie daleko padają od swego drzewa – Położ wilcze ~~tu~~ czapce ono nie
będzie twoim towarzyszem – Jeżeli kopiesz rów dla drugich to sam w niego wpad-
niesz Greckie: Γνῶθι σεαυτόν Nosce te ipsum Znaj siebia – Ὅπου τις ἀλγ-
κεῖσε τὴν χεῖρ' ἔχει Ubi quis dolet ibidem et manum habet gdzie bolno
tam ruka, a gdzie myło tam glaza. – Ὄρος ὄρει οὐ μίγνυται Mons cum
monte non miscetur Gora s goroj ne srojdetsia – Χεὶρ χεῖρα νίπτει Manus
manum lavat, Ruka ruku moiet a obie biety – Λίθος κυλινδόμενος τὸ φῦκος
οὐ ποιεῖ Saxum volutum non obducitur musco. Na odnom miestie i
kameszek obrostet – Ὁ δύο πτῶκας διώκων οὐδέτερον καταλαμ-
βάνει Duos insequens lepores neutrum capit Za dwumia zajcami ~~[illegible]~~ pogonysz
sia i ni odnogo ne pojmajesz – Πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ κακὰ τρία
Ot pojara ot potopa i złoj żeny sochrany nas Hospody – Τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ
τοῦ νήφοντος, ὑπὲρ γλώττης ἐστὶ τοῦ μεθύοντος Quod in animo sobrii
id est in lingua ebrii – Ἐκ τῶν ὀνύχων τὸν λέοντα ex ungue leonem
– Sine Jove nec pedem move Bez Boga ni do poroga – Vox populi vox Dei
Βοὴ λαοῦ, βοὴ θεοῦ Głas naroda głas Bożyj – Deus in altis habitat
rex procul equitat Do Boga wysoko do Caria daleko – Ut sementem fece-
ris ita et metes Czto posiejesz ~~[illegible]~~ to i pożniesz – Finis coronat

opus Koneć dieło wienczajet. — Quot capita tot sensus. Skolko go-
łow, stolko i umow — Cuneus cuneum trudit. Klyn, klynom wybywa-
jetsia. Equi dentes inspicere donati Darowanomu koniu w zuby ne
smotriat — In melle sunt linguae sitae vestrae, corda felle sunt
sita Plautus Truc I, 1. Na jazykie medok a na serdce ledok
Dalmackie Isa vuka i koslichi su siti
Krainskie Jezik mej za zobmi (Derzy jazyk za zubami)
Roka roko mije Czeskie Miytee jazyk za zuby — Każda liszka
swój ogon chwali Litewskie Kur trumpo, ten trukst (Gdzie tonko tam
i rwet sia) Kur medžius kert ten skidras lakśta (Zdzie rąbią drzewa, a tam szczepki leciat') Ant palynkuse kaokta oszkas lyp-
Na poklanoje derewo i kozy skaczut Niemieckie: Der Zmud ist
nur näher als der Rock Rubaszka kaszta bliższ.
Przysłowia równie jak pieśni i powieści ciągle się tworzą. Wieśniak w szole
umiejący najwięcej przysłów i tworzący takowe maxymy najbardziej bywa sza-
nowany i uważany za jedynego Grafem przysłowie jednostanie za wyrok się
więc pandektami ludu. Gustaw Hess de Kalve w Ukraińsk. Wiestniku na
r. 1817. Charkow str. 119 mówi że w Małorossyi krążą dotąd pieśni, psal-
my, przysłowia Ukraińskiego filozofa Grzegorza Skoworody.
W przysłowiach żyje … m i serce narodu one to tworzą u ludu główne pojęcia masę charak-
zapisnych myśli w nich … się wewnętrzne życie i duch fizyonomia ducha, charak-
tem i jego ręką słowem cały byt … ich zawarte nasiona myśli, odkryć i doświadczeń.
One to ukazują znanie, myśli i wiarę o przyrodzie, ludziach, Bóstwie one jak
w zwierciadle pokazują wewnętrzną oświatę, obyczaje i wyczają malują oraz klimat.
I) Rozd I. a) o źródłach i zarodach przysłów 2) O przysł. we względzie stylu i poezyi Oddział
II) Antropologiczne a) pogaństwo, wiara, zabobony b) zwyczaje i obyczaje c) Moralności
III) d) polityczne i sądebne zabytki praw. B) Prawnictwo i sądownictwo a) prawa b) występ-
ki, kary c) sądowe obrzędy α) dosy β) oddanie głowy γ) prawej δ) pole ε) powelzyj obsik.
IV Fizyczne a) Meteorologiczne i astrologiczne b) Agronomiczne c) Medyczne —
Historyczne a) Chronologiczne b) Topograficzne c) Etnograficzne α) wrześ β) dewiz

~~778.~~ 720. A. 3

Przystowia Ruskie.

Dobre samo sia chwalyt.

Nema prypowistki bez prawdy.

Mowlew kyis – abo jakyis.

Bibliografia

Zbiorów małoruskich przysłów, przymówek, zagadek i zaklinań.

Małorossijskija posłowicy i pogoworki, s przymieczaniami (Wiestnik Jewropy 1829. Cz. 167 No. 20 str. 304 – Cz. 168 No. 21 str. 62 – No. 22 str. 153)
Russkije w swoich posłowicach J. Snegirewa S. Ptrbg. 1831. 8o. (120 przysłów zebranych przez J. P. Kotlarewskiego) =
Małorossijskija posłowicy i pogoworki, sobrał W. N. S. (Smirnickij). Charkow 1834. 8vo str. 34. (587 przysłów) =
Oczerki Rossii W. Passeka. Sptbg 1840. 8o. Kn. 2 (Małorossijskija powierja – Zaklinania)
Hałyćki propowiedki i zahadki, zôbraw W. Iłkewicz; wydaw Jak. Hołowackij: Wiedeń 1841. 12o. str. VI. 124. (2706 przysłów i 60 zagadek) = +
Łastôwka. Sobranie soczynenij na małorossijskom jazykie. Izd. Je. Grebenka. Sptbg 1841. 16o. str. 382 = 1 Rub. (82 przysłów i 30 zagadek)
Wienok Rusynam na obżynky, upljew J. Hołowackij. U Wiednie 1847. 16o. Cz. I str. 216; Cz. II str. 396 (sn. i zagadki) +
„Starynnaja posłowica w wiek ne słomit sia," ili opytnyja osnowanija russkago narodnago mudrosłowija. Charkow, 1847–1848. 8vo. str. 88. =
Małorossijskija i hałyckija zahadki, sobrał A. M. Semenowskij. Kijew 1851. 8vo str. 44 = 50 Kop. (380 przysłów i zagadek, z tych 20 z Łastôwki, a 60 z Iłkewicza). =
Etnograficzeskije i statysticzeskija swiedienija ob Olgopolskom ujezdie Podolskoj gubernii, Swiaszczennika J. Michniewicza. Wiestnik Geograficzeskago Obszczestwa 1852. Kniga 5, str. 23–40) (150 przysłów)

Narodnyja igry, zagadki, anekdoty i przysłowija żytelej Sudżanskago ujezda, A. Dmitrjukowa (Kurskija Gubernskija Wjedomosti 1853, N° 6-13).

Małorossijskija istoriczeskija posłowicy i pogoworki, A. Łazarewskij (Czernigows. Gub. Wied. 1853, N° 38) (30 przysłów)

Miestnyja narodnyja posłowicy i pogoworki, sobr. w s. Dałtyni Njeżynskago ujezda; swiaszczennikom P. Ogiewskim-Ochotskim (Czernigows. Gub. Wied. N° 23 i 39.)

\+ Peremyszlanin, miesiacosłow na 1854 rôk. Peremyszl 1854 8vo str 102-104 i toż na r. 1856. str. 73-74

Dni i miesiacy ukrainskago selanina, M. Maksymowicza. Russkaja Besieda 1856, N° 1 i 3 (25 przysłów – toż przedruk w Sobranie soczynenij M. Maksymowicza Kijew 1877. 8vo Tom II.

Użynok ridnoho pola, wystawenyj pracejn M. Gatcuka. Moskwa 1857. 8vo str. 371 = 1 Rub. 50 Kop. (520 przysłów).

= Lud ukraiński, jego pieśni, bajki, przysłowia i t. d. zebrał A. Nowosielski. Wilno 1857. 8vo Tom II, str. 231-262 (710 przysłów)

Przysłowia i przypowieści ludu ruskiego w Galicyi, zebrane przez S(tefana) P(etruszewicza) z Dobrzan. (Przyjaciel domowy, pismo zbiorowe. Lwów 1857. 4to N° 25-35. 37. 38. 41. 44. 45. 47. 48).

= Sbornik małorossijskich posłowic i pogoworok, izd. A. Szyszackij-Iłlycz. Czernigow, 1857. 12° str. 97. (1403 przysłów)

= Małorossijskija posłowicy i pogoworki – G. Kulżynskij. (Kijewsk. Gubernsk. Wied. 1858. N° 26 i 27.)

Dwadcat' piat' małorossijskich posłowic – Gr. Miłoradowicz. (Czernigow. Guber. Wied. 1858 N° 2.)

= O zagoworach, A. Szyszackij-Iłlycz. (Czernigow. Gub. Wiedom. 1858. N° 17.)

Pamiatniki ukrainskoj narodnoj słowesnosti (prykazki, pomowki, pohudki i t. d.) sobran. P. Efimenkom. (Czernigow. Guber. Wied. 1859. N° 6, 16, 18, 25, 49 – i Czern. Gub. Wied. 1860 N° 23-26, 38-40.) Wszystkich prykazok 1050.

Ob Ukrainskich postowicach i pohoworkach p. A. Tyszczyńskago (Czern. Gub. Wied. 1859 N° 29.)

Ukrainskija zahadki, zap. S. Nos. (Czernigow. Gub. Wied. 1859 N° 29)

Miesteczko Baturyn. Obrazcy miestnago gowora, pieśni i postowicy, M. Isaenko. (Czern. Gub. Wied. 1860, N° 1, 8, 9, 11, 12, 14. (Wszystkich prykazok 200).

Pohoworki i postowicy, upotreblajemyja w Wołynskoj gubernii, soobszcz. swiaszcz. W. Abramowicz. (Wołyn. Gub. Wied. N° 2-4)

Małorossijskija postowicy i hałyckija prypowiedki (w Staroswietskij Bandurysta N. Zakrewskago. Moskwa 1861. 8° str. 628. Kniga II^a str. 137-244). Wszystkich prykazok 4000)

Pamiatniki narodnoj słowesnosti sobran. Doroszenkom, P. Efimenkom, D. Ławrynenkom i Kosmenkom. (Prykazki, prysływia, zahadki to szczo – w Czernigow. Gub. Wied. 1861, N° 5, 7, 9, 10, 13, 17, 19, 21, 23, 24, 33, 36-38 = i Połtaw. Gub. Wied. 1861 N° 32.)

Małorusskija i russkija postowicy. (Połtaw. Gub. Wied. 1861, N° 45-51 = i 1862 N° 5, 10, 13, 19, 22, 31, 40. = i 1863, N° 5.).

Prywietstwija i pozdrawlenija u Podolan – K. Szejkowskago (Kijewskij Kurjer 1862 N° 5 i 8.)

O južnorusskich postowicach E. Bietobrowa. (Wiestnik jugozapad. i zapad. Rossii 1864 N° 5, str. 19-32 = i 1865 N° 7, str. 346-357.)

Sobranie pamiatnikow južnorusskoj narodnoj słowesnosti: Postowicy, soobszcz. G. Kulczynskij. (Czernigow. Gub. Wied. 1864, N° 31, 34.)

Małorusskija postowicy i zahadki sobrannyja w Bohuczarskom ujezdie. (Woroneż. Gub. Wied. 1864, N° 32).

Ukrainski narodni prykazki, prysliwja i take insze; Zbirniki O. Markowicza i druhich, sporadyw M. Nomis. S. Peterburg 1864. 8vo str. VII. XVII. 304 (Cena 2 Rubl. – Wszystkich prykazok 14,339 i zahadok 505 zebranych ze wszystkich dotąd wydanych zbiorów.) = +

Powjerja, postowicy i pieśni żytelej Poljesia J. Trusiewicza. (Kijewlanin 1865 N° 51, 52, 57, 65-69, 71, 108, 109, 111, 113, 120.)

Bajki, fraszki, podania, przysłowia i pieśni na Rusi, zebrał S. Barącz. Tarnopol, 1866. 8vo – 2^{ie} wyd. Lwów 1886. 8vo str. 271. = +

Zahowory ot „prystrytu" i zubnoj boli. (Kijewlanin 1866, №. 24, 26.)
Krestjanskija zahowory „wrotky" – P. Trubłajewicz. (Podolskija eparchialnyja wiedomosti ~~[illegible]~~ 1868 №. 16.)
Zahadki. (Prawda. Lwów 1868 №. 40–45)
Jeszcze dopołnenie k ukrainskim posłowicam – P. Efimenko (Czernigow. Gub. Wied. 1869. №. 5)
= Posłowicy i pohoworki Hałyckoj i Ugorskoj Rusi. Iz zapisok Imp. Geograficz. Obszczestwa po otdieleniju etnografii 1868 g. T. II. Speterburg 1869. 8vo. str. 138.
Wołynskija i małorossijskija posłowicy i pohoworki, sobr. W. Perogowskij. (Wołynskija Gub. Wiedom. 1869 №. 21–26.)
Z narodnich ust. Zahadki; zapysaw W. Łuczakiewskij. (Prawda lwowsk. 1869 №. 40–47.) (40 Zagadek)
Narodni prykazki. – W. Nawrockij (Prawda lwows. 1869. №. 24) (26 Prykazok)
= Małoruskija zahadki, sobrał A. M. Sementowskij. (S. Peterburg 1872. 8vo. str. 103.
= Posłowicy i pohoworki Hałyckoj i Ugorskoj Rusi, sobran. Wysockim. Izdan. Geograf. Obszczestwa. Sptrburg 1873.
Zakłynanija małorossijskago naroda; sobrał P. Efimenko (Izdan. Imp. Obszczestwa Istorii i Drewnostej Ross.) Moskwa 1874. 8o. str. 70 (50 Kopiej.) 221 Zaklinań.
Religioznyj kult jużnorusskago naroda w posłowicach – P. Iwaszczenko. (Zapiski jużno-zapadnago otdieła Imp. Geograficzesk. Obszczestwa za 1874 g. T. II. Kijew 1875.)
= Małoruskija narodnyja predanija i razskazy. Swod M. Dragomanowa (Iz Zapisok Jugo-zapadnago otdieła Geograficz. Obszczestwa) Kijew 1876. 8vo. str. 434. (146 Prykazok i Zamowlenia)
= Trudy etnograficzesko-statystyczeskoj ekspedicii w Jugo-zapadnyj Kraj, snarażennoj Imp. Geograficz. Obszczestwom. Materiały i izsliedowania sobrannyja P. Czubinskim. Tom I. Wypusk 2. Zahadki i posłowicy; pod redak. P. Hilferdinga. Sptburg 1876. 8vo. str. 467. (2000 Prykazok i 300 Zahadok)
= Narodnyja zakłynanija nad pczełami – J. Bitenskago. Kamenec-Podolsk, 1880. 8vo. str. 67.

Nagowory ot boleznej u Czarnomorców – Ft. Szczerbiny. (Kijews. Staryna 1883, Nr 7 str. 586–588.) (8 Nahoworów)

Zagowory na proso i pszenicu; soobszcz. N. I. (Kijews. Staryna 1884, Nr 12)

Szczątki pierwotnego światoglądu w ruskich i polskich zagadkach ludowych; p. J. Franko. (Przegląd tygodniowy. Dodatek. Sierpień 1884.)

Małorusskaja pochoronnaja prycziet i mithiczeskoje jeja znaczenie; – S. Braiłowskij (Kijew. Staryna 1885, Nr 9.)

Znacharstwo, szeptanija i zahowory w Starobielskom i Kupianskom ujezdach Charkowskoj gubern. – I. Iwanow. (Kijewsk. Staryna 1885, Nr 12) (10 Zahoworów).

Koje-czto o wowkułakach; – P. I–w. (Kijew. Staryna 1886, Nr 6) (6 Zamowlanija)

Małorusskaja etnografija za posljednije 25 ljet; – A. Pypyna. Wiestnik Jewropy 1886, Nr 1, str. 300–326. (O pracach Zakrzewskiego, Nomisa, Czubinskiego.)

K istorii postowic; – N. Sumcowa. (Kijew. Staryna 1887 Nr 2).

Etnograficzne zapiski S. Rokossowskiego z okolic Nowogrodu wołyńskiego. (Zbiór wiadomości do antropologii krajowej. Tom XI. Kraków 1887. 8vo) (103 Zagadek)

Małorusskija pryczytanija nad umerszymi; zapisan. w Umańskom ujeździe Chr. Jaszczurżynskim. (Kijewska Staryna 1888) Nr 1. (3 Pryczytań).

Iz obłasti narodnoj medycyny, M. Ogilewskago. (Kijewskoje Słowo 1888 Nr 473) (Kilka zamowlań.)

Nowa Zbirka narodnych małoruśkich prykazok, prysływiw, pomowok, zahadok i zamowlań; woporjadkuwaw M. Komarow. Odessa, typo-litografija Je. I. Fesenko 1890. 8vo str. X. 124. 1. (50 kopiej) (1275 Prysływ, 29 Zahadok, 33 Zamowlań i Bibliografia)

Dnieper am Fu... ... Pamiatniki	"Czernyj Kaszczej" (Der schwarze Unsterbliche oder die Zeiten am Hofe des Wladimir, eine russische Geschichte aus der Zeit Le= von A. Czurowski. 2 Theile Moskau 1834. "XVII weka." (Denkmähler aus dem 17ten Jahrhundert, Original acten über die Verhältnisse zwischen Russland u. Polen vorzüglich zur Zeit des falschen Demetrius u. seiner Nachfolger gesammelt u. herausgegeben von Paul Muchanow. Gedr. ... Moskau 1834. W ostatniej polskiej wojnie Muchanow na= zbierał wiele dyplomatów tyczących się wojny Króla Zygmunta III z Rosyją o wzięciu Moskwy ciekawe rzeczy, i o wyniesieniu na tron Romanow	
"Istorija Woi-	ska" Geschichte des Kosakenheeres am Don Beschreibung des Ge= bietes desselben u. der Mineralbäder am Kaukasus von Wla= dymir Broniewski. 4 Theile Petersburg 1834. Jest to dokładna historyja dońskich Kozaków do czego czerpał z archiwów wojska kozackiego w Nowoczerkasku w pierwszym tomie od założenia stolicy i najstarszych wiadomościach i właśnie panowaniu Kozaków Do... w drugim o expedycyjach kozackich gdy już byli pod jarzmem ros= syjskim w 3 tomie geograficzne opisanie obwodu kraju kozac... tu maluje obyczaje, teraźniejszy sposób życia, kulturę i. t. d. Kozaków Dońskich ciekawe rzeczy tu ja. W czwartem opis wodet mineralnych Kaukaskich nie należy tutaj (szyrowcy!!) (i)?	
Małorossijskija	Prikaſki (Kleinrussische Sprüche von Glebenko Petersburg 1834. w małoruskiej mowie są także tu i bajki Ezop. wil... rem.	
Małorossijskij	Zowesti (Kleinrussische Erzählungen vorgetragen von Gryzko Osnowjanenko Mit Buchstaben Moskau 1834.	

są tu trzy powieści małoruskie (w tejże) mowie o Kozakach i Hajdamakach
małorossyjskija Poslowicy [illegible]
W. N. S. Charkow. 1834 ~~[illegible]~~

Sabawnik za 1834 godinu (verfasst von Demetrius Dawidowits [illegible] serbischen Kaufleuten [illegible] Krchujewac in der fürstl. Druckerey auf Velin papier enthält 8 aus dem deutsch. übersetzte ~~[illegible]~~ Erzählungen – Theodor [illegible] Schaudzich u. Kocebue übersetzt – einige geistliche u. weltliche Lieder von Pavin Jankowit

Paweł Swinjin znany z pism swoich w czasie wieloletnich swych podróży po Rossyi zebrał znaczny zbior starożytności i obrazów starożytnych, rzeźby stare, monety, medale, rękopisma i książki. Zbior ten przez długi czas w Petersburgu pod nazwą Rossyjskiego Muzeum był wystawiony zaś w r. 1834 był ~~[illegible]~~ licytowany. Opisuje muzeum Morgenstern w dorpater Jahrbücher 1834. I Heft

	Polakow	Letow	Russinow	Żydow	Włochow	Wielko ruś
Polska Krolestwo	3 miliony	200,000	100,000	300000	—	130,000
Rzeczpospl. Krakow	110,000	—	—	10000	—	
Ruska polska Witeb Biały. Stor Grodno Podole Wołyń Owiatarus	750,000	100,000	5,520000	1,300000	50,000	
Poznan	660000	niemcow 70,000	—	70,000	—	
Prusy	550,000	Letow 200000	niemcow 92000	36,000		
Kurlandya	—	Let 500000	Niem 100000	—	—	niemcow ~~270,000~~
Galicyja	1,700,000	—	1,900000	300,000	50,000	50000

Schaffarik Serbische Lesekörner Pesth 1833.

Biblioteki Polewoja Tom I zawiera 1) Traktat Króla Polskiego Kazimierza z Nowogrodem 2) Przywileje Litwy 3) Wyjątki z warszawskich Aktów Koronnych 4) Wiadomości tyczące się ~~wojskich~~ Polski z Rossyją w czasie małoletności Iwana Groźnego

Naśmi jataś wełza bołotu, (koły) ohled(ytccia)(a z) i sama (w)bołoti.
Nechrij hadjuki w pazuoi bo w kusyt.
Ne byty Kuma, ne pyty pywa.
Ne de-j bj... jak ne pobołowi (no ...)

Neiost pan djak husej.
Neznaju, czy je w Kuźmy hroszy
Ne omer ... (dbaszka) (wdawyła ż bolaczka)
Ne kijem patyceju
Ne pluj u wodu z kotyccia na pyccia.
Nechaj jomu tak łehenko iknuccia, jak sobaka z łynu wirweccia
Ne łorkaj bo czysowa śwityt (Намєва сукне є...)
Ne howiwszy daru schwatyw (szczęsliwy)
Nibe ni me — ni bel mes.
Ni sito ni pało, daj bako sata
Ni szweć ni mneć.
Ob mykoli da-j nikoły (Послѣ дожжика в четверг)
Pany deruć cia, a muzykiw czubi bolat
Popa wozyt (Uспово дывам все)
Popa wozyt u reszeti
Po szkodi łach mudryj
Pro wowka pomowka, a wowk w koszari
Pustyw Bih My kitu na wolokitu (Poszłoś jemu kak s Petrowa dnja.)
Rozżałuwawsia jak Bih nad rakom
Sobaka breszet a, witer nosyt.
Spyt sowa ta-j kury baczyt
Swij ne swij ... a/u horoch (ne lis)
Treba jak pjatoho kołesa do woza
Towczec cia jak Sawku po pekłu.
Ty jomu obrazy, a win tobi łubja.

~~Aby na mene nisząc swityw, a ja zawżdy kołom pobja.~~ (mając pomoc ~~starszego nie boję młodszych)~~

~~Aby buty pobij za Kaczy, to budut' i posłuchaczy.~~
~~Anhelskij hołosok, a czortowa dumka~~
~~Bahatomu czort dity kołysze~~
~~Biszka nie [illegible]~~ (kury słroit?? po??)
~~Chwałyka na~~chwałyt cia a bidko nabyccia. β
~~Choc kołyj da ne pidwjaż Kacht~~
~~Chto ne słuchaje bata, toj posłuchaje kiła.~~
~~Czortowi ne hrusz tilki ne ne newormf~~ (odczyp. sie)
~~Czy wse to ti perejmat' szczo na wodi płyne~~
Dobra to ricz, szczo w chati nicz. pek o seni
Dumka za horamy, a smert za pleczamy.
Dywo szczo to pana żinka chorosza!
Izwydyt' tobi Bih
Je w hłeku moloko, da hołowa ne wliże
Jak budet panom, to wse budet maty darom
Jak korża, tak korża, jak speczemo tak i damo.
Jin za konem wit z wołom a swynia ob tyn, koły nema z kim
Koły majesz sto kip, to ž budesz pip.
Kotyb swyni rohy tob, usich pokołoła.
Kuc wyhraw, kuc prohraw
Łyhaj jak Martyn myło (zymaji??)
Łycho Łyhowynka napade, jak nedzikne (nie będzie płott.)
Mnet jak hostec babu
Mutyt' jak u seli moskal; (jak (pid hrebleju / u hrebli) bis) (toporzaem)
Nahadaw kozi smert' (pogrozit)
Na tobi neboże, szczo meni nehoże.

10

Zohô i syroti wetyxleri, jak sorocska bita.
Ubrawsia jak czort na (w)utrenju
Uliz u czuzuju sołomu ta-j szetestyt[*]
Wetyxi, dub da dupstenaty.
Wilno sobaci i na Boha brechaty
Wowka w płuh, a win k czortu w łuh.
Wyjno z zadu szczo Parchym.
Za bytoho dwa nebytych dajut, da szcze-j neberut
Za batkom na werjuwku = na szlach = na szybenycju.
Zahoić cia poki wesile skoić cia.
Za moi żyto da mene-ż i pobyto
Zaśmiiszsja lij szcze na kutni! (Zapłaczesz)
Zdawsia cyhan na swoi dity.
Znała kobyła na szczo wiz była
Znatymesz do nowych winkiw (budesz pomnit kosy)
Z brechni ne mrut, da wże bilsze wiry nejmut!
U peczurość i rodywsia (szczęśliwy)
Żenci wenci, czort u kiszenci
Żuty hłeczyczok poki uszko odyrwetsia.
Szczastia jak, trjaścja koho schocze, toho i napade.
Szczo hromadi te i babi.
~~Bezewidnyj marku chodyt po jarmarkei ni kupujet, ni torhujet, tilki robyt swarku.~~
Jabłoczko wid jabłonki ne daleko widkotyt cia (uk)
Jazykom szczo chocesz roby, a rukam woli ne dawaj (uk)
Jazyk dowedyt do Kyjewa a czasom i do Kija (uk)
Jak uzystyw po pyci, tak tylko umyliw słuha (uk)

(Ukraińskie)

U syrka oczej porycza (uk)
Usiake dilo majstera boit cia
Usiak kulyk swoje boloto chwale
Usiak jeremij pro sebe rozumij
Utik ne wtik a polupaty wilno.
Uha po wyszcze loba ne rostut
Użeż i nad moimy woritmy zijde sonce.
U poły dwa woły
U chliba nohy koroteńki, a jak pobiżyt to i dowhymyne nażenesz
Uciaw do haptykiw
U czużij chati skrypka bje
U peczurci rodyw sia
Jake Korynia, take i nasinia
Jakym meczem wojuwaw, tym i pohyb (uk)
Jak ne kowal, to i klyszczyw ne pohan (uk)
Jakij pip, take i błahosłowenia
Jak majesz z kyslym molokom, to luczsze z wodoju
Jak pryjszow, tak i puszow (uk)
Jak by ty chodyw, jak tyn podnu, to dla tebeb luczsze buto.
Jakyj pan takij jeho i żupan.
Jak pohano oraty, to luczsze wyprahaty
Jak schocze, tak i na horu zweze.
Jak ne czuje, to i ne wadyt.
Jak poidesz w obizd, to budesz i na obizd, a jak na prostec to u weczeri.
Jak by u Cyhana toj rozum napered, szczo w muzyka na w piola
Jak by win ni żyw, ta żyw, aby w czuju hreczku ne wskakuwaw.
Jak majesz kłaniatcia Taptiu, to lucze pokłonys czobotu

W Kobryńskiem

Na zwiastowanie N. Maryi P. pieką chłopi pieróg na którem wyrobione są 2 nogi bocianie ten zwie się halopa i ten wynoszą przed chatę wołając
Busniu, busniu, na tobi halopu, daj żyta kopu.

Hołyj jak bycz a ostryj jak mięcz
Aby boloto a czorty budut
Do konyus zy ne cełowaty sia
Odkład ne ide u tad.
Bez hospodara towar ptacze
Młyn mele – muka bude; jazyk mele – bieda bude
Za panskoju mudrost, muzyckaja chytrost.
Koły na Hromnyciu piweń ne napjetsia wodyci to na Jurju wołne naistsia trawyci.
Maj wołom daj, sam na piecz utekaj.
Osen każe ja urożu, wesna każe: a ja pohlezu.
Od Spasa daj rukawyci do pasa. (6 August)
Pokrowa usiuśko pokhowa (1 October)
Warwara zawaryt, Mykoła zahwozdyt (zima)
Chocz za woła, aby w domu ne była.

Przysłowia ukraińskie

Dobromu żywotu mow na kamiń - szczo ne skiń, to zmełycia.
Wsiakij swaści dostałos po kowbasci.
Jak nas baczyty u horosi - daj dosi.
Na dohad burakow - dajte kapusty.
+ Znate moich piat, szczob buło desiat.
Ne pytaj bo staryj budesz (bo szwydko postarijesz)
+ Zmy bacz ne baczyty i ne czuły, ja płyły maczuty.
Szczo dalszy w lis, toj bilsze drow
Zmy bacz sami - sani ..... i nam w lisi trapłaje cia buwat.
— Żinci ne wir, bo to zwir, chocz ne wkusyt, to złaka.
+ Narmijałas wersza z bołota, koły ohlanecia, aż i sama w bołoti.
Oboje my raboje
~~Chto ludej pyta toj rozumna~~
+ Ne tilki swita, szczow wikni; a może za wiknom i bilsze
Ttarno da korotko
Dobroho potiszku szczob żywotok ne boływ.
Wełyke - z w. lisi zhynuło
— Z pisni słowa ne wykenesz (wykydajet sia)
+ Ne wsim prychodytcia po dudci waszij skakat
+ Na te kozak pyw, bo hroszi maw.
~~Chwastajet cia jak pysanoju torboju~~
Daj Boh neszomu teliati - da (waszoho) wowka pojmaty

Znaje de zimujut raki.

+ Ne wsiakomu po jakomu.

Dawaj na wiru — pysy na stinu — jak stinu rozberesz todi dowh zaberesz.

+ Nebude Hala, bude druhaja

Z neba zwizdy chwata, a pid nohom nyczoho ne bacze (uk.)

Z Moskalem znejsia a kamin u pazusi derży.

Zamiszawsia jak opołonyk mez łożkamy (ukr).

Zbywsia jak z pantyłyku (ukr)

Z hostia poky wisile skojetsia (uk)

Ne spytawszy brodu, ta merszczij u wodu (uk)

Ne wyhladaj, ne wyzyraj, a dalsz chowaj sia (uk)

Ne wdar łycem u hraż (uk)

Ni hrycha, ni spasynia (uk)

Ne wziawszy za sokyru, chaty ne zrobysz (uk)

Ne suń sia popered batka u petlu (uk)

Nihde prawdy dity (uk)

Ni żywec ni mrec, ni czort zna szczo (uk)

Ni syto, ni pato, daj babo sało (uk)

Ni ryba, ni miniaso (uk)

Nosyt sia jak z pysanoju torboju (uk)

Nyzz matka, wypyś sia ptadko (uk)

Nużda zakon izmynia (uk)

Ne strasno żenytyś a strasno popa jednaty (uk)

Ne pyw Połtawskoj wody (uk)

Ne szczodnia hrydnia (uk)

Ne hołodna korowa, koły pid nohamy sołoma (uk)

Ne torkaj boczynoa swoityt

Halickija pripowiedki i zagadki. W Wiédniu 1841.

rozbiór w Jutrzence D'ubrowskiego 1842 Nro 11.

Jest tu przysłow blisko 2400

Przysłowie: Postymo jak Rachmane wskazuje na dawny związek Słowian ze wschodem. Wyraz rachmannyj uży=tad w Rossyi w Kostromskiej gubernii oznacza człowie=ka wycieńczonego na siłach, rozczochranego, źle ubra=nego, utrapionego smutkiem; może ten wyraz ma jakieś spokrewieństwo z Brachmanami i Gymnosofistami.

Badanie natury rozpoczęło filozofię przysłów n.p. Wesna raz krasa, Oreł ne pisztaje z worobiami,

Jest jeszcze recenzyja tego dzieła w Dzienniku Minist. Oświec. Nar. r. 1842. Luty str. 103.

Ni dar ni kupla +
Sytyj hołodnomu newiryt
Lehsze chwałyty jak terpity hudobstwo
Smert' za uchom
Starost' ne radost'
Hde wse hostyna tam hołod ne daleko
Jakij młynar takij młyn jakij otec takij syn.
~~Dneś mni~~ zautra tebi
Slipyj kromomu dohaniat
Porożnia boczka hołosnisze zwynit
Czert ne spyt, aj ludy zwodyt
~~Czort ne płacze Kotyrzemec płacze skorne~~
Czto komu myło chot połowyna shnyło
Wsołodytsia jak czerwał wo chrini
Czto ne składno to ne ładno.
Ot doszczki do doszczki
Każda ruka ko sebi krywa
Lipszyj dneś worobec, jak zawtra hołubec
~~Płyn kameń hołowow czy kamenem w hołowu~~
~~Bida z bidow chodyt~~
Ityj piniaż ne pohyne
Ne pade hruszka dałe ot lystja
Iz czużaho konia izlisty i sred bołota
Slipyj kto czrez reszeto ity dałe ot nosa newydyt
Hołodnomu i owsianyx dobryj (zeraty
W czużem wyberaty a darowanomu konewy zubyp.
Żyd i mołjarzy wszytkia obmanuty
~~Obmanel...~~
Hde czert sam ne zastyhat, babu posyłat
Popow mich, żebrakow koń nihdy neśytyj
Ityj złe pohybat
~~Boh wysoko a car daleko~~
Spomoży siroti ukopleti oczy

Czto w serdcu to na jazyci
~~[illegible] pero [illegible] Tawy~~
Worona woroni oczy ne wykople
Syrota u dwa roty jednym ist druhym breše.
~~Czy pje czy ne pje wse pjanyj~~
~~Czort czortom bude~~
Truba na psa zwon na czełowika
Ukaży mu palec a on ruku prosyt
Z czortowy zapalyty treba swiczku
~~Kam dale do lisa tym bolsze drow~~
W lisi drywa rubajut sia a do sela trisky padajut
\+ Zi Kamenia ne dalby hołowu prowatyty
Każdomu dobryj sebi ityj
Ruka ruku myje i obi bili
Prociało cyhan kły sery derżyt
Shodyw s peła na hołowu
Strach bolszyj od perepołochu
Każdyj Kohut na swoim smitiu smilyj
Zapade Kosa na Kamen
Na dwoch stołcach sidyt
Otpałamu cycka ot rota
Kto do tebe s Kamenem ty do neho s Kołaczem
— Za dobrow chwiłow zlu żdaj
Dobre szyrytsia w czużym
Woda z wodow zyjdesia czełowik s czełowikom
Na rożen machaty s rohatym bostysia
Pryjde Kumec na obidec a łożki ne bude.
\+ Ne bude tohdy mene hołowa bolity
Pes psu brat.

15

Korostawoje porosia darmo czesaty
Stojaczy mochnatije kamen
Ubohaho i hotuzia Lichne
Prybery pnia, daj mu imia bude iz neho czełowik
Na pnia a ne na czełowika možno sykaty
Nezwannomu hosti za dwermy misto
Nepchajsia de tia ne treba.
Na zdorowkaj ked ti nikto neklaniatsia.
Obicanka kanka a durnomu radost'
Linywyj dwiczy chodyt, skupyj dwiczy płatyt.
Koho hed ukusyw, i hłysty boitsia
Hołoho lehko hołyty
~~Brechływu sobaku~~ datsze czuty.
Raz kozu na led nahnaty možno
Na starom watri lehko ohnia rozkłasty
Hore dworowy, hdě korowa roskazuje wołowy
Nacz swyni monasti.
Żenka kniahynka a chyża nemetena.
~~Bida czełowika najde chot' i sołnce zajde~~
U bykaria dwa konci (Kij ma 2 koń)
Husem jarmo.
Ot ohnia bizu wo wodu skaczu.
Naper na mia hy dych na tela
~~Diwka jak~~ oheń newista jak churaho.
~~Dubłyca czy~~ triska.
Tak maju sia jak hołyj w terniu
Horoch na nem młoczenyj (variolatus)
Howoryt jakby kupyty ot neho
~~Chwatyt jakby naftyw~~ 2)
Takij jakby ulław
Takij jakby iz oka wypał
Spyt jakby sowkom szyw
Natikatsia jak wołk
~~Laudujesia jak tela na nowi dwery~~
Woron by tia draw

Na oheń wes sykaw (ad rogum)
Pek ty morylo by tia
Propaw bes' – ne sniw bes' sia
Obrazy by na tia padaty
Dajty boze dołhyj put (fias miles!)
Toby na hatci, takby bida.

Zagadki:

Czytyry tyki - dwa bodyki - semyj zamachajło (wół)
Za lisom za pralisom - sucha sobaka bresze (tertyca międlica)
Zmatenkoje - krywenkoje - wse do ohnia kurkat (fajka)
Bolszeje ot Konia - menszeje ot swyni (sidło)
Menszeje ot pczoły - iszczy najbolszu kołodu ruszyt (pchła)
Czetyry idut - dwanadsiat nesut - hde ptatyty treba jeden sia każe (woz)
Bery kwyczyt, kłady kwyczyt - łyszy motoryt. (Tańcuch)
Czetyry bratia wse biżut - i nikdy sia ne hodny zdohonyty (Koła)

Je u nas takij baran - czto u neho sorok ran (truncus in macello)
Czto miakszeje ot zahtawka? (ruka)

Руские въ своихъ пословицахъ. Разсужденія и изслѣдованія объ отечественныхъ пословицахъ и поговоркахъ: И. Снегирева. XIII (?) Москва въ Университетской Типографіи T. I 1831 str 174. - T. II 1831 str. 180. - T. III str 280 - T. IV str. 212.
w Moskwie u А. С. Ширяева w S. P. B. u А. Ф. Смирдина za 4 tomy 15 rubl.

Малороссійскія пословицы и поговорки собранныя В. Н. С. Харковъ Въ Университетской Типографіи 1834 года 8o str 34 (cena 20 kop. srebrn.) jest tu przysłow bez żadnej przedmowy w 11 wierszowym wstępie mówi W. S. obiecuje wydać ciąg dalszy z dodatkiem zagadek i pieśni wesełnych małoruskich.

дожжь иде а гість буде. – трабхати, черезъ три дни ~~буде~~ виводжнаѣ.

Коляда: Звичайно колядують громадою; ~~братя~~ братство сходитъ ся до старшого брата, складаются и пьють, тако селу гадалайкають, а паробкй звикли по нихъ йти, а рѣдко ся лучитъ (придастъ) що повѣлить мломцьомъ ходити съ колядою; – тотъ ходитъ зо скрипкою и дудкомъ грають и ~~п~~ спѣваютъ, а при кінцѣ зичуть.

Лек. орел.

Квасъ = точно – ѣ декуда зовутъ квасомъ страву рѣдкую изъ капусти. – зовутъ такожъ и росілъ (ропу) на капустѣ въ бочкахъ. –

Кваша – таѣ страва робить ся изъ гречаноѣ муки, котраѣ викислаѣ на запѣчку, потому звареная солодка и добра котрую подойи= не велми любятъ. –

Ждае jak каня на дожжь. – Люди кажутъ що каня ~~jак~~ бикъ не мае дожчу гинтае по полю и пищитъ; що люди

зовутъ: Каже дожчу проситъ –
а ѣнтъ стане дожчъ літи, підни=
мае писокъ а тое тиинъ свѣтомъ
нѣколи же з рѣки.

Віло каже: дай ми соломи, а зо=
ли мене повели – а кінь каже:
Одай ми вівса а гони з мене
Ѣхъ пса.

Dobosz chodził po Węgóispuzenie Wagil o swiaszczenniku o śmier
ci Dobosza

Jesli chcesz być Krolem nie wracaj do swoich obyczajow
vide Paprocki pod herbem Korczak.

Ciężkie księże pleszki na nasze Leszki – bo biskup się minotaj
do Księżnej Alexandrowej

Przysłowie w Łatnickim
Jak w Europie monarchowie tak książęta w Zawatowie
(Jabłonowski – tron)

Kożdyj didko w swojim trystynu kraje
Rozgniewał się burmistrz ~~[illegible]~~ Gdański na Krola polskiego
Maleńka worona a wełyski pysok ma[illegible] maje?
Kazania Ormian 8.
Fortuna albo szczęście Seweryna Boczalskiego w
Krakowie w Drukarni Łukasza Kupisza.

Swiętego Wojciecha w Polu pociecha.

Прика́зка. Пило два на ры́бу; одинъ имиу щупака, а другий у-выдру; питается один другого: Що ты пиив? щупака; а ты? а я выдру; — а тай взявшися пустив щупака. —
вийшли з рѣки; питаеся, де щупак? Коли ты казав що выдру пиш? а я взявъ тай пустив. —

гуде, вітце гудьба. — Начинье гудебное на Руси суть: кобза = сйдперьск. — скрипки = флейти = такожъ гусли ≠ у горахъ зовуть; — у свчихъ гусли придорожнихъ от древнихъ часів славянскихъ.
гудок, грубимъ грае голосомъ, струны волосяніи; до колядъ вструють — бандурка (?) рожай дітан; — торбанъ, рожай бандурки съ многими струнами от 24 — до 60. — у Козаків донскихъ 60. — басъ = цимбали = лира о 3. струнахъ —
сопівка = fujarka з дерки — дутка тоже = дрімба цыганська. труба велика. — фузыра = flet

1 Кафтанъ - носятъ женщины -, 2. беньошка пдбита кожихомъ. 3. шарафанъ = проопіса. 4 Катранъ = запаска вовнешна; срота въ Кольмыйскимъ ~~ч~~ Крузб. - безвбсти = confer Блудъ.

Литвинъ пришовъ до лбса въ рбдъ дупло в липб, лбз раз и другий, ~~а~~ еанé впау - Господи! каже, поможи до меду а таку ——— ~~то~~ ти свбчку вучу, вилбзъ Видерь пчоли, врадовавсе, свъ - на гблб тай взяввъ си гойдати, и ручатисе богу! втомъ тй своже здурив; ~~то~~ ~~на Бавках~~ ~~Блав~~ лише вимовив, впау; ей боже каже. и лише жертовей — вітце вросла приповбдка; Богъ не датинеа, слу хати дурного Литвина.

колачъ = обарбнокъ; декуда ~~ко~~ зовутъ ~~хл~~ хлбб з питлеваной пшеничной муки. —

пришука =

38

Jak cygan z parszywą kobyłą na jarmarek.
Sroo sia ~~xxx~~ łysę wrodyło, łysę i zhyne
Co kogo boli, o tem mówić woli.
Co kraj to obyczaj ländlich sittlich
Co nagle to po djable Eile mit Weile
Prowadzą go sziany = jest pijany
Kupić nie kupić, a targować wolno
Gdzie rąbią tam trzaski odlatują
Wołom zajacie konyty
Ne dla psa kobasa = non omnibus apta
Na kruty, bo perekrutysz
Każdy liszka swój ogon chwali
Na szelo ludy durynty
Kruk krukowi oka nie wydziobie
Hovory ktyme, naj twoje ne hyne
Kudyj kumowy do korowaja
Z dobrego konia ~~nie~~ cał kat skręcie
Skaczy wraże jak Pan każe = Zu. selbstmess meiner Schufer heugen
Kudy za hrisz tańcowaty – tyle kąsaj bys się nie udawił
Ne pierozywsia kołys ne zerih. To przysłowie powstało z następującego zdarzenia: żebrak dostał w pewnym domu jarmarczne pieróg proszny; nadziany mąką, idąc przez pole do drugiej wioski siadł aby się cokolwiek posilił dobywa pieroga z torby, kąsa i widział się być uwiedzionym, rozgniewany kładzie

piróg na ziemię i bijąc go z kijem wołał do niego nowemi słowy (Tę anekdotkę słyszałem … M. L.)

Zuch do klusek a od kaszy – nikt go nie odstraszy.
Pogroził mu palcem w bócie
Z kąd dała? z miatała – Po wygnaniu bydła Bożego nie ma
kto sieje tatarkę – ma żonę barbarkę = marcinkowe
żytko – Djabła warto wszytko
Tak będzie jak bywało kiedy bili to bolało
Choc nie sieje nie orze żywi się jak może
Nim przyjdzie myto próżne jelito

Deszczyk rosi – słonce świeci –
Czarownica ~~deszczyk~~ masło klei

Dze za szynku Katypa tam wisnaja dziwczyna. 43
Bledy pikhypis
Did slepyj za lyrą chodyt Te Tez Ten Tez Potz
Co Boh da to w torbu.
~~Bile ruky u Lacho. kabla u pafaa kozacka Szostraka.~~
~~Abo krai abo koczy widdaj~~
Szczo Boh daft, to w torbu. —
*) *) *) *) *) *)

cnota nie blaknje.
wirydarz
Portugał złoty pieniądz
w długich gztach Purky
cerw drzewo toczy
bujarek życia ku niebu zawrzej
Kozak z bidy ne zaptacze

~~Czoba ...~~
Kuda kuchli po patyni.
Nepyszno ale zatyszno
Korda ptycy z neyde mocho kryci
Ney i toto zdobryj
Jede jak woda po totokach
Tym sia pohom cześny Kotrym si mozna diostaty.

Pisze
Kowony jak na ...

Zbiór pisarzów polskich 1684-1700

XLIII l. 12.

Ukarane

Dumka Ukraińska

„Niechodź Archory
„Na ludzie wieczory"
Mówiła go Makryna
Prośi upomina

Dasemnie Makryna
Prośi upomina
Niesłuchał Archory
Chodził na wieczory.

„O niechodź Archory
„Niechodź na wieczory,
„Bo twa czarnobrewa
„Ciężko zboleje
Tak ludzie mówili
I dobrze radzili
Nie słuchał Archory
Chodził na wieczory.

Schodził dzień po dniu
Tydzień po tygodniu
Zbawił się od tego
Bo kochał już drugi.

Zrana płakała
Po dobre tęskniła
Jak mówił nieli
Nic nas nie rozdzieli.

Tkliło się Makrynie
Że dla niej ożenie
Choć ta wie od ludzi
Że ją tylko łudzi.

Ippolita Bohdanowicza ruskija posłowicy S. Petersb. 1785.

4935.

Abo zelene zaty
Jeżeli kto pozno pobore pofieje więc wszystkie żetny a jego same
stoi a ponieważ krowy pusierają więc muszi zelone zęc.
harazd furęscie dobro   najko niechtam gotalphie wKd
way dajko ołajcie
Ani gwsy o tych co hulają a mu nie jedza x
sorocrka kosula – Mowozaty milcrei   balea sabunur
ceresewate gruba sprężny przy wozie przy kole
donka corka hładoriki piękny gładki
hrywna szafutk. Bahato wiele albo bohato baryszi zysk
hudity huszei hudyty ganic porch próg besida usta roz
mowe jewity ryczei prestol ottan sloboda
perebaty prerzyć Keftan berwisty.

Zadanie o ubiorach.   20   3)

Dôszei ide a hist jide
~~Chapaj bryki popraszyja~~
Persoho dnia hist zolo tyj druhoho srybryja tr
Kolowa bolyt a chlib jak na ogni horyt
3 paty to ne trisne.
~~Chot iża wid klade to ne propade~~
~~Kto pije tomu Bihna horiuka daje~~
~~Choijim sia perechrest ta sy oczi wybraw~~

Krużganki portrety Zebrzydowskich, z których obraz S. Franciszka w Grobie którymi papież u nog rzesze oddaje X obok wielkiego Ołtarza obraz Władysława IV. zwiedzaj jego Kalwaryją jemu podobnież odwiedziny Cesarstwa a Francji jego.

W Lanckoronie opieruli się długo Konfederaty wreszcie natar i żywo od Rossyan i przymuszeni głodem przeszli podziemnym kanałem do zamku Krakowskiego (pedanie) Poroszyca którego wszystkich X w głąb Rossyi oddano skąd Choiecki wiódł i swoją niewolę drukowaną ogłosił.

Tymbark zwany dawniej Jodłowa Góra Kazimierz W. Kunachowi niejakiemu nadaje Tirunmbrumy

Molstein - Leskenstein

Sigilum Spicimiri de Molstein

Wyszogród Hohemburgk

Krunoslava pokli upaši
Sred gustèse svìm dubrave,
Gdi kladenaz tih ishaši
Vârch zvjechiza i vârch trave;

S vitevskoga kogna skocj,
Iu seto usè dase boli,
I s kladenza svjetlieh occji
Pjekke od grošnieh susaa proli.

Ter svakako neka odkrie
Tesku mukku, koje mori,
I s sârza usdah druch podrie
I sjalosno progovorj.

Prèmslè htjèllo mârtvoj meni
Mjesto ovako gluho, i pusto
Da me dmine sdrusci k' sjenni,
Kè prostirà dubje gusto.

Gdisi o sunze moieh danaa
Vjerenice gdisi milli?
Omâ sceglo usdisane, (Jemere) (sosnsar
U sceivotu, i oh! jesilli?

ossKomina

Wiacy ne bojat ~~sie~~ Lachy Morowa niz morowec.
Od swiatoh o Spasa ~~swikiewica~~ od pesa.

Kupido
Wiecy jak otrok na
~~Jak pojdesz na Dunajpure i~~ nie dani

~~Aby moja [illegible] zdrowa była [illegible]~~ ta razi bude.

~~A [illegible] najka [illegible] dajka~~ a ozle-~~nyłbyś [illegible] jaroszka de [illegible]~~

~~Bere wowk i tyrane (i z łiku)~~

~~Dalszy rołowik komada jak Pan~~

~~[illegible] a korawka za [illegible]~~

Bodaj tia Perun trir (Aby cię Piorun trzaśł)

~~Za syrotoju Bih i kalytoju~~

~~Boh na dytynu [illegible] Lytwyna.~~

~~[illegible]~~ a ubohoho i [illegible]

~~Brydyt [illegible] jak [illegible] sałoga~~

~~Chodyt jak kit [illegible]~~ (Kręci się jak kot zagożały)

~~Chtoi [illegible] a mane [illegible] napada.~~

~~Czerwony jak Upyr~~

~~[illegible] swoje~~

~~Czyja [illegible] tewa [illegible]~~

Czego za młodu skorupka nabierze tem zawsze traci

W co chata bogata tem i rada (Krakowiak)

Darowanemu koniowi nie zaglądaj w zęby

~~Zaty [illegible] chliba [illegible]~~

Daw jemu bobu z'jisty

~~Daw Boh [illegible]~~ k krushi ~~[illegible] by [illegible]~~ mało-~~kadawata.~~

Gdzie dobrze tam dobrze a w doma najlepiej.

Polskie

Jeszcze się nie urodzi - a już ochrzczą i już chodzi
Jeszcze się ten nie urodził coby każdemu dogodził
I przed naszemi wrotami słonko zaświta (J. Ryś)
Strzeż się, Boże nie pomoże
Maciek zrobił Maciek zjadł.
Jadłby kotek ryby ale w wodę nie chce (J. Ryś)
Kazał Pan zrobić sam
Co głowa to czapka
Każda liszka swój ogon chwali
Każdy ma swego mola co go gryzie.
I koń na czterech nogach a potyka się
Kot nie łowny, Chłop nie mowny - obaj mało warci
Wybić klin klinem.
U kobiety włosy długie ale krótki rozum. (Bodła
Dobrze że Pan Bóg nie dał świni rogów boby wszystkich
Żeby nie ta gąbka byłaby złota chałupka
Kogo Bóg stworzy tego nie umorzy.
Jak na niedźwiedzia mała gałąź spadnie to ryczy
a jak wielka milczy
Kiedy trwoga to do Boga.
Kiedy bida to do Żyda a po biedzie całuj mnie gdzie Żyd dziś

Dederewo rubajut tam triski tetiet.
De Kuma treba rozuma.
De mylo tam oczy, de botyt tam ruku.
De si nepaty t tam si nekuryt.
De za frapkow katy na tam wirnaja diwczyna.
Didkowy oczy promyjw
Did slipyj za lisoju chodyt.
Dme si jak lechke na wodi
Do Boha apellacyja.
Dobryj interes koty jest czerez
Dobryj dity wiriec a złyj konec
Do lasa mow Lachy zmy kajut
Dowede jazyk do Kijewa
Do taritky nicpij mosia horitky
~~Do oruża do~~
Dity do orużа ~~to~~ do chliba to do noża
Duren rjowy ne psuje
Durnewi, Bohsia ne protywyt
Dusza w tili a Josowakn wiky z żity
Jaka taka piron'ka lipsza jak swarka
Jak je horoch kaputta, to chata ne pusta.
Każdy Cyhan (sowa) swoi dity chwalyt
Koty wam z moim ne wład to ja z swoim nazad.
Kuda ihla tuda i nitka

Poſkie

Kiedyś grzyb to w kobiałkę
Na kim się zmiele to zmiele, a na tobie z krup
Koniec chwali dzieło
Gdy konia kują to i żaba podnosi nogę.
Wille złego dwóch na jednego
Lepsza w domu groch kapusta niż za domem kurka ti
Kochajmy się jak bracia, rachujmy się jak żydzi
Pokorne ciele dwie matki ssie
Łysé ciele i wołem ti się będzie
Co się tylko urodzi to i tylko zginie
Biada temu domowi gdzie dobodzie krowa a wołu
Mam więcej za jedną nogę to wołę za obydwie
Mam się jak groch przy drodze
Mądry Polak po szkodzie
Mądrzsze jajka od kury   Idź durniu bo to i matka
Na cudzym wózku jeździsz tego piosnkę śpiewaj
Na kogo Bóg na tego i ludzie
Na kobyłe jeździ a kobyły szuka
Czem młoda skorupka nawrze tem zawsze trąca
Na to kura grzebie ażeby coś miała
Na to kowal ma kleszcze by się nie popalił
Własnie idzie nauka
Na wilka okrzyk a zając kobyłę zjadł
Na złodzieju czapka gorze
Dobry trunek na trafunek
Na jednem miejscu i kamień mchem obrośnie.

Na dwoje babka wróżyła

De. tia prostat ne wegaszaj, ele ne sroszet ne wimaj: [illegible]

Погане вну шнне ... лех!!

Кленуцє ся на бога душу и тѣло коли противник ще не вѣрит, остаточним способом ся [illegible] заклинає: „абым ся тричи злечшив! на що ту противник зараз увѣрит мовлячи: цито вже ти вѣру не клени ся вражою вѣрою —

Раз в затужених козацьких вѣйнов нововѣр польскій до хати козацькои хлопець малый згленувши го закрило ся рученьками личко кличучи на матѣрь „Нене закрый ми очи най ся на проклятого ляха не дивлю! ....

jurynа
rety
haf
naiсnea
Kurzeyi
drylae
Hela
bejor

Hotowa ti Kra jaryei cis de schown tam wotocm.
Zdorow swołoczy koły nichto necham
Zdorow tram wypyju ja i sam.
wszaszkie dr zaberajte swoi podusz kie
po tatary idut
tatary idut
Kohut mocet zu kuryku to znacy
Wiwcia be pytaje sie ele a Pes hau hau
kaze „ hen hen. – Hopсuck ba
raneruk jak wiały dityna na spise
Wetycraje ja a kit na repiti

Хто под ким яму копае, той сам в ню
в падае.

Вже вас мати не увидит быти попом.

И брехачі мають свої служачі,

~~Барзом (едри) одиноту товариш брехне
дівчата брехн~~

Не бери Ляха на віз ne w tyju dudki
polym

С Ляхом говори, а на него камень заз
пазухою держи. —

Ой вѣдав не було в Польщі добра (ладу) тай
не буде Jak nalewajka tratyty to kozaky tyh
Strawky na Lawky ty

Мазури з Русинами ненавидятся
Русин зве Мазура Левгоденник.

Зо ляса ков Ляхи зъихают — бо войско
лецькое видячи нужду зараз кричало
do lasa і втѣкали. —

Debosz, Dobosz, Lelum Polelum
Bodaj tia Piorun trasl

Krywonos

Kozak mucha wpau w bidu po sami uszka.

Sorocza czerwena a diwka werneja

Wuk Stephanowitsch Karadgitsch geb 26 Oct 1787 25

zu Trschitsch im Jadar Gebirge

Supruni altgemeine Trau.

Wuk's Stephanowitsch serbische Gramatik verdeutscht und mit einer Vorrede von Jacob Grimm. Nebst Bemerkung über die neueste Auffassung langer Heldenlieder aus dem Munde des serbischen Volks und der Übersicht des merkwürdigsten jener Lieder von Johan Severin Vater - Leipzig und Berlin bei G. Reimer 1824 . (0 fl ux)

In der Reimerischen Buchhandlung zu haben

Des Wuk Karadschitsch Serbisch deutsch lateinisch Wörterbuch 1818.

Mowczy koty pisma ne znajesh 25

~~Nato~~

~~Ani wbyj ani wlyj~~

~~Ani przyszły ani przytałały~~

Wticda harazd de nas nema.

Z babynoho syna i z babynoji doczky pyroho ne bude.

Z welykoji chmary maly dosch

Zrazu ity toharu a jak ta zapomohly to i bez weczery lahly

Izyba ryba bow wodi xedyt

~~Knyha~~

Kienmu slowo jak w matoczynu

Lyche zloho ne lubyt

MDCCCXXX33

Neu Serbisches Alphabet.

Serbisch cyrillisch	lateinisch	Aussprache	Serbisch cyrill.	Lateinisch	Aussprache
А а	a	a	М м	m	m
Б б	b	b	Н н	n	n
В в	v	w	Њ њ	nj	nj (ital. gn ungar. ny)
Г г	g	g	О о	o	o
Д д	d	d	П п	p	p
Ђ ђ	dj	dj (ungar. gy)	Р р	r	r
Е е	e	e	С с	s	ss
Ж ж	ž	gelindes sch (franz. j ungar. zs)	Т т	t	t
З з	z	sanftes s (fr. z)	Ћ ћ	ch	tj (ungar. ty) nicht ganz tsch
И и	i	i	У у	u	u
Ј ј	j	j	Ц ц	c	z (tz) oder tch
К к	k	k	Ч ч	č	tsch
Л л	l	l	Џ џ	—	ital. ge wie i g
Љ љ	lj	lj (ital. gl ungar. ly)	Ш ш	sh	sch.

Altserbisch.

а, б, в, г, д, е, ж, ѕ, ꙁ (ist з) з, и, ї (ist и) к, л, м, н, о, п, р, с
т, ѹ, у, ф, х (ch) ѿ (ot) ц, ч, ш, ъ, und щ (schtsch) ы (ü),
ь nur ein weiches Zeichen ѣ (je) є (je) ю (ju) ѫ (jus) ѡ (o) ꙗ (ja)
ѽ (o), ѧ (ja) ѯ (ks) ѱ (ps) ѳ (f) ѵ (w)

Wuks serbische Volkslieder. Berlin und Leipzig bey Reimer 1823 24, zena zorij altdeutsch Kona quena Bußn Fürst Wladimir und dessen Tafelrunde Leipzig 1819.

- [illegible] 2

Przysłowia

Най го злидни побьють
Ехе житье, така й смерть
Де тонко там ся рве.

Чи так у вас як у нас
Всюда поле рівне
Чи так у вас як у нас
Ходатися вольно и т. п.

Говори хлопче нам твое не гине
Не дай боже з хлопа Пана
На село люды дурити
До Илій рой при гілли, а від Илли рой від гилю
Ласится як кот на сало.
Навчить біда ворожити, коли нитма с чого жити
Добре так на того жінку най тене бють.
~~Болить горло співати дорого.~~
Кожна птицея знайде свого ~~[illegible]~~ грицька
Нам! и тото здобрье.
У страха великі очі
polityka по нашому брехня - кажи радам до под

Віс наша [illegible]
[illegible]
[illegible]
Вода [illegible]

а просто стоить, каже дзіф Кије, а за ложку бере —

Що то тото таке що Паны кажут экрекламація тото нашову цыганьство.

~~Бодай тя в безвѣсти занесло~~
Бодай-есь в безвѣсти пропав
(Бескиды бескеды) вертепы = дебры = безвѣсти.

Єк хорошій дати без грошій, як поганый котнуньгати.

Сиди в грибе зак тя жто не здыбле.

Не ма в никим правды йно в Богу тай во тнѣ (в тенѣ) трошки. —

(Горѣлка) Перед обѣдом не вадит по обѣдѣ загладить. —

Де хлѣб де коровай
Де ету (не ступо) за грош танцьовати.

Єк сова свѣт дзрит — увидить :
свѣт (Licht)

~~Дарьма колоду через пень валити~~
Коли вам с тоим не вадъ то и с тоим
незае
Єк в тѣню так пѣню —

Une tobine
шток тори

linda dada chody me je linda

z tychym znajdesz ne podilysz sia.
~~Bliżej~~ Śo zli powiś roja na tili.
Szczo (Bok Żast to w torbu
Kuda Kuchti po patyni. 3Hnat=Jgnatius.
Ne pytano ale zatysano
Korda ptycy zmajak swoho tryja
Ney i toto zdorryj
Zmokry dojiczu ne lakajet sia
Jde jak woła po tołkach
Tym sia rohom czeszy kotrym ji mozna distaty
Z dobroj roli Kum. lude ory pite hom achiś bude.
Nidhaniaj żabu wid bołotu Kum choczona tyża
Koty jest to prawdy
Mys! Hodi Kume czest.

wono worse
prawda zeczet
W nafu wiry nema mirj

XVIII

~~Chliba woda nema holowa.~~

Ne idy ~~z~~ v borzo bo bidu naj dešj

Ne idy po maly bo tebe bida najde

Pryšou pochwyty wre myšky pomyly

a pryšou rano šere ne zholowano

Tydwoške a panske nikoly ne hine

~~Boronytoze wid żydywškoi napašty wid~~

~~panškoi nenawisty a w pojmiškoi ne~~

~~nawisty~~

Łychyj jak Roman

Chromada Kin

~~Boh ne pałyczu udaryt~~

~~Nema ni pisla ni chitu~~

~~Boh staryj hospodar~~

Kotacz = Knyšic

a ix na twi hniazd za worotu hlib

Нѝ Богу свѣчка нѝ дѣдькови огарок.
Wse bery mene tysy.
Горко заробь солодко зъѣси
Надѣявсѧ Денисъ на обѣд та без вечери лег.
Не продрешь очи то продрешь кошенку
Не шкодит бѣльмо оку, що не видит
Приготовѣй колодѣ, добро огонь класти.
Пьяный не засвѣтит свѣчку али звалит.
Колько свѣта, только дива.
Великій свѣт а нема сѧ де на нѣм подѣти.
Великій татарскій кон а дурный хав
Кобы Бог пастуха слихав тобы весь товар выздыхав
На кого Бог на того люди.
Свѣт сѧ верший з болота а сатан в болотѣ лежит.
Тогды дри лико коли видстае
Голодно, голодно и до дому далеко. —
~~Вауку [illegible] вовку~~
~~Чорт більше грошей має а в болотѣ жит~~.
Псѣи голоса не йдут на небеса.
Коня кують а жаба ногу наставляе.
От бѣды полу врѣжь а втекай совѣ
Єсть пес пса коли барана нема
Не було в зичійцѣ хвоста тай не буде.
Не буде с пса солонины
Не пси труба на головѣ ка звон.
Jcgo hromada ne skaze to i tysar ne moze.

~~Hazx~~ Nauka ne ide w lis.

Diwnyj ego пр chrestyw грызла

Мудрагеть[1] куропатвы зъв казав що сѧ вод=

Не втекае пес от колача али от учха.

Пес на стервѣ лежит и сам не ѣст(ту не дае) и друго=

Wsjudy dobre. doma najlipsze.

На злодѣю шапка горит.

З Богом Парасю коли сѧ люди трафлѧют.

Ne Takom ѕѧ Hrycin na dirnycin.

Kazała dytyna szczo była a ne kazała za szczo

Pokirnna zena koty mich pszena.

Не хавсе в середу Петра.

Na potoho dryhoma.

Prybery pen to bude choroszen

Stało na juszku a ne stało na petruszku.

Za wowka prymowka a wowk tut.

Ne odkotyt sia jabko wid jabłonk.

Hołyj rozbojin ne boitsia

Skaczy wraże jak pan każe

Łysyj si urodyt łyse i ryże

Ne każy hoc poki ne pereskoczysz.

~~[illegible]~~ tja.

Wid chliba a wid wina.

Zna: Żyje robaka wina jemu ka

Zna: a moloka bo hata tatoka

Stopaw batko z czornymy synamy XII

Wze trete oko zyjszto Abundstrum

Cygany galicyjskie dwojakie: płaszczowe i niepłaszczowe.

w nej powinność za?

Kozak z bidy ne płacze

~~Ezo…… Kuppy……to ko ne ……~~

Kud a Kuchti po patyni.

w Grazu XI

Pastusze pastusze
Lublu tie do dusze
A sczo mene boli
Skazu ty do woli.
Czeredojku majesz
Pradit jej ne majesz
Tobie z neju liho

Panu Panu Kasztelanowi Celarowskiemu
w Grazu
XX XXXI

wyspowie uwolnieniu

zabawek, pustkowie
kuchni, brzegach
zastępy, zielonych
pomysłów stromych

...ich als ein armer [illegible] Gut [illegible]

...stelle mich [illegible] verliehenen Unterstützung

... [illegible] gezahlt zu 2006 und [illegible]

...0x [illegible] h. g. [illegible] 826 [illegible]

...[illegible] zahlt [illegible]

...[illegible]

...[illegible]

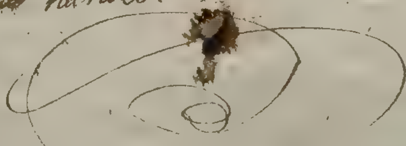
...[illegible]

1. Tepłe wasze panoniku słowo
2. Lubim sia jak brati rachujmy sia jak żydy
3. Dobre dusyty, koły pryftupajet.
4. Pyjo w dzwin, a didko w klepało.
5. Daj poki pomy, koły nemajesz mocy
6. Mowczy jazyczku, budesz jisty kaszku.
7. Trzyt sia jak żyd parchamy.
8. Hde bahato gospodyń, tam chata ne zamitana.
9. Pyszow po masto, taj w peczy pohasło.
10. Jemu sia zabahaje, peczenoho ledu.
11. Wyjszow na Yckowu suku.
12. Pes brefze, witer nese.
13. Nord ji didko w swoju dudku hraje
14. ~~Byj kotinku, ncy budet popom.~~
15. Sereta a hubu maje jak worota.
16. Panycz wsław bycz, pisoro połokaty, taj zahubyw Karakaty
17. Nimcze koło kolincze.
18. Koly jest to petest.
19. ~~Budet dofsiu (stita)~~ to sia laiky wołoczut
20. Nanoryt (bida ksia) porysty koły nema sia czoho wchopyty.
21. Jeżte borszcz, bo pyrohy nesut.
22. Kotyś z mojem ne rad, to ja z swoim razad.
23. Mowczy koły pisma ne znajesz
24. ~~Ani obyj ani [illegible]~~
25. ~~Ani [illegible] ani [illegible]~~
26. Wsiuda harazd de nas nema
27. Z babynoho syna i z babynoji doczky nyczoho ne bude
28. Z wety koji chmary maty doszcz.
29. Z razu żyły tohazu a jak sia zapomohły to i bez weczery lahły.
30. Zyba ryba bo w wodi sedyt.
31. Hienno słowo jak w matoczynu
32. Lyche złoho ne lubyt.

Bida tobi wole? Kotoryj tobe korowa kole?

na tobi Danyto szczo meni nemyto
Ne pideszˇ po dobryj woli, to pideszˇ po newoli.
Ne chapaj, Ivanka na Iwanka
Nema nyni w nikom prawdy, ino w Bozi ta w meni troszky.
Poky ja but Wasylem to ja nosyju hroszy Koszylem a jak mia wziały klykaty pane Wasyły to moji sia hroszy porozłazyty.
Pysau, pysau hymnom zapeczetowau.
Pychy na cztyry sztychy a czort maje hrisz.
Pan Bih dał kubelia a czort rozhudelia.
Syty hołodnoho ne znaje.
Sił omasta, a masło ino okrasa.
~~Chto lubyt swit toj liubyt i prawdu~~
~~Chto zatuje toj doma nocuje a chto durze prostuje toj w dorozi nocuje~~
~~Czort ne spyt bo den~~
Szczo wes to inna pisń.
Szczo znau to skazau.
Jak? Ja ne diak desit raz howoryty ja skazu raz ale harazd.

Małoruskie przysłowia:

Koły ne pijr, ne mykaj∫ia w ryzy
~~Dateko Kucomu (hart) do zajca.~~
Za bytoko dwa nebytych dajut ta ∫zczej ne berut.
Z czużoho woza, choć posered Katu
Ne to Kozak szczo zborow a to szczo wywernuwsia.
Prominiaw reminec na Tyczko
Dobuwsia jak szwed pid Połtawoju
Hde dwa biut sia tretij ne miszajsia.
Meż dwery palcia ne kłady.
Ne spytawszys brodu, ne suńsia w wodu
Napered newoda ryboju ne chwatyś
Todi skażesz choc jak wyskoczysz.
Sytyj hołodnomu ne towaryszcz
~~Dwa tretioho ne żdut~~
Łeżaczoho ne biut.
~~Chto pytaiet sia ne błudyt~~
~~Za syrotoju Boh, i kat toju~~
U starcia w torbi ne pożywysz sia
Koły ~~[illegible]~~ ihumen za czarku to bratia za Kowszy
Jaki sani taki samy
Naszoho pola jahoda
Nasłoczyła Kosa na Kamen
~~Bohu molys a czorta ne hniwy~~ ~~[illegible]~~
~~Bohu molyś a kozom~~ ~~a kin' z konem~~
~~[illegible]~~
Na pochyłe derewo i Kozy ∫kaczut
Hde czort ne zmoże tuda babu poszły
~~Hde czort ne~~ : ∫ama jesty zne
Na wicka i pole ∫palyt : matki wse.
Pokirłewe telatko dwi matki
Wowka jak ni hodui a win w lis dywyt sia.
Szczo bude kromadi to bude i babi
Ne tylko swita ∫zczo w wokni
Z dużczym ne borys a z bohatym ne sudys
~~Chto spyszyt ludej smiszyt~~

Jisz borszcz z hrybamy derży jazyk za zubamy
Propaw jak szwed pid Połtawoju
Szyła w miszku ne utaisz
Ne do porosiat swyni koty swynju smalat.
Hołomu rozboj ne straszen
Utik ne utik a pobihty wilno
~~Bahatoho z dwarływym ne rozpiznajesz~~
Kuda ne kin to kłyn
S odnoho woła dwuch szkur ne derut
~~Czort po tytulo koły nema nic..ho w szkatuli~~
Na łaszcze kożok znajdetsia kutok
~~Bahatomu czort ditej kołysze~~
Pańska łaska do poroha
Sucha łożka rot dere
Horbatoho mohyła wyprawyt
Swynju za stił a ona i nohy na stił.
Ne bude Hala bude druhaja
Wyminiaw szyło za szwajku
Koły med to i łożkoju
~~Baczyty oczy szczo kupowały~~
Dobryj pan ni bje ni łaje ta niczym ne dbaje
Nichto ne wida chto jak obida
Obijszowsia mow Sachno w cerkwi.
Zmiszawsia jak Omelkowa maty pered smertiu
Se kuzma! mama katerynyka pryweła ta ne znajem jak zwaty
Z Moskałem druży, a kameń za pazuchoj derży.
Czurniw ne sijut samy rodiatsia.
Hde werba tam i woda
Znatymesz do nowych winkow
Ne byty kuma ne pyty pywa
Zynku kuby jak duszu a trusy jak hruszu
U żynok wołos dowhij ta um korotkij
Ziwo ne reszeto bahaćko dirok ta nikudy wylizty.
Kołyb chlib ta odeża tob'iw kozak leża.

Kozakowi jak dity, chot' bahato poidiat, chot trochy nadijat sia.
Jazyk dowodyt do Kijewa i do Kija.
Ni sito ni pato, daj babo sato. 32
~~Chot lotyj, ta w pidwiaz kruch~~
Pany jak durny szczo chotiat te roblat'
Ni w sich ni w tych, mow sobaka w czowni
Szanuj hory mosty ~~budut cily~~ Ko budut cily Kosti
Howory czorte za popom
Ne pomažesz ne poidesz
Dopik mow horochom ob stinu.
Doszkutyw mow puhoju po wodi.
Pan horoszyj ta nema kroszej.
~~na Chliba~~ Za Hliba i Borysa za chlib ne berysia.
Ot že Lasze po sluszy nasze (z czasów Bohd. Chmieln.)
Budemo Lachiw i žydow ryzaty
Znamo zakryj myni oczy nechaj ne dywlusia na toho nehidnoho Lacha
Moskowskij czas podozdy (ruski miesiąc)
Laskaja Żydowskaja i sobaczaja wira.
Ot czerta otchrestysz sia a ot Moskala i ne otobjesz sia.
Moskal ne welyk' czełowik, ta ba!
Wid Moskala poty sryž ta wtikaj
S Moskalem družy a kamen za pazuchoju derzy
Kto idet-czort- Dobre doczusika aby ne Moskal.
Moskalewy hody jak triasci a wse byjom dywyt sia.
Moskala wertty.

Wolynskie

~~Sa... Kin z koniom, wił z wołom, swynia z swynioju~~
Wziawszy na wz ne kazy szczo ne duž
Swij pan pobje a požaluje
~~Sa... swiatych do Boha~~ czerez ~~dobrych ludej do Pana~~
Ludej słuchaj a swij rozum maj
Kum ne kum ne tyž w horoch
~~Boha bij sia a czorta ne hniwy~~
My s toboju jak ryba z wodoju
Ranniaja ptaszka zubky terebyt
Kotyś ne pijo ne ubyrajsia w ryžu.
Dere koza łozu, a wowk kozu: a wowka mužyk a mužyka žyd
(a žyda pan a pana jurysta a juryst czort.)

Ja ne umiju czytaty, ny pyſaty, a mene choczut korolem obraty
Ne wir żynci jak czużomu sobaci
Ne płatyt bohatyj, ale wynowatyj
~~Bih Bihom a lude~~ ludmy
Jak tebe zowut? Mychajło. A robyty choczeſz? Nechajno? A
borſzczu? Ne choczu. A pyroha? choczby i dwa.
Za dużym borotyſia ſmert za płeczamy.
Wetyxe dywo ſiezo u Korola żinka choroka
Za twij hrich wſiudy choroſz
Ne bijſia czorta a tychoho czełowika
Sobaczyka breſze a pan ide.
Odyn lubyt popa, druhyj popadiu a tretyj popowu doczku
Pryſzyj kobyli chwiſt
Pan dałeko a Bih wyſoko.
Pryſzła ſwynia do konia i ſkazała: os boża [illegible] – A kin ot-
kazał: i nożeńki koroteńki i uſzeńki kłapońki ~~[illegible]~~ jak
ſwynia.
małoruſkie
Polſkij moſt, luterſkij poſt, ruseckoje nabożeńſtwo to wſe bła-
zeńſtwo. (Podolſka)
Błyz krynyczy ne dołżno ſtroit ſwitlnyczy. (Czarnomorców)
Odna ſoroka ſ płota a deſiat na płot.
Kamenec winec Kruhom woda a w ſeredyni bida. mieſzkańce
(Smotrycz który poniżej wpada do Dniestru
najwięcej bidni rzemieślnicy)
Na jarmarci: ne torhu ſzczo choczu tej roblu.
Sobaka i na ſwiatoho breſze
Jak pryznachoſia rozkwytawſia.
(Lus moje! ſulbzert dorotowy)
Na czyjemu toku mołotiat tomu i chlib woziat

D.

1. Daj komu żinku, a sam wyszczyp w zminku (w kuzinku)
2. Darowanomu konewy – nezahlidajut w żuby.
3. Dawbym na moleben – alem sam potreben.
4. De bahato hospodyń, tam chata nemetena.
5. De wort nemoże, tam babu piszle.
6. De chata nemetena, tam diwka nepletena.
7. De dwoch sim – tam dola wsim – ade jedna – i ti ridna.
8. De husto, tam nepusto.
9. De koho neprosiat – to kijom wyprosiat.
10. De kum, de korowaj.
11. De muż staryj, a żinka moloda, tam ridkaja zhoda.
12. De nema, tam Boh ne wozme.
13. Den biżyt, tyżdeń lezyt.
14. De pide leś – to wsiudy w weś
15. De pide Teri – to wse my hyrka weczeri.
16. Dere koza łozu, a chłop kozu, a chłopa pan, a
Pana Jurysta, a jurysta trysta.
17. De sia dwom waryt – tam sia i tretyj pożywyt.
18. Deś nedam hroszа – tam ne pchaj nosa.
19. Desiat raz mier, a raz utny.
20. De tobi rady, tam ridko biwaj, a de ne rady ne zahlidaj.
21. De tońko, tam sia rwe.
22. De welyka rada, tam ridkij borszcz
23. Didu selo horyt? ja pidu na druhe
24. Dla kompanii dawsia cyhan powisyty.
25. Dobre duryty, koly prystupaje.
26. Dobra hospodyni, jak powno w sudyni.
27. Dobre homoryt, ~~a~~ złoje tworyt.
28. Dobre samo sia chwatyt.
29. Dobre toho straszyty, chto sia boit.

33

30. Dobre ta ludy powidajut.
31. Dobri dity winec — a tychi konei
32. Dobre pou mucha.
33. Dobro tyje, jak nye.
34. Dobre wse umity, a ne wse robyty.
35. Dowze kuuśia hreczinoj paski.
36. Dohadaje jak czyrakowy na zadku.
37. Do hotowoho chliba, znajdeśia huba.
38. Do krywoji diery, tra krywoho kuška.
39. De kuma treba rozuma.
40. Doma mene ne łyszy, i z roboju mene nebery.
41. Do moho bereha, nicz ne prypłene tylko triska alto
42. Domowoho złodija, nichto neusterezie
43. Dopoty zbanok wodu nosyt poki sia uho ne urwe.
44. Dujeśi jak teńke w borszczy.
45. Durnewy wiczena ja pamiat'
46. Duren nicz ne mi ia nezurzyt, horywku pie i fajku kuryt.
47. Durni ni sijut ni orat' — samy sia rodiat'
48. Durnyj dusie, rozumnyj bere.
49. Durnyj jak tureckyj kiń.
50. Dwa pohuty, dwa dymi i dwi gospodyni nikolysia ne zhodiat.
51. Dwoje ridkych tretyj borszcz
53. Dziurawoho micha nichto ne napchaje.

E.

1. Et bida

F.

1. Fum szczo nemożna, a kiszeni porożna.

H.

1. Hała drała
2. Harazdowy nechoore, a bidi musyt terpity.

3. Hetta wpała, wiśta wstała.
4. Hluchyi nedoczuje, to zmyślyt.
5. Hodyna płatyt, hodyna tratyt.
6. Hołodni[ch] Kumi; chlib na umi.
7. Hołowa ne do rády, zadok ne do kriesła.
8. Hołyi rozboju neboitsia.
9. Hora z horoju ne zijdetsia a czełowik z czełowikom zawsze.

34

10. ~~Howory~~ do hory.
11. ~~Howory~~ Hryciu z Bohorodyciu.
12. Howory Klime, naj twojé nehyne.
13. Howory Petre z h.[oł]..[stom]..w.
14. Howoryła nebiszczenika do samoj smerty (besidy)
15. Howoryt jak na mukach.
16. Howoryt jak neboszka bzyt.
17. Howoryi do neho koły win drimne.
18. Hraj abo hroszi widdaj.
19. Hromada wełykyi czełowik.
20. Hulaj dusza w tili – koły kosty w cili.
21. Humańskyj duren, z czużoho wozа bere a na swij kłade.
22. Hurzеra dityi nerozhaniaje!

J.

1. ~~Jaka hruszka, taka juszka~~.
2. Jaka taka pisenka, ludsza jak płacz.
3. Jakby Pan Boh pastucha słuchaw – toby weś towar wyzdychaw.
4. Jak chto choroe, tak za swo[j]ow mamou płacze.
5. Jak czort wlize w oczeret, w kotłu z[h]ore duthu zakraje.

6. Jak dobra hodyna – znajdeśia rodyna – a wzli hodyni, niezo po rodyni.
7. Jak dudy nastrojat, tak dudy hrajat.
8. ~~Jake pomahaj Boh, take hodaj zdorow.~~
9. Jak kazau, tak kazau, – żeby [illegible] dau
10. Jak my ludem, tak ludy nam.
11. Jak my o ludech – tak lude o nas howoriat.
12. Jak ne pridresz ovcy, to pridresz muszonku.
13. Jak ne bude Iwana – to ne bude Pana.
14. Jak pide dusza po rukach to śia czortowy dystane.
15. Jak prypiszło, tak śia rozijszło.
16. Jak swit nastaw, to rak ne swystaw.
17. Jak tak, żeby na moje stało.
18. Jakyj Batko, takyj Syn.
19. Jakyj Pan, takyj kram
20. Jakyj czerep, taka jabłoń.
21. Jak se chto postełyt, tak śia i wyspyt.
22. Jak śia prydobriło, tak śia i zjiło
23. Jak umie tak pije.
24. Jak zahrajut, tak tańcuj.
25. ~~Jazykom klepaj, a ruki pry sobi trymaj.~~
26. ~~Jehała chyma z~~ Jerusalyma – ~~wiozka~~ tur kocze, chyma ~~śia~~ rechocze.
27. ~~Jdy szwystko i tak brytko, iy tycho~~ i tak tycho.
28. Jebahało menesi je mało obijdesi.
29. Jeden do lisa, a druhy do lisa.
30. Jeden hroszi kładaje, a druhyj nijak szyje.
31. Jeden kiw płota ne utrymaje.

32. Jeden lubyt popa, a druhy popadiu
33. Jeden trymaje perenu a druhyi rożen
34. Jedna bida człowikowy nedokuczyt.
35. Jednako ubohomu nicoho nematy;
36. Jedna laslaszka ne zrobyt wesny.
37. Jedna soroka z płota lisa a desiat' w lis. (na płom)
38. Jedna wiwcia parszywa - wsiu czeredu zarazyt.
39. Jednomu szyta holeat - a druhomu; brytwy nechotiat.
40. Jedno hlepy, a druhe tepy.
41. Jednym wołom niczkoria nedorobyt
42. Je toho świtu po cilim switu.
43. Jeszcze sia ne urodyt, a wże chodyt.
44. Jeszcze ne złapaw, a wże skube.
45. Jeszcześia toj ne narodyw - abym wsim dohodyw.
46. I jedno oko z'iaty chocze.
47. I pered naszymy worotamy kotys' sonce zyjde.
48. Iny lude ne dobry, naszi mały ne synycia (gatunek sikorek)
49. I staromu sobaci - dryygajut zytyw - ci.
50. Jit' pes psa, koty nema barana.
51. I swiaty, Boże, nepomoże.
52. Iwan zrobyt Iwan z'jit'.
53. Iwby kit rybu, ta w wodu nechocze.
54. I w dońky, oliznajesz bidońky.
55. I w moje wikonce - zaswityt sonce.
56. I u władyki - dwa jazyki.
57. I u synca hyrka hodyna
58. I i fedku to chrin to redkow.

K.

1. Kamin na miscé porastaje
2. Kazau Pan, ta zrobyw sam.

3. Kazau Janečka, stij swyne z daleka ta potakuj.
4. Každa diwka ładna, kotra zaručena.
5. Každa hołowa swij rozum maje.
6. Každa łasycia, swij fostyk chwalyt.
7. Každyi nebosčyk dobry.
8. Każe dytyna że jej były, ałe ne każe zapero.
9. Kiń na čotyroch nohach ta sia potykaje.
10. Kiłne łowny, chłop ne mowny, oba ledaščiro.
11. Kłyn, Kłynom wybywajut.
12. Kobita dowhyi wołos, – a krotkyi rozum maje.
13. Koby chlib a zuby budut.
14. Koby w łozna sobyra toby i w doma robotu maw.
15. Koho Boh łabyt, toho nawidżaje.
16. Koho Boh sotworyt, toho neumoryt.
17. Koho ne prypikaje, toj sia ne widsuwaje.
18. Koły bida, to i płacz ne pomože.
19. Koły čwyte bib, tohdy tiażko o chlib, – a jak mak, to ne tak.
20. Koły hołowa ne połomu – naj sia nohy majut naostrożnoſty. –
21. Koły jest to szelest, – ja a jak skupo, terpyd... –
22. Koły moje ne włed, to ja z swojem nazad.
23. Koły na nedwedi mała hałuź wpade łoburyt – a jak wełyka to mowčyt.
24. Koły sia nechoře, to hirsze choroby.
25. Koły nema na mołoci – na syrwatci ne bude.
26. Kołyś sia obraw hrybom, liź w kosžil.
27. Koły sedysz w riadu – dawaj koładu.
28. Koły sia serota żenyt, tohda niz mała.
29. Koły triewoha, tohdy do Boha – Jak potrywozi, zabude o Boži.

30. Koły umre dytyna, to matajа dotyna; – a jak umre
zołama, to wetykа jama.
31. Komu na wik, – tomu na lik.
32. Komu weseła, a kurći smert'
33. Komař z duba upade, to spoczne.
34. Kormuszka zmete, to biřa s kropyt.
35. Koneć dito chwatyt.
36. Konia kujut, a żyba nohu nastawlaje.
37. ~~Koczma rozumu~~ uczyt
38. ~~Kota w miszku, ne kupajut~~
39. ~~Kotra korowa bahato rycyt – taja mało mołoka daje.~~
40. ~~Kowal klepte, poki tepłe.~~
41. ~~Kozioła rotka k'sobi kryjwa.~~
42. ~~Każdy brat~~ sobi rad, – a sestra sobi nesta.
43. ~~Krasy na tarełky ne krajut.~~
44. ~~Krepytsia jak dynia na morozi~~
45. ~~Krow ne woda, roztywaty szkoda~~
46. ~~Kruty ne kruty (werty) to tra wmerty.~~
47. ~~Krutyt jak szewć z~~ hrojn.
48. ~~Kuda howkа, tuda~~ nytka.
49. ~~Kuda mach~~ tuda mach – a wse bidu po zubach
50. ~~Kudy kumowy do~~ korowaja.
51. Kuma nebyty, horiwki nepyty
52. Kum ne kum neliž w horoch.
53. Kupne, szczupne.
54. ~~Kupyt', jak psa obłupyt!~~

L.

1. Lasze-ty bludysz? jednakowo izdyty
2. Lipsza sołomina zhoda, jak zołota zwada.
3. Lipszyj rozum pryrożeny, niżły nauczeny.

4. Lubimosia jak bratia, a rachujmosia jak żydy.
5. Lude o ludech howorat
6. Ludyi sia rad, a swiy rozum maj.

Ł.

1. Ładna baba, bez jedwaba.
2. Łaskawe tela, dwi mami sse.
3. Łajka bajka, bytwa molytwa.
4. Łehko pryyszto, łehko piszto.
5. Łehsze howoryty, niżeli robyty.
6. Łudsze dawaty – jak braty.
7. Łudszyi piangcia, jak nedbatycia.
8. Łudsze swoje łyszko, jak czużyi remenci.
9. Łudszyi rozmyst, jak zamyst.
10. Łysesia tela urodyło – łyse i zhyne.

M.

1. ~~Maju wypity, za jednu nihu wolu~~ za obi.
2. Mała worona, a wełyku sztuku miasa potkne.
3. Małeńkyi, a ważneńkyi.
4. Mało wkusysz, borsze potkneß.
5. ~~Majusia jak horoch pry dorozi~~
6. ~~Mało ditty, małyi kłopit – wełyka ditty, wełykyi kłopit.~~
7. Medwedewy do medu neha – a wid medu jist urywaty.
8. ~~Miniay swatu slipy, za nosatu.~~
9. Mirba jednomu panuje.
10. ~~Mowała mowyt a chlib sia jist.~~
11. ~~Mowczawosza nepuszyt~~ – hołowoñki nesuszyt.
12. Mowczy jazyczku – budesz jisty płotyczku.
13. Mowczy, ta potakuj
14. Mowlew kyjs – abo jakyis.

15. Mowyta Fesia – sucro obijdesia.
16. Mnoho howoryty – ti nema czoho sluchaty.
17. My o ludech a ludy o nas howorat
18. Mudra żona, Koty maje mich pszona.
19. Mudryi Hel Koropatwu ziw, ta Kazaw że sia whryzta.
20. Mudryi Lach poszkodi.

N.

1. Ne bzdy tomu pid nis szczo nosa nemaje.
2. ~~Na czużim podwiru i trisky bjut.~~
3. ~~Na czużi nywi, ładniysza pszenycia.~~
4. Na czyjzim wozi jidesz, toho pisen'ku spiwaj.
5. ~~Nadija w Bozi – Koty towar ne wozi.~~
6. ~~Na hadaj Kozi smert', to wse~~ bude – be.
7. ~~Na holi kostky, nema szczo hryzty.~~
8. ~~Na holowi strij, a Kolo zadku z lopatoju stiy.~~
9. ~~Na [illegible]~~
10. ~~Na Koho lude, na toho Boh.~~
11. ~~Na Kony jide, i Konia szukaje.~~
12. Na Kpy, aby sia taki dywowaly ja K ty.
13. Na Krute derewo, Krutoho potreba Klyna.
14. Na mytowani, nema sytowani.
15. Na past' na hładki dorozi znajde.
16. Na pered ne wydawaj sia, z zadu ne ostawlaj sia.
17. Na pochyle derewo i Kozy skaczut.
18. Na psa wsi Ki.
19. Na podilu, chlib nożyku, a Kowbasamy plit płoteny.
20. Na sto ludy dusz ty.
21. Na słabyi tywt i y peroho zaszkodiat.
22. Na sroko byk wyk – z tym i zhyne (na toto ndlezaje)

23. Naszczo zdorowu hołowu pid Ewanhełyju kłasty.
24. Nate synu ratka, pabuchajsia, ta mołoty.
25. Na toje kutka hrebe, aby ščero wyhrebła.
26. Na toje kowal kliszczi derzyt aby how ruki ne pekło.
27. Naucyt bida worožyty, koły nema ščoro whubu włožyty.
28. Naiucyt bida popytty, kołysi nema czoho wchoryty.
29. Nauka ne ide na bicka
30. Nawowka pomowka, a zajac kobyłu ziw.
31. Naylipsza opitka, muž tey žinka.
32. Nay sia kobyła žuryt, ščoro wełyku hołowu maje.
33. Nay toho opanuje, chto swoho ne pelnuje
34. Na złodiju szapka horyt.
35. Nebołyt woła hurycia, - jak sia rodyt tełycia.
36. Nebude s psiaho fosła - syta.
37. Ne bud' solodkyi, bo tia žtyzut,
Ne bud hirkyi, bo tia splujut.
38. Ne bidy tam de kadjat.
39. Nechotiły żydy jisty mannu, nayže zjidiat hiwno.
40. Ne chwaty sia mudryi mudrostyju ni sylnyi sytoju.
41. Ne dbay o pyszno, aby zaty szno.
42. Ne dlia psa kowbasa.
43. Ne dohoda babyni diwci.
44. Ne dosil na stoli, peresil na chrebli.
45. Ne hraj kitka z peskom.
46. Ne jiw rzomliw, najiwsia rozbolwsia
47. Ne kay sia rano wstaty, a mołodo ożenyty.
48. Ne każdy spyt - chto chrapyt.
49. Ne kijom ho to, patkow.
50. Ne kruty bo perekuty. 52
51. Ne kusay, ne stręży, ne tery
52. Ne kpyty z nykyty, bo nykyta sam kiep.

53. Nema kudy za hrisz tańcuwaty.
54. Nema nikoho, bez ałe.
55. Nema złoji dorohy, do swoji nohy.
56. Nema nad rybu łynynu — dahodu styśku, a dioku Matynu.
57. Nema nad mene i Wiłocou swynin.
58. Nemała baba kłopotu, kupyła sie porosia.
59. Nema smerty bez pryczyny.
60. Nema złoho, żeby ne wyszło na dobre.
61. Nema pripowistki bez prawdy.
62. Nema kista kojaznyci — może brychaty i władyci.
63. Nema ryby bez kosty — a czełowika bez złosty.
64. Nemaw wowk czym s...y ta tykamy
65. Ne mow hoi, ne pereskoczywsze.
66. Ne może po koniach, to poholoblach (kompanicy.)
67. Ne nauczyt sie pes pływaty, do poki musia w ucha ne na łje.
68. Ne pchaj palciw w szpary bo prykryjsne.
69. Ne perozysia, kotys ne perih.
70. Ne płakawby slipyi dorohy, kob'ji wyidiw.
71. Ne rad Lach że hozabyły, ta (?) nohamy drygaje.
72. Ne rodysia krasnyi, ałe szczasnyi.
73. Ne szczo deń welykdeń
74. Ne spuskaisia Hryciu na durnyciu
75. Ne takyi czort straszyi, jak jeho malujut.
76. Ne łahdy konia sidłaty, koły na nioho sidaty.
77. Ne tylko swita szczo wikni.
78. Ne tra staru kłopotaty — ftara znaje komu daty.
79. Ne nrysie rozumu do starosty, ale do smerty.
80. Ne umen do dwacjat, ne żonat do trydciat, ne bohat do sorok, kruhom durak.
81. Ne umyrajut staryi, ale czasowyi
82. Ne upade japko, deteko wid jablinki, a chot upade to sia fostykom oberne.

83. Ne wełykie świato ze Kłymko w cerkwi.
84. Ne widomość hrichu ne czynyt.
85. Ne wdawaj śia z Apostołamy za słiw.
86. Ne wir nikomu, ne zradyt tia nichto.
87. Ne wir psowy, bo tia wkusyt.
88. Ne wsio to prawda szczo na wiśilu spiwajut.
89. Ne wsim jednakowo dano, jednomu sytce, druhomu sytce.
90. Ne wse w seredu Petra.
91. Ne wse złoto szczo śia śwityt.
92. Ne wtne Pańko sytom borszczu.
93. Ne wydaw Hryć nakawyć, to śia zbyraje, to rozbyraje.
94. Ne żałsia utopyty w czystij wodi
95. Ne zaczipaj żyda, bo bude ochyda.
96. Ne zarikaj śia wsioho robyty, tylko swoho ucha wkusyty.
97. Ne żal to było, że chodyła w żyto, tylko że wdomu ne nocowała.
98. Ne zatrubyt tak pes jak wowk.
99. Ne żenyw śia, ne żurywśia, ożenywśia zażurywśia.
100. Ne zwiżka kaliki ne do śmerty pan.
101. Nim dytyna zapijała kohut ucha spustyw.
102. Nimcia ne perepyszesz, a żinku ne perełubysz.
103. Nichto ne znaje, tylko Bih i cila Hromada.
104. Nim pesoh budut, to Baba umre.
105. Nim sonce zyjde, rosa oczy wyjist.
106. Nim tłustyj zchudne, to chudyj zdochne.
107. Ni pista ni osła.
108 Ni pista ni chłona.
109. Ni pes ni baran.
110. Ni od sońcia, ni od misiacia.
111. Ni sało, ni pało, dawaj babo sało.
112. Ni sina ni soli, wyspymośia do woli.
113. Ni szczo babi po jedwabi.

114. Ni wasz ni nasz.
115. Ni w kut ni w dweri
116. Nowatyżka hubudre.
117. Nowe rytko, na Kiłoczku
118. Nosyt sia jak baba zo stupirom.

O.

1. Obiecianka durnomu radost'.
2. Obiciaw Pan kożuch, ta jeho słowo tepłe.
3. Obidu ne trudno.
4. Oczyby iły, a huba nechocze.
5. Od lychoho dla downiczyka i połowu bery.
6. Od swojeho Pana, myła i rana.
7. Od złoho daucia bery i kapu.
8. Ośwityw pin nastku, nestojemo o łastku.
9. Ot napasty i polu w riz, a wtikay.
10. Ot napasty, neprenasty.
11. Ottak potkozackie - nema chliba jisty placki.
12. O wowku howoriat, a wowk ide.
13. Oženywsia na sztyry witry a na piaty szum.

P.

1. Pan Boh ne detyna aby słuchaw durnoho Klyma (: Hatatyzyna:)
2. Pan dobryi jak otec, wziaw korowu i koneć; a pani jak maty, kazała tela wziaty.
3. Pan Panom, a Iwan Iwanom.
4. Pańskie a żydiwskie, to nigdy ne propade.
5. Pchajesia jak do święconoi wody.
6. Peczeni hołuby, ne letiat do huby.
7. Pek o sena.
8. Pred newodom, ryby ne łapajut.
9. Perezujsia w siczku.

10. Perszoho łorhu trymajsia.
11. Perszyi Kotiata za jilit.
12. Pes bresze, witer nese.
13. Pes na kostu łeżyt, sam neist, i druhomu nedast.
14. Piany swiczki nezaswityt.
15. Pidu ja do cerkwy, ałe sia nebudu Bohu molyty.
16. Pidu i do Krakowa, wsiudy bida jednakowa.
17. Pidu i za Karpaty, to treba budowaty.
18. Pidu i za Beskidy, ne zbudysz sia bidy.
19. Pie jak Wit, bie jak panskyi firman, a robyt jak
popiw naymyt.
20. Pip swoje a czort swoje, pip w dzwin, a czort w klepało.
21. Pisła ni sieczut, ni rubajut.
22. Pisła byty za muż? ta by sia pisło; muż
jesty szczo? tak sia znayszło; a robyła by ty-
rozhoworyty sia.
23. Pisła po syr, po masło, a w pieczu pohasło.
24. Pisły durni na ryby, a win imaie żyby.
25. Pisły durnoho a za nym druhoho.
26. Pisow jak rak po drizdzi.
27. Pisow jak (ubohomu) bohatomu po smert.
28. Piznau swij swoho.
29. Pfu na zemliu, zakiem sie ozenim
30. Poberim sia nebohe, w tebe mało, w mene i toho.
(ne mnoho)
31. Pokazuje hruszky na werbi.
32. Potki wassyła poty werela.
33. Pokrasity nepokrasi je, a polipszity może.
34. Pomahay Boh Hryciu? Kopaju Pane hrybu.
35. Po obicianku treba chudkoho konia.
36. Po pari po pary, a na ti nay dwa.
37. Popow dzwoniat, a ponaini i sia konczat.
38. Porożna boczka hurczyt, a powna mowczyt.

39. Porwawśia jak z mołykoju na sonce.
40. Posunsia hrybe, naj kozak śyde.
41. Po zhubleni sokiery, dobre i łoporysko.
42. Prawda w oczy kole.
43. Prawdoju ciłyj swit perejdesz, a neprawdoju za porih newyjdesz.
44. Prohraw pip na rafiji.
45. Propaw hrisz dimcia.
47. Propaw kozak i dudamy.
48 Prozba mur probywaje.
49. Pryczipyj kobyli fist.
50. Prykołotwi kołodi dobre ohoń kłasty.
51. Pryjsła koza do woza.
52. Prijszow ni sytu, ni resitu
53. Prylipyw jak horbatoho do ścin,.
54. Pry swoi neboži, dobre i w dorozi.
55. Pylnuj swohe ne kožucha moho.
56. Pustyj psa pid stiw, a win siu drapaje liže na stiw.
57. Pytaty sia kuma rozuma.

R.

1. Rachowani wiw... wowk bere.
2. Rachowaty syr, masło, ta perołbiw ne isty.
3. Radaby dusza do raju, ta jej hrichi ne puskajut.
4. Rani ptaszki, zuby treebiat, piznijі oczy połyrajut.
5. Rodom kury, czubati
6. Rody szabo dytynu, a babi sto lit.
7. Rosły pow trawa, koły moho konia nema
8. Rozmowa jak z kobyłoju w bołoti.
9. Rozumu bahato a hroszyji mało
10. Rozumnijszi jajci, jak kury.
11. Rubaj koły ruka, tieba raz w suk.
12. Ruka rukú myje, aby obi buły biłi.

13. Ryba ryboju żyje, a lude ludmy.
14. Ryba w wodi, a jisty jej hodi

S.

1. Sawka w kut, koły hosti sut.
2. Serbay, nedbay, chot ridke – ale bahato.
3. Sereda pist ne tra huby mastyty.
4. Sey świt, jak makowyi cwit.
5. Sim myl piszki, dla jednoj kiszki.
6. Siak tak, aby ne po ludzku.
7. Siw jak na Fedu.
8. Skaczy wrazie, jak Pan każe.
9. Skupuje dwa razy tratyt.
10. Skupyi ne chłupyi, hirówryi ne mudryi.
11. Skutyw sia, jak pes.
12. Skryputywe kołyso dowsze jizdyt, jak nowe.
13. Skrywyw sia jak sereda na Pietnyciu.
14. Smaku jak w peczenim raku.
15. Smaruj kłopa łojom, a win smerdyt hnojom.
16. Smert neperebyraje.
17. Smilyi żyd, i wszkoli spiwaje (B-t)
18. Snytsi B-s choresi s-ty, treba wstawaty.
19. Sobbyciu koło płota, jaka płata taka robota.
20. Sołomianyj parubok, zołotu diwku bere.
21. Sorokа hosti każe.
22. Spas sia jak nedwid!
23. Spiłka dwoch hoduje.
24. Spodiwaw sia did na mid, (na obid) łyh spaty necuoszy.
25. Spokijny, jak kobeli za wozom.
26. Starszy krijé, jak parafszka.
27. Stawyt sia do ryby jak okon z fostom.

28. Stereženoho Boh stereže.
29. Strachy na Łachy – i Rusynam sia dostane.
30. Stryženo, holeno.
31. Stupaj z doroby, bo jide bez nohy.
32. Sucha łyžka hubu dre.
33. Swiatyj spokoju harazd' z łobojui.
34. Swij dim ne worch.
35. Swidczytsia łyhań, swojimy dit'my.
36. Swynia mich dre, i sama ryje.
37. Swyny ne doporosiat, koły jej smałat.
38. Swyszczy teperw kuziwku, kolys' stratyw żinku.
39. Sydy hrybe, nim tia chto zdybe.
40. Sydy ta nerypajsi, ptacze, ta ne wterajsi.
41. Sydyt jak u Boha (u bohy) za dwermy.
42. Sydy w chati nerypajsi
43. Sytowanym koniom, nichtosia nedorobyt.
44. Syk, pyk, na pomyło, koły wody nebuło.
45. Sytyj hołodnoho neznaje.
46. Szanuj hory i mosty, budesz maty cili kosty.
47. Szczo Boh dast', to ne napast'.
48. Szczo czerwone, to krasne; szczo sołodke, to dobre.
49. Szczo dajut to iż, a szczo kažut to roby.
50. Szczo durnyi robyt ? wodu minje.
51. Szczo durnewi porozumi.
52. Szczo dwa to ne jeden.
53. Szczo hołowa, to rozum.
54. Szczo hromadi, to i babci.
55. Szczo komu myło, chotby i z ohnyło.
56. Szczo kiń to ne swynia, seršłyna netaka i noha tonka.
57. Szczomaje wysity, to ne utone.

58. Szczo mołodsze, to sołodsze; Szczo staroje, to twerdoje.
59. Szczo mieła, to i wieła.
60. Szczo prawda to ne hrich.
61. Szczo robyty z bidy? tra w hołowu zajty. (??)
62. Szczo twereziomu na umi, to pianomu na jazycy.
63. Szczo wpało, to propało.
64. Szczo z hołowy, to i z mysły.
65. Szczo znau, to i skazau.
66. Szyło w miszku neutajit sia.

T.

1. Taka prawda jak wosz kaszle.
2. Tak ja sobi za wisimnajciat, jak chto bez dwoch dwatciat.
3. Tak krawec kraje, jak mu sukna staje.
4. Tak mama kazała.
5. Tak najak, de uroda tam i smak.
6. Tak pysze, jak mak sije, a pryjde
7. Tak robyt jak popiw najmyt, jak jist' to sia rozhorne, jak robyt to kożuch bere.
8. Tak sia załepau jak żyd.
9. Takym sia rohom czesy, jakym dostanesz.
10. Tam dobre de nas nema
11. Tane mieso, psy jidiat.
12. Teń, teń, aby zbuty deń.
13. Ternyna figi nerodyt.
14. Tikay hoły, obidrut' sia (sełe horyt)
15. Tanec nerobota, chto neumije to sromata.
16. Tohdy tyka dry, koły sia drut, tohda dwiska, da koty berut.
17. Tohdy tobi nedosoly, koły hrajut na basoły.
18. To ne do szmyhy.
19. To ne gramatyczno.

26. Tone z Hryciom sprawa.
21. Toskny stiw-to sia nożyci odizwut. 42
22. Trafyt Kosa na Kamiń.
23. Tra znaty poczemu tokot!
24. Trydny chodu, do obid praznyka.
25. Trydny nežywysia, a tadno dywysia.
26. Trymaje jak umertyi rukow.
27. Trymajesia jak wosz (ripiek Kozucha.)
28. Ty na noho chlibom, a win na tebe kameniom.
29. Tycha woda, berehy tome.
30. Tyndy ryndy, za try hroszi. 117
31. Tyrnto prisno, ze kiselo.
32. Tylko sobi robyt, jak Kobyla Koly w boloti wy- werne.

U.

1. Ubezy peń bude podobeń.
2. U Boha wseho mnoho.
3. Uczypywsia jak hrich seta.
4. U hołoty, ne ma szczo mototy.
5. Umer bohaty, chodim chowaty, umer nbohy, szkoda dorohy.
6. Umertomu i kadylo nepomože.
7. Umertoho z hrobu newertajut.
8. Upaw w haraźd, jak slywka w h — o.
9. Upawżeś ziuczku, panowy w ruczku.
10. Upertyi jak Rusyn
11. U skupoho zawsze po obidi.
12. U stracha welyki oczy.
13. U worożki, chliba troszki
14. U Wasyly wisily, a kurci smert.

W.

1. Welykyi popiw Iwan, a durnyi.

2. Wełykoje świato, że Kłymko w cerkwi.
3. Widważnyj Batka bje.
4. W lisi buw, a drow newydiw.
5. W mnoho kłakotanyi, niet spasenya.
6. W naszoho swata, wsim jedna chata.
7. W noczy wsi koty buri.
8. Wodu wary, woda bude.
9. Wolijesz swoj wuszy byty, jak czużi hroszi rachowaty.
10. Wota s—ka bolita, koty korowa tyla rodyta.
11. Wołom zajacia honyty.
12. Woroh, to ne ptach, szczo swoje hnizdo kałyje.
13. Wowka nohy żywiat.
14. Wowka natura do lisa tiahne.
15. Wowk czerez posty (prosty) ne tyje.
16. Wowk i rachowani wiwci bere.
17 Wowk teraczy, ne tyje
18. Wowk syty i koza cita.
19. Woron woronowy oka newydżubaje.
20. Wje haraźd żinka ledaszczo, ne zwarytne szcze koty nemaszczo.
21. Wse mene, a hrich zistane.
22. Wse w s— ne na wercha.
23. Wsio bery a mene teszy.
24. Wsio kupysz tylko tata i mamyzi.
25. Wsiuda haraźd a wdoma najlipsze.
26. Wstupy sia hrybe naj kozar syde.
27. Wsiuda haraźd de nas nima
28. W swojej chatyni, wilno i d—ci.
29. W tańci dwa kini.
30. Wyberaje sia jak za more sr—ty.

31. Wykopywśia jak Kozak z maku.
32. Wyletilo jak mak, wrzynyty jak szpak.
33. Wie kostko zaschło, kuda spiro szło.
34. W'ie nenadołożysz ubowajuczysie.

Z.

1. Za czuże łyczko, dasz swij remeneć.
2. Za jednoho wynnoho, sto newynnych hyne.
3. Za moje żyto, jeszcze mene byto.
4. Zaniechaw kowbasu w borszczy.
5. Za swij hrisz, kożdyj choriśz.
6. Za sydżeni, nema jidżyni.
7. Za twoje dobro, kuduk tobi w rebro.
8. Za wsi hołowy, i za Martynowi dity.
9. Z czużoho konia, sered bołota zsiday.
10. Z durniom ni znaydesz, ni podityszśia.
11. Żeby buw Żyd z neba, wiryty mu ne treba.
12. Żeby nedity, tylko by w korczmi sydity.
13. Żeby nekuba, butaby szczuba.
14. Żeby pes nes-u, toby zajaci zjimaw.
15. Żeby pes robyw, toby w chodakach chodyw.
16. Żeby swynia rohy mała, wsiby ludy kołoła.
17. Żeny syna koły choczˑ: koły możesz dawaj doczˑ.
18. Zhubywˑ czerneć kłobok nesmutywsia, znayszow nera: dowansia.
19. Z jakymekto prystaje - takymsia zistaje.
20. Z jednoho derewa krest i łopata
21. Z kohośia naśmiwajut, z toho ludy buwajut.
22. Złyi schowok najlipszoho porije.
23. Z małoji iskry wełykyi ohon.
24. Z mytowaw śia Boh na raka, daw mu oczy tamde s-ka.

ПЗ

25. Znajutsia jak łysi koni.
26. Znajesia na riczach, jak swynia na perły.
27. Znajdesz ne wesełyśia, zhubysz ne smutyśia.
28. Znayszow cerkowciu Bohu mołytyśia.
29. Znašoho Zatharka, ni Bohu świczki, ni czortowy uharka.
30. Znayszow sokiru, za ławoju.
31. Znaty Pana po cholewach.
32. Zpustoj stodoły newyletyt chiba sowà.
33. Zwełykoji chmary, małyi doszcz.
34. Zwywajesia jak mucha w mazy. —

Bodłaka ne tysni, ukolet

Ne umen do dwadciat – ne zenat do trycjat – ne bohat do cetyrydesiat – kruhom durak

Ne wcras dajesz hliba huszto koty w hubi zubow puszto

Wodu wery, woda bude

Ne kusaj, ne szczypy, nie łyzy

Tak mama (maty) kazała

Kazaw stary Seneka sij swyne z dałeka

Serdyt a ne duż

U Boha wseho mnoho

W tanci dwa kinci

Na hori pszenycia na dołyni proso – załyciaw sia w chodakach, ożenyw sia boso.

Howoryła nebizynka do samoi besidy.

Tyndy ryndy za try hroszi.

De tia prosiat ne wyzahszcaj, de ne prosiat ne buwaj.

Załec skrywysz kryczyt, kułakom morsnesz moucyt

U moji notowi nech i wut trawu ji.

Z Łatkinia pisało mu na zawody
Co w domu to komu a co z ludzi to nam
Co gurka to pagorek co chałupka to dworek
Cygan Wajda
Uczył Piotr Marana – sam głupi jak zoinie
Żydowskie zaraz a pańskie pierkai
Srob na tebe diw przysiot
Lach i Sobaka – to wira jedna ta
szkiełkie pamiętnej rzezi Gonty którego
imię i pamięć obłuda srogiego rzeźnika;
To przysłowie wyryła jak Gontę Wasza
no razem Żyd – pies – i polaka – a
zawsze dopisywano:
„Pop – Lach – i sobaka
„To wira jednaka"

Że rodysia krasnym a rodysia szczasnym.
Choc nie sieje nie orze, żywi się jak może
Nim przyjdzie myto - próżne jelita.
Matenka <u>worona</u> a welyki pysok maje.

Durnyj jeho pip chrestyw
De tonko tam rwe
Do Ilj rij pry hili a wid Ilj rij wid
Dobre tek na moja zinku naj mene bjut. hili
De Kum! de Korowaj!
De jemu za hrisz tancowaty
Darmo Kolodku crerez pen walyty.
Dewjadesnik!
Do hasa mow dfaitny zmyłkajut.
Debosz — Do Boha apellacyja.
De tia prosiat ne wrasczaj, de ne prosiat ne bywaj
De dobre, de dobre a wdoma najluczsze
Did Kowy oczi promyje
Dinka a baba to jedna rada
Dobra zona Koly mich pozena
[illegible] mendry polak po szkodzie (w Bełżu) [illegible] Rusynowi na poslid.

~~Dwr... ne... ne~~ orut sami si ~~darni~~ rod'et.
~~Dobre szyliity koly prysłuhaje~~
~~Dytynu sercem ljubi a rukamy~~ bnety.
~~De ditkone posije tam si~~ baba wrodyt.
~~Dytynu ljubij jak duszu a trisy~~ jak hrusze.
~~...t'...~~
~~Doma sprawa ne potrebuje sudu~~
~~Dobre samo si chwalyt~~ a zloje potrebuje pochwaly.
De ~~dobre...~~ ne treba wichy.
~~Dwom panom sluzyt, a sorocki ne mase~~.
~~De id'et tam si~~ ~~tyni, de hroszi lin... ...~~ pchajut
(ta) jdiet a ~~de si bjut utikaj~~
~~De mylo tam oczy de bolit tam ruku~~
~~...ko serdkom ...wyt~~ tam dil'ko korszmu.
De holowa ~~bludyt~~, tam fist ~~ridet~~ radyt.
~~Durnyj koly mowyt, to ta mudroha~~ (u) ~~wyjde~~
~~Pojtobe ... mysyty, dyjs o ... rab...~~
~~Zo dmyt... ditka ...~~
~~Dobre howory... koly ne ...~~
~~... ... ...~~
~~Dobr... ...s ...~~
~~Dj...~~

De ~~...bet tam ne ...~~ , de ne hyrbet ~~tam~~ ne ; koity.

Holowa lik w jazyci ujs de hlowu ta m
zmolowu.
Howory ttymn naj twoje ne hyre
Hisko za robju solodko z jim.
Holodno, holodno i do domu daleko.
Holyj rozboju ne bojit'sa
47
Howory do hory a hora taxyj durna.
Howory do stowpa, a stowp stoit
Holowa mist'e szukaje
Hde ži boj chlib podiw, hera śmo w czoła
Hluchoho sprawy ne dopytajesz. ziły.
Hnich tyrkom zawerzaty a pid lawku scho=
Hadu, hada a wowk rune. (waty.
Humenowyj jak humenowy, a carewi zab
Holubec hukaje jak pory hrukaje (ne maje)
Hradi, tworu uwyjszow a zlych rosti ne uwyj=
szow.

Hołowa wełyka a rozumu mało.

Hafowa dityj porozkujeje.

Hołodnomu chlib na hadci

Hołodni kumi, chlib na umi

Hołodnyjeh i mucha powadyt.

Hadka za morem a smert za pleczyma.

Harazdom złotowik znesty ne może, a bi-
du to terpit.

Hłuchyj, szczo ne wczuje, to wyhadaje.

Howory Petre z Fostom.

Horiczku maje a jist bez pamjaty

Hist' dnie perszoho złoto – druhoho
sriblo – tretoho mid' a czetwertoho do
domu id'.

3 brechaczy majut swoi słuchaczy.

Jak ïmïju tak jïju.

Jak sowa swit uzryt (uwidyt)

Jak horoszy jidam bez hroszyj jak pohanyj
kopnu nohamy.

Jakie żyte taka i mett'

Jst' pes pòd koty barana nema.

Jedna soroka z płota desiat na płit.

Jeden z olisa a druhyj do bisa.

Jeden za wisim najist, a druhyj bez dwoch dwaj
čit'

Jedno pyszy druhe łyszy, jedno wygraj druhe
dawaj.

Je de siroty a niczoho isty.

3 pered moimi woroty sonce zaswytaje

3 pes piznaje swoho czołowika

~~Zdoma mene ne Tvory i s sobojů ne bery.~~

43

~~Jakyj Pomahajbih takyj buwaj zdorow.~~

~~Jaxiˇtto dbaje tak maje.~~

Jakyj didko | ...ymka taka i jego žinka

Jakyj rozum | taka i besida.

Jeka holowa | taka i mowa.

Jakyj didko | pecenyj takyj i warenyj.

~~Jak letita worona do hory~~ to krakata a jak na=
diw (dil) to i krysta opiŝtita.

~~Jakyj pip take i jeho blahoslowenstwo~~

~~Jak sě chołowik~~ ... maje to i ... buwajo

~~Jot' kobyta chot' nicoho ne ...~~

Jak poideŝz za dunaj wže nezed ne dumaj. 28
Jak zwaw, tak zwaw, aby ŝczo daw.
Jak sobi postelyŝz tak ŝi wyspyŝz.
Jabłoko ne padaje daleko wid jabłoni
Jak krajat tak skazy
Jakyi Pan takij kram
Jak tia wydjat tak tia pyŝut.
Jak chto chocze taz za ŝwojow mamow płacze
Jak je chorosch ta kapusta to chata nepusta.
Jak zbiže w oborozi to nadija w Boži.
Jake žyttie taka mert.
Ide jak ŝčetum Potelum.

Koły bida to i ptacz ne pomože.

Koły śino w stoži to zabuty o Bozi.

+Koza ta jesť ze odijdeśi.

Koły na medwede mała natuž spade to rewe a jak welyka to mowczyt.

Koły pryjdet widdawaty, ne ma jemu braty.

+Každyj cyhan (sowa) swoi dity chwałyt.

+Korowa jeretka wid ne jedateka.

Koły jest' to jelest' Koły skupo terpy d — o

Koły chto zachorze to hirsze jak ne može

Kruty werty treba doktora wmerty.

Kuda ikta tuda i nitka.

Krasotu ne krajut na tareli.

Kołym si dobre maw, to mene každyj znaw, a koły chudyna to zabuta i rodyna.

Komu na lik to mu i na wik.

Kota w michu ne torhujut.

Krywoho derewa najbilsze w lisi.

Kotra korowa bahato rewe to mało mołoka daje.

Kupa złoho na jednoho.

Kowal schoryszyw a słjusarja powisyły.

Kołomyjju budmo (y hasi) (ganmy) a w Kołomyji budmo.

Kit łowczyj chłop mowczyj wsiuda si pożywjut.

duch. wład[illegible] [illegible] – Car – chłopi

Kuda Nalywajku ťiatyťy to Kozaky zyťily.
Korol wetyhy Pan a lopatii cukru ne i.
+Ked... maje ...ko mulja ... ho hryze. 57
+K... swoje znaje.
Koty tawoka to do Boha a potrwozi zabuw o Boži.
Koby ne zynka ne dity toby w Korčmi sudyly
Koby ne ťaja hubka toby buťa ... .
Kotyś ne pip ne ubyrajsia w ryzy. 57
Koty Bih hodit ťa i ohen horyt.
Koho ši ucrepyt bida i ranka to deržuťsia
aż do poranka.
Kom znaje jak ho sydlo dolihaje.
Komu ši wede tomu ši i kohut nese.
Koty bida to do žyda.
Koho ši bida ucepyt toho ši ťrymaje rukamy
i nohamy.
Kowal koni kuje a žjaba nohy pidnosyt.
Koza łozu hryze a kozu wowk, a wowka chłop
a chłopa arendar, arendara pan a pana
Jurysta a Jurysta trysta (didkiw)

Krowcia ne wodycia pyty ij nehodytsia.

Krow ne woda roztiwaty szkoda.

Kozna ptyczia znajete swoho hryczia.

Kryconos

Kozak tuzu ha wpat w bidu po sami ucha.

Koly wam z moim ne wtad to ja z swoim narzu.

Wroław ledaj swoma w rukir prau

Kolko wita tolko diwa.

Koby Bih pastucha stuchaw to by wes towar wyzdychaw.

Konia kujuta z zaba nohu nastawlaje.

Ne buta z zajęta ja chwosta to ne bude

Ne bude s pod stanyno.

Na psa truba na ciotowika dani

+ Kurata dytyna ...

Koby swynia rohy mała toby wsi u czeredu wykołoła.

L.

robit dobre
lipše robit

Ljuby dytynu jak dušzku a tričy jak hrušzku

Ljudska krow ne wodyći protywatyne hodytsi.

~~Lipšza wdoma horoch~~ kapušta niž w cuzyni kurka tłušta.

Ljudyj si rad a swoj rozum maj.

~~Luch ryd robaka~~ ~~wira~~ jednaka.

Łasytsia jak kit na sało
Łysyj si urodyt łyse i zhyne
Łastiwki wyłitajut pohodu obwiszczajut
Łajka bajka, bytwa motytwa.
Łyżky meni hubu koły hirki a jak so-
łodki to i sam obłyżu.
Łycho tobi wołe koły tia korowa kołe.

Mudrjiszj jajci niż kury.
Mudryj Poljak po szkodi.
Mudryj Poljak po newczrasi koly nestało w zapasi.
Mysz w kołowu zejszła, nim wzerno najszła.
Mowczy juzgetku budesz w kafotku.
Muż i żona to odna satona.
Mudryj ne lize pid stił.
Machane za byte ne zachujesz.
Mrut ljudy i nam bude.
Mylost' o kolodi ne syta.
Mokryj wody si ne lakaje
Mowa si mowyt a chlib si jst'.
Mudrakeł kuropatwa zjw. kazew szczośa wid
hryzła!

Mowlaw cyhan: Nema w nikim prawdy ino w Bo-
hu taj wo mni troszky.
Mowlaw cyhan: Oj misiacu, misiacu szczo świ-
tysz a ne hryjesz darmo ty u Boha chlib ïsz.

Pro wotka ricz a wołk na wotricz mate ruszt

Naj ho z tyżni pobijut.
Ne daj Boże z ołtopa Pana
Na seło ljudy durnyi
Ne bery ljubka na wiz
Naj i toto zdobrije.
Niwczaj bida worożyty koły nima z
czoho żyty.
Ni Bohu swiczka ni didkowi oharok.
Nadijawsi dìd na mid ta bez weczery leh.
Ne prodereš oczy to prodereš mošenku.
Na sołodyt bilmo oka Tysiczo ne wyjdyt
Na koho Bih na toho ljudy
Nauka ne ide w lis
Ne wteczeje pes od kołacza alijed bycza.
Na złodiju šapka horyt!

Ne łakom sia Hryciu na durnyciu.

Ne zawse w seredu Petra.

+ Na potoka dyphomei

~~Da ... [illegible]~~

~~na ... tet~~ Ne odkotyt sia jabłko wid jabłonki.

Ne kazy hoc poki ne pereskoczysz

Ne ma ~~moloka bo hola tełaka~~

~~Ne buło w zajacja chwosta taj ne bude~~

~~Ne bude z psa sołonyny~~

~~Na psia tauba na ... ka zwis.~~

~~Ni tudy~~ ni siudy

Ne ~~w tuju dudku hrajut.~~

Ne ~~iwazej~~ pane brate pero htadkow tanecky hodyt ono jedi zapytaj sia ludy czy jorou ku zrobyt.

~~Nimec odminec psia wiara~~ bratec Tatara.

~~Wyhładże jon [illegible]~~

Kim sonce zijde toby oczy wijist'
Ne wełykia rzcz jezow chati pi'z'.
Kim [illegible] zhudne to chudobko did'ko woźme.
Ne z jednoho pi a chlib iw.
Ne pozyraj [illegible] obyczaj jak wid'aje Łe łaje.
Ne pytaty ni [illegible] Korolam [illegible] obibraty.
Na czyjim wozi jedesz to pisniu spiwaj.
Ne peczaisia [illegible] bo utro toboju.
Ne ma rytowania na mytowanie.
Na selo po ro [illegible] na misto po [illegible]
Ne [illegible] mini jezo kin zdoch, ale kto [illegible] dav [illegible]
Ne mohty [illegible] kołaczam a potomu ne mohty wid by-
[illegible] koza [illegible] koli [illegible]taje. tyi byczom.
Ne kazy hoĭ poki perzskoczysz.
Ne toho koneui wuwsa koly win dywyt śie dapsa.
Nechaj si toho nezabaka je jezo si hatu ne trymaje.
Nema smerty bez pryczyny.
Ne tilko swita jezo wikni bolszi za oknom.
Nema roku bez wyhroru.
Ne jezo den [illegible] kden
Ne byty [illegible] ne pyty pyua
Nadijawsi did na mid ta wody ne piw
Nadijawsi did na porohy ta [illegible] ne iw.
Ne [illegible] si [illegible] kerze.

Ne wyizdzaj pred swaty
Ne miaraj Pane Brate juro hotowka hładka ono
pudi zapytaj śia ljudy cy umetena hatka.
Ne widiła sowa sokoła jak uzriła aż umliła.
Na toje Kowal' Kliszczi trymaje aby ho w ruky ne pekło
Nechaj śi wasze mete.
Ne ma hirszoho tyrana jak koly z chłopa zrob'et pana.
Napiszy, propało
Ne taki czort straszny jak ho maljujut.
Ne zaczypaj żyda, bo hotowa ohyda.
Na wowka pomowka a zajac' kobyłu zjw.
Ne sztuka pojaty, koły jest szczo daty.
Ne sztuka daty koły jest z wit ki braty.
Nyni pannujesz a zawtra bidujesz
Ne hraj łada za pyrohow, bo jak si rozihraje tuki.
Ne ma nad rybu łynynu nad miso swynynu nad jahodu slywynu. szyt.
Ne chti ły żydy manny neh zid'et dit ka.
Sia worot ne wyrywaj siia z zadu ne ostawaj si seredyni derży śia.
Na swiatoho łuki ne ma chliba ni muky
Na Semeona ljudy boit śi kin' hrudy.
Na frasunok dobryj tranok.
Ne wełyka szczerbyna: de umerła dytyna tam wełyka, jam de umer tato abo mama.
Najde si kupec' i na dirawoj hornec.

Na: viż durnyju bo to z matkom
Na Juda Jwana, na rachmanckyj welykden.
Ne wit kobyli wdorożi bo jeied boloto stone.
Na Jura jak rak swiśne.
Ne mala baba kłopotu ta kupyla si porosije.
Na moje ruky najdesz wsiuda muky.
Ne lubyt prawdy jak pes myła.
Ne kładu pooni palci w zuby bo ukusit.

mowczy
jazyku bidesz

Na pukłe derewo i kozy skaczut.
Na jednim misti i Kamin mchom zaroste
Na dwoje baba worożyła.
Ne zawsze w czetwer Petra.
Ne zawsje taK pes jaK wowK.
Na Boha w bozi Koty chlib na wozi
Ne stoji o taśku Koly pip poświatyw paśku.
Ne rody śi Krasnyj a Ta śczasnyj.
Na wiżdwo obijdło je bez paśKy, a pro maK bude i
tak; a bez olieju ne zimlieju.
Ne wse zołoto szczo śi swityt.
Ne urodyt sowa sokoła, tilki takie jakie sama
Ne swiatyj horszki lipijat.
Ne Koty czerez pen Koloda.
Na złost mojej żinci nechaj mene bjut
Ne ostry noże Koly potyś barona ne złowyw.
Na czornym sja chlib rodyt.
Ne Ne tohdy Konja sidłaty, Koly na neho sidaty.
Na werbi hruszki sia ne rodjat.
Na dobryj Kamin szczo nasypte to śia zmete.
Ne Kłady zdorowoj hołowy pid ewanheliju
Ne poKazuj pukarewi zerKała, bo win znaje sam
że Krasnyj.
Ne ma ryby bez ośty a czołowiKa bez złośty.
Ne wir niKomu nichto tja ne zradyt.
Naj i żaba hołowu zdojme to i car ne postawit.
NauKa ne ide na buKu.
Nastawiło śi worKowy w zuby.

Ot bidy połu wriż a wtikaj sobi.

Od świątoho Spasa rukawica od pasa.

Oj widaw ne buło w Polszczi dobra (ładu) taj ne bude.

Obyjdeś i wełykdeń bez hreczanoj paśky.

Obyjdeś i cyhańske wesile bez marcipaniw.

Obicjaw Pan kożuch a słowa jeho teple.

Ohljadaj sia zawsze na zadni kolesa.

Obicienka ne panka durnomu radist.

Ostryt zuby jak kit na sało.

Pusty psa pid stiw a win liże na stiw.
Pidniaw-~~jśia~~ jśia hrybom liź w kiosz (Kozub.)
Potyzbanok wodu nosyt, poky sja ucho ne urwe.
Piznaty pana po cholewach.
Piznaty mudroho po smichu.
Pifzow bohaczewy po smert'
Piznaje i koza koty poludne
Powełomu sia jak z Petrowoho dńe
Pereplyw more a na berezi utunuw
Petfroho torbu ne pokydajsia.
Promyj czoło, czy ne dast Boh czoho.
Pes psa iśt, jak mu śia iste chcze.
Pańske a żydiwske nihdy ne propade.
Pryjdе koza do woza
Poły jahnietoczka ssatymut poky maty
Pip swoje a czort swoje
Pifsow jak po smert'
Pifsty durnia to sam durniom zistanesz
Prybud' szczastje rozum bude.
Pifsow do hołowy po rozum.
Pidy psie ukusy mene a potomu bidu śia nes kara[illegible] jesz (nezbudesz.)

58

Pered obidom ze wadyt po obidi zahładyt (Horyłka)
Pohane mu imie djach.
Pryberyt (albo perebery) Sen to bude choroszeń (albo podoleń)
Pry hotowyj Kołodi dobro ohoń kłasty.
Pianyj ne zaśwityt świeczku aby zwatyt
Psi hołosa ne idut na nebesa.
Pańska łaska do poroha
Poky Wasylje poty wesile.
Pes bresze wìter nese
Pokorne teletko dwi korowy ssie, a hordoje żadnoj
Pyj w drwin a didko w Klepało.
Pyj tylko pisne a wże pisne, a djak rewe a mało bere.
Poky dida poty chliba
Po tim frasunku najprijmosi trunku.
Pianyj swiczki ne postawyt, tylki trutyt.
Pan z Panom a Jwan z Jwanom
Państwo w hołowi a wuszy za kowmirom.
Piznajut chłopcia i w kałnyj soroczi
Pidy z durnom na raky a wirtowyt zjaby
Prawdoju citłyj swit zijdesz a neprawdoju ani do poroha
Propaw jak pes w jarmarok

Rozumna žena koly mich pšera.
Rozpustywši jak cyhanskij batih.
Rozderłyj mišok i did'ko ne napownit.
Ryba w wodi a isty ji hodi.
Rozumnyj pid stiw (stił) ne leže.
Ruka ruku myje, aby buly bili
Rozpustywši jak cyhanskij batih
Rozderłyj mišok i did'ko ne napownit.
Roskypou trawa, koly moho ne ma konja.
Rada duša do raju, ta hrichy ne pustajut.
Rimnajesi swynia do konja a szerstne taka.
Rodom kury czubati
Rachowawšy syr masto, pe rohiw ne isty.

Suda duda chody meży luda 60
Sydi hrybe zak tja chto ne zdybte.
Z Ljachom howory, a na neho kamiń * za pazuchoju
Strachy na Ljachy derży.
Sorocka czerwena diwka werneja.
~~Zdorowa wolody koły kichto ne chce~~
Szobna tebe diw pryszou.
Skaczy jak otrok na Kupało.
Stało na juszku a ne stało na petruszku.
Skaczy wraże jak Pan każe.
Smiie si wersty z bołota a sama w bołotě leżyt.
Szczo hromada ne skaże, to i łysaw ne może.
Skrutyty na Humana
Sobaka kosmaty jemuż tiepło Mużyk bohaty jemuż dobro.
Sokira molyke łoposeč – Soroka worona worobeč
Szczo Boh dast to w torbu
Szczesi neewrodyw a wže po swite chodyw.
Szczo hołowa to rozum.
Szczo hołowa to kisť
Szcze si łojne wrodyw, szczo wsim dohodyw.
Szczo wilno Panowy to ne wolno Jwanowy

* Skupyj dwa razy tratyt.

Szczastywa hodyna koly zaspyt weczeru dityna
Szczo twerezyj na umi to pjanyj na jazyci.
Szczo Rufyn to palyczka, szczo — to pes
Szczo małyj pan ulipyt to welykyj ne widojme.
Szczo win zachadaw, toby i na wołowyj skiri nespisaw.
Szczo wyoyt to neutone.
Szczoby ne chłop ne wiw, ne buts by paniw.
Szanuj hory, mosty, koly choczesz maty
cili kosty.
Szukaje witra w poli.
Swoje ne wydyt pid nosom a czuże wydyt
pid lisom.
Swiatyj pokoju harazd z toboju
Sim lit mak ne wrodyw a hołodu ne wczynyw.
Serdytsia sobaka wowkowy korist.
Spomih si did na mid a baba na kisil
Służba wilnist' tratyt
Stryże i hole bez mytla.
Skrywywsi jak sereda na pjetnycu
Siłkyj tukyj, aby buw aby chliba ne zabuw.
Sukmanka ne mamka koly si isty chocze.
Swit skacze, swit płacze.
Sedyt jak w Boha za dweryma.

Swij chot ne raj: Tacze to si skrywyt
Sim lit robak w chrini zymowaw a smaku ne zaznaw.
Speram ne s percem abys szczyryrym sercem
Soroczky ne maje, żenyty si hodaje
Szczoby kiczka ne skakała tobi nizky ne złomała.

Tohdy ~~...~~ dery tylko (koly wid stаje.
Tjeplo jak w bani.
Tjehty medwedja do medu ta urwaty uha, tjehty medwedja wid medu, ta urwali fist.
Jak holjubyt jak sil w oku.
Tak to prawda jak pry trawu idjat
Trafyla kosa na kamin
Tohdy pes si nawczyt plywaty jak mu si woda w ucha nalije.
Try dny chodu a den praznyku
Tjerko sijaty koly nikoro oraty
Tjerko dity hodowaty jak kamin htodaty
Tak si maje jak horoch pry dorozi
Tohdy i susid dobryj koly mikok pownyj
Treba promyty czelo czy nedast Bih czoho.
Tohdy u syroti welyk den, koly nowa ~~...~~ sorouzka.

Tycha woda berehy łomit a bystra łamuje.

Trafyło si jak ślipy kurči bobowe zerno.
i tym si udawyło.

Toho szukaje czoho ne położyw

Tak si dorobyw jak sił na okropi

Tuda byj a tuda ne potecze.

Tebe i światyj Petro nezahrije.

Tilko do Illi dobri rój.

Tak zarobyw jak Zabłotśkyj na myli.

U nas sehodne łuky ani chliba ani muky
U stracha welyki oczy
Urodyłośia ta wiajśia, ani to skapajśia
U neho natura jak u tura
U nas taka powidinka de parubok tam i diwka.

Uże tobi ne winok nosyt

U swidka oczy jak u didka

Utknuw Boh duszu jak w hrușu.

Umyj kożuch a ne pomoczy.

Urodywsja ożenywsi taj umer.

Wszystku śi wrodyw
Wiw hrybe a sam na sebe perst (zemlju) mecze
Wowka nohy hodujut.
Wowka natura do lisa tjehne
Wetykyj rot u wota a howoryty ne može.
Wstaw opereżawśi i zo nim ubrawśi.
Werona chot mała a rot maje wetyki
Wyszczyryw zuby jak cyhanski dity do misjeće.
(nin Welumümufm)

Werobotoch chodyt a bosi slidy robyt.
Widdoszky do doszky a w seredyni ani troszki.
Wid didka ani śi wichrystyty ani śi odmolyty ne možna.

Wże was maty ne uwidyt byty popom.
Wetykaje śia Kit na reszite
Wytykyj to buw Pan Chmelnicki hetman
Wiaryse bojat Lachy Moraza niż moroza.
Widehliba a ciba
Wśjudy dobre doma najlipsze
Wse bery mene tysży.
Wetykyj swit a nema śi de na nim podity.
Wetykyj Tatarskyj Kiń a durnyj
Win znaje de raky żymujut.
Wyhlada jak Jadwiga.
Wojna za ruśu Kosu.
Wodu wary, woda bude
Widdurnje czuju to śi ne dywuju
Wtiti i Kaczka praczka
Wychowaj dytynu w dobru hodynu
Wubohoho wse po obidi
Wid napaśty ne propaśty.
Woty, Korowy daju, a doli ne whadaju
Wysoky porohy na naszi nohy.

Zdorow z wołocze koły nichto nechocze.
Zdorow tram wypiju ja sam.
Z Bohom Parasiu koły sia ljudy trafljajut.
Za wowka prymowka a wowk tut. (rune)
Znajut sia jak łysi koni
Zawerucha treba kozucha
Znaje Boh z neba szczo komu treba
Z koho si naśmiwajut z toho ljudy buwajut
Znaje si jak swynia na perłach (na perełj)
Z jednoho derewa chrest i łopata
Znajut susidy szczo ist bohacz na obidi.
Za czuże dobro wylize w rebro
Za moje żyto szcze mene byto
Zachtiłosi zaprihajte widchtiłosi wyprahajte.
Za jednym prysidom weczera z obidom
Za czużu tyczku daj swij rymyczki
Za kim boh za tym i ljudy
Znaje pes seredu
Zahubyw czernet klubok ne zasmutywsia znajszow ne wradowawsia.
Żydowy choć by z neba wiryty ne treba.
Znaje kit, czyje sało ziw.

64

Z czużoj torby chliba ne zatrujut.
Z wetykoj chmary malyj doščer
Z toi muky ne bude chliba.
Z druhoho śi naśmiwaje, a za sebe zabuwaje.
Zabuwśia że ozenywśia.
Z psioho fosta ne bude syta.
Zatny w stit toże nożyci odizwut.
Znaje hospodyn chto czoho hodyn.
Za tim Boże chto koho peremoże
Zmytowawśi Bih nad rakom daw mu w zadi oczy
Z dobroj stodoty i potjeta dobri a zo ztoj – i potjeta (ptašky) zli.

1 Szczesi nerodyw, a wze po świti chodyw.

2 Szczo wilno panowy
to ne wilno Iwanowy

3 Szczastywa hodyna
koty zaspyt weczera dytyna.

4 Sim lit mak nerodyw,
a holodu ne wczynyw

5. Serdytuje sobaka wowkowy korist

6 Spomnik si Did na hnid, a baba na kisil.

7 Szczo matyi pan wlisnyt,
to newidoyme –

8 Sluzba wilnist tratyt.

9. Szczo win zahudaw
toty i na wotowi skyri nespysaw

10. Stryze i hotyt bez myla.

11 Siakyi takyi, aby buw,
aby chliba rozdobuw.

12. Suk munka ne muka
Kotryi śtyj srozze –

13 Szukaje witra wpolu.

14 Swit skacze
swit ptacze.

15 Swij chot nezaptacze, to si skry-
wyt.

16 Sim lit robak wchrini zymo-
waw, a smaku ne zaznaw

17 Sperczen ne sperczem
aby z szczyrym serczem

18 Soroczky ne maje
a zemytesia hudaje –

19 Tak ho lubyt, jak silwoku

20 Tiezko sijaty,
koty niszczo oraty.

21 Tiezko ditej hodowaty
jak kamin kladaty –

4 Tohdy i mosd dobryi
koty mosok pownyj

5 Tisnytsi jak zyd parchawy

6 Tohdy userotу wetykden,
koty nowa sorowka

7 Tylko woda berehy tomyt
a bystra tomnje

8 Trafytosi, jak slipi kuri bobowe zerno,
i tym si wdawyta —

9 Toho sutkaje oroko nepotoxyw

10 Tebe i swiatyi Petro nezatmije

11 Tylki do Jtyi —
dobri roji

12 Takii dorobyw jakiil na ukroji

13 Tilko maje ładok, u
szoro per stezok

1 U swidka, oczy ja widika

2 Umyi kożuch, a nepomoczy

3 Urodywsi, ożenywsi, tay umer.

4 Urodysi, ta wdaysi,
ani to skasparaysi

5 Uneho natura
jako u tura —

6 U nas taka jowidinka
de pambok tam i diwka

7 U nas seho dwy chliby
ani chliba ani muky

—

1 Widdurni cruja
toi nedywuju

2 Wlito i jkaszka jaruzka.

3 Wychowaj dytynu, i dobru lodynu

4 wid napasty ne propasty

56

5. Woły korowy dają
a doli ne whadają.

6. Wysoki porohy
na ~~wj~~ našij nohy.

7 Wsyłki urod ynosi

8. Wiro krybe, i sam na sebe perst
merre

9. Welykyj rot u wota
a kowory ty nemože

10. Wstaw operezawś —
i zowsim ubrosi

11. Worona chot mała a rot
maje welykyj

12. Vczobotich chodyt,
a bosi sidy robyt.

13. Wid złoho czełowika ani si
widchrysty ani odmołyty.

1 Zawernetu treba kožuška

2 Znaje Boh zneba
szczo komu treba

3 Znajut susidy
szczo jist bohaer na obidi

4. Za czuže dobro
wylize rebro —

5. Zachtiłosi i zaymikayte.
widchatiłosi; widpryskayte.

6. za wowka promowka
awowk sune.

7. Za jedynym prysidom,
weczera zostidom —

8. Za kym Boh,
za tym lude

9. Znaje pes seredu

10. Znaje sit czyje sało zjiw

11 Z czužoji torby chliba nezytujut

12. Zitoj muky nebude chliba

13. Zdrehoho si nasmiwaje —
a za sebe zabuwaje
14 Zabuw že oženywsi —
15. Z psioho posta —
nebude syta.
16. Znaje hospodyn,
chto čoho hoden.
17. Zatym Bože,
chto koho peremože
18. Zdobroji stodoty i
pototjeta } Wiwyal junyj dobri
a ze zloji i pototjeta zli.
19. Žeby ne ~~[illegible]~~ ne wiw
nebuloby Pariw. —

37 Ne po kuzny Buhaczewy zerkało bo win znaje sam, że krasny

38 Nay i żyba kotowu zdojme, to i car nepostupyt.

39 Vastawyto si wowkowy w zuby.

40 Na jiż durniu, bo to smakam.

41 Na Jura Iwana na rafkmani skyj wetykden —

42 Ne wir kobyti w dorozi, bo zera botota slyże.

43 Na Jura jak rak swysne

44 Na moji ruky — znajdu wsiuda mukky.

45 Ne lubyt prawdy jak pes mytla.

46 Ne kładiy prowy palci w zuby — bo tia bokusyt —

1 Ożenywsia na sztyry witry a na piaty szum.

2 Obydesi Wetykden, bez prezenoji paski.

3 Obydesi Cyhankoje wesile bez marcypanow

4 Ohledaysi zawsze na zadni koleśa.

5 Ostryt zuby jak kit na sało.

1 Panśka taśka do poroka.

2 Pip tylko pysne a wże tysne a djak rewe, a mało bere.

3 Boky dida, poly chliba.

4 Botom prasunku na Pyimosia trunku

~~Pieripiniki~~

5 Pan z Panom a Iwan z Iwanom

6 Państwo wholowi a wszyscy za kownitom.

7 Piznaju chłopci i wkałnyja zorwci.

8 Bidy zdarmion na ruki a win towyt żyby.

9 Pro pruw jak per wjarmarok.

10 Koty jak nietoczku skaczut połki mamy.

11 Pizrow jak po smert.

12 Pirsty durni, to sam durni z stanesz.

13 Bij jak Kobyny smij.

14 Pizrow do hołowy porozum

15 Bidy nie ukusy mene, a potomu bidy si neskurarka per śmierbędwen

16 Piznaty mudroho po inichm

17 Piznaje i koza koty połudne.

18 Powyło im si ja z Petrowoho Dnie,

19 Bereżtyw more a na berezi utonow.

20 Bromyt croto, cryn nedast Boh ceoho.

21 Rozpustywsi jak cyhan skyż Batih

22 Rozderty misrolli ditko nezapownyt.

1 Mudryjszi jajui jak kury.
2 Mysz whotowu zaiszta —
nim zerno nayszta —
3 Muz a zona, to odna satona.
4 Mudryi ne lize pid stiw.
5 Nirut ludy, i nam bude
6 Motgost o hotodi nesyta.
7 Mokryi ~~dezdru~~ dozdru bojitsi ~~se~~ ~~nelekaje~~
a hoty rozbojin.

1 Newydita sowa sokota, jak
urrita, az zomtita —
2 Nechuysi wasze mete.
3 Nema hirszoho tyrana jak
koty z siwana zrobiet pana
4 Napyszy i propato.
5 Ne sztuka pysaty,
koty jesr sco daty.
6 Ne sztuka daty
koty jest zwidky braty.
7 Nyni panujesz
a zawtra bidujesz
8 Ne krij hada za pazuchow, bo jak
si rozyhrie, to ukusyt.
9 Na swatoho Luky
nema chliba ni muky
10 Na Simeona Judy
bojet si kin budy.
11 Na frasunok
dobryi trunok.

13 Najdeš kupcě i na dierawy korneč.

24 Nema rodu, bez wyrodu.

? Ne zjědnoho pieca chlib jiw.

25 Nadijaw si did na žnid, ta wody nepyw

14 Ni pysaty ni czytaty, chócut korolom obyraty.

26 Nadijawsi did na perohy ta borszczu ne jiw.

15 Ne prawi si utram, bo utro boboje

27 Na dwoje baba, worožyta.

16 Na seto porozum – na nyjto bpo hroši

28 Ne stojemo o talku, koty pisy poswiżyt paski.

17 Ne dywno nymi szczo kiń zdoch, ale chto mam daw znaty –

29 Ni orohowy swiczka, ni czortowy ożih – (Opmyslenyn)

18 Ne wiw perdyt, tylko czetowik howoryt.

30 Na rizdwo obijdesi bez pulki, a pro mak bude i tak, abez oliju nezemliju –

19 Nemohty zwalyty kolaczom a potonya nemohty widbyty byczom

31 Ne switiji korszky tijyut

20 Nechaj i kora znaje – koty swytaje –

32 Na zlist moji žinzi, nechajmene bjut.

21 Ne tohty konewy wirwsa koty ušin dywyty i do psa.

33 Ne ostry noži, pokys barana neztanyw.

22 Nechaj si toho nezabaputše szczo si chaty ne trymaje.

34 Na czornimsi chlib rodyt.

? Ne bude zpsa sołonyna

35 Na werbi hruszky si nerodjet

36 Na dobry kamin szczo na ty ile to i zmete.

Huk maty huk, ta kawaliry idut
Wutyerkoju newetyrkoju czajdo nas zajdut.
Oj dbaj maty dbaj – ta mene za muż daj
Ne daj mene za nedbatycin, bo my brody żal
Oj doniuż moja uważaj sobi sama
Oj uważałaś ja ne b...adałaś ja, swoju krasońku wroterała ja, ma
tinko moja.

Oj żyj doniu żyj, krasze wid ludyj
Najsia ne tiszat tiarki worożenki nezwody ljudyj
Oj dawno, dawno taj u rodu buło
Ta ...ze tuja byta dorożenka tystom prypała
Tystom prypała, ternom zarosła
Czerwonoju katynońkoju ponadwysała
Jak ja zawożmu toj teren wysiczu
Tuju czerwonu katynońku u wiarku powiażu.

Ne lito ne tekło, samo sia wołokło
Jak chto plete (batandyt) ne se ne te
Na Jandryja włożyj ruku w za.....
Ne czim to tak wetycrajut załuzja, zarulja.

2½

5/10/5/1 ... 45
3/3 ... 45 30 54
10/5/5/10 ... 12 3/6

V

Ichał Kozak z hory wodoju
Hej hej wodoju:
Taj nadybał diwczynu z banduryneju
hej —
Pomahaj-Bih jak ni ji majesz
hej —
Taj daj meni bandurku szczo wneju hrajesz
hej —
A moja bandurka z samoho złota
hej
Kto wneju zahraje zbere ho ochota
hej
A moja bandurka z samoho sribra
hej
A kto wneju zahraje ztrefe ho srebra —
hej
A moja bandurka z samoji midi
hej
Kto wneju zahraje neznaje bidi:
hej hej bidi!

„Oj ty mój taticzka
Czy ty w ubraniczku
Czy ty w żelieziczku
Szo ty ne tańcujesz
Na mom wesilieczku."

— „Ni ja w ubraniczku
Ni ja w żelieziczku
Bo moje serdeńko
Łata na Kaminiczko."

Osawi

Posadyły zwareńka na kiedrowu Teczku.
Skydaj z sebe dawaj z sebe sobolewu czapku
" " " bilym pisoczku
" " " to neńku sorooczku
Ciżkie steniała znimajte ka złomu
Mołodie Konfedraty wernit sia do domu.

Hde Rym, hde Krym hde babińska Korczma. Babin wieśduża po Bukara w gubernii wołyńskiej sławna zajazdem czumackich wozów od Karczmy babińskiej idzie gościniec jeden do Berdyczowa w lewo a do Balty na Konstantynów nowy

Castelnau Gabriel margrabia Essai sur l'histoire ancienne et moderne de la Nouvelle Russie Paris 1821 wyśmiewa polskich aktorów grających w Odessie 1814 (za Kamińskiego?)

Przysłowia rossyjskie:

Jabłoczko nedaleko padajet ot swojej jabłoni
Kak wołka ni kormi, a on wsio k lieru gliadyt.
Gol mudrena (Mudra hel gołota)
Czto u trezwago na umie to u pjanago na jazykie
Złyj zlie i pogibnet
Kak pryszło, tak i proszło
Kogda ty babuszka worożyt stała? Kogda chlieba ne stało
Posle wołka i kozły syty.
~~Wsiakaja łys~~ Wsiakaja tyłycia swoj chwost chwałyt.
Woron woronu głaz ne wykłujet.
Odna parszywaja owca wse stada pereportyt
Zmieju za pazuchoj derżat
Czto posiejesz to i pożnesz
Ziała ne dielajet monachom
Gorszok kotłu smiejetsia a oba czerny.
Tychaja woda bereha podmywajet
U baby wołos dołog, da um korotok
Duma nasza za gorami, a smert za pleczami
Człowiek predpołagajet a Bog razpołagajet
Kto rano wstajet tomu Bog podajet
Ne tersz ne miawszy ne budet kałacz
Skolko gołow stolko i umow
Naszła kosa na kamen
Propał kak Szwed pod Połtawoju
Powadyłsia kuwszyn pa wodu chodit tam jemu i gołowu słomyti
Sobaka na sienie leżyt, sama ne jest i drugim ne dajet.
Trysia koń s korem
Wsiawszyj za huż ne gowory czto ne duż.
Swoi gospodyn pobjet i pomyłujet.

Żyły s tobój kak ryba w wodej
Ranniaja ptyczka z nosok procyszczajet.
Boh swoje a czort swoje
Sudyt' rżadyt ne umieju, a menia w sudy sażajut
Ne wier żenie w wolie a konia w polie
Bog Bogom a ludy ludmy.
Tyt! podi motyt': spyna bolyt. Tyt! podi wyna pyt: daj kawtannyszka uchwetyt (albo) Tyt stupaj moloko chlebat'! A gdie moja bolszaja łożka,
S sylnym ne derys' a s bogatym ne tjarys'.
Za swoj grosz wsiak chorosz
Od czorta krestom, a ot tychago czełowieka niczem ne (otojdesz
Sobaczka łajet, Car jedet.
Odyn lubyt popa drugoj popadju, a treti popownu doczku.
Boh swoje a czort swoje
Pryszej kobylie chwost.
Bjut da i płakat' ne weljat
Do Boga wysoko a do Caria daleko.
Dobraja żena dom sbereżet a płochaja swoim rukawkom raznesset.
Perwuju doczberu po otcu i matery a wtoruju po sestrie
Prawda głaza kołet.
Boh dołgo żdet da bolno bjet
Bereżenago i Boh bereżet
Wse mynetsia, odna prawda ostajet sia.
Sławny bubny za horamy a prydut kak łukoszki
Kto rano wstajet, tomu Boh podajet
Styd pod kabłuk a sowiest pod podoszwu
Cziem bohaty tiem i rady
Chlieb sol kuszai, a dobrych ludej słuszai
Bez Boga ni do poroga
Na Boga nadiejsia, a sam ne płoszai
Bog staroj czudotworet.

Czto na umie to i na jazykie
Czto gorod to norow
Czto derewnia to obyczaj
Na czużoj Korowaj rot ne razziewaj, a swoi ratiewaj (Korowaj macznyj ione cięga : swadzbe)
Ne wsegda popowym rebiatam Dmitrijewa subbota
Żywoj ne bez miesta a mertwyj ne bez mohyty.
Na Wasyljew weczer den prybywajet na Kuryczej ~~feat~~ szag.
Bez woli Gospodnej i wołos ne wypadet iz gołowy
Ne uczy bietago Lebedia pławat a bojarskago syna s Tatarami byt vi a (f. Ditrich)
Niemeckoj post, czto Lytowskij most.
Wynowatago, Bog syszczet
Bog widyt kto kogo obidyt.
Czyja syła togo i wola.
Wołka ni Kormi a on wse k liesu gladyt.
Sobaka i na władyku łajet
Sobaka łajet a witer nosyt.
Ne tot wor kto worujet a tot kto woram potakajet.
~~Gur mo~~ Crej dwor togo : choromy

71

Sierdzista sobaka w rękom strawa

przysłowie Chodkiewicza
o Turkach na wyprawie pod
Chocimem r. 1621.

Kazanie Fabiana Birkowskiego
na śmierć Chodkiewicza 1627.

1- O kiej sobie rozwiązuj U, ~~10 Ofar [illegible] techi~~

~~il je zasiał, na orał. 1~~

~~Dyssey ki leje pokrywuje 22~~

~~O [illegible] sobie na [illegible] 9~~

~~[illegible] 19~~

~~Chłopce [illegible] ligo~~ ✗

Dobry nasz Ksiądz pleban dobrze kore

~~[illegible] gospodarzyła 18~~

~~[illegible] 5.~~

~~[illegible]~~

Dobryłowski | bazylijan.
Padurra. | Rzewuski
Klimowski | Korak
Chmielnicki
Chłop improwiz

Polskie krabina
z Szegobrzy

o muzyce instrumentach przy pieśniach takie

sztorty instr. muzyczny

zbroja i koń był zabawą

hyża

złotoruchy

szwank zdrowia

giardyn Hesperyjski

wieniec wity na lubku szczerozłote

y zawarte przyłbice gotowe do boju

moc ni prawicą w bitwach Rozumem w pokoju

człowiek lubo w ziam podlega skarze

z wiole grano ... iena zonie

krotofilować

kędy fortuna pluszy

żalerz szellnir

J. K. Dachnowski Philomela ... pań

... ka 1554

Paweł

Paweł

jej z tobu ne tycho

Bywał tu Didojko

Mił się chorosz ej ko

Wotki się bojaty

Szeredu mijaty

Da jeroz nam czynity

Terpity terpity

Bohem sie ne bity

XLIII C. 9.

Tańca ...

Hercules Słow.

Kaspra Miaskow

Dobromil 1612

Quitt

Ueber 33 f 28 x C.M., welche
von d. D.M. Z. 50599 an d. Hof-
[illegible] vom [illegible]
Gr. 25 f von d. Hofstelle und 8 f
[illegible]
zu zahlen hiemit quittire

Jeho Blahona
Wann 3. [illegible]

Wyhleda jak jadwinga.

Did slepyj za lyrn chodyt.

Co Bah da to w torbu.

Korol welyky pan a topatu ucken ne i.

Tieplo jak w bani.

Wojna za rušu Košu

АТІІЩЕГꙋ ТЕРОБИДЪ
БРꙋДХІꙋВЪВꙋ.
ЛѢПЪШЕ РОБИТЪ
МАИСТЕРЪ

robit do
bru (da) chimku
lipše robit maj·tor

Resnica (Wahrheit) je nebjeszka rosa, de jo ochranesz, ji
czisto posodu perprawljaj (reines Gefäß bereiten.) 78
Kdor drugem jamo koplje se sam vanjo pogrjesne
Kakor zlato we ognje tako se prawe perjatle we nesrjecze
(nieszczęściu) skuszajo.
Bog daj bjebcam (norcam) (ludziom?) pamet!
Kdor se z wolkam pajdasze (gesellt) je tude ze njim tuli=
te permoran (zmuszony jest w wyciu pomagać
Kar swjet ima zdje skrito, bo enkrat wsem oczito; kar se ne
stori, se ne zwje
Prawica oczi kolje.
Kakor perszlo, tako preszlo
Kar sjejesz, bosz żel
Kar iz serca ne pride se serca ne prime
Kakorszno żiwljenje, taka smert
Kakorszna służba, tako placzilo
Ize njeha beraczite komur se paleca we rokah ogrjeje.
Kdor jezek ima we Rim zna
Obljuba dolg djela. (milosć)
Krewiczno blago njema tjeka (Unrecht erworb. Gut hat kein Glück)
Sova senice glavana prave, swoje przezywa
Kar se odloži, se ne opusti
Boljsze je derże ga, kot lowe ga; boljsze je hranjeno
jajce kot (jak) snjeden vol.
Czlowek obracza, Bog oberne.
Nje nesrjecze (Unglück) brez (ohne) srjecze.
Czast (Ehre) je czasti vrjedna (werth.)
Darevanemu konju ne gljej na zobe.
Kdor maże (schmiert) mu każe (geht das)
Dobra misel pol zdravja
Kar mlade ne wjeljo, jim stare powjejo
Odkladke ~~aufschub~~ (aufgeschoben) so odpluke (aufgehoben)

Pticza po pjerji poznasz.
Per suhem penje (Holz) je lahko ogen gnjetite.
Za grieze (Sünden) kerszczanstva se ukorenine, ine be-
- ozecz veher ([illegible]) te ne bo premeknil (wanken)
Wjecznost okole grenkega (bittern) tvila ([illegible]) pobožne.
mu deszecz (duftend) wjenec upanja (Hoffnung) ovija.
Solza pobožnemu ne pada na tla (Boden) we wjecznost pe-
- ohti (duftet)
Na razwalinach novina oživi.
Bog že we ktere koze rep. krate (rog odbije)
Lisastemu konju se lisa ne zbrisže (zmyje)
Kjer žena hlače nose, mož (mąż) malokdej dobro kose.
Žene so dolzech las (Haaren) pa kratkech misel, kratke vere
Dokler prose, zlate usta nose, kedar vracza, herbet ob-
racza.
Po hude tovarszii (schlechter Gesellschaft) rada glava boli.
Zrelo jabelko samo pade.
Nabruszen nož rad reže.
Kedar narbol' igra tecze, ji oberne hitro pleeze ([illegible]
dem Spielglücke nicht)
Kjer se zelo sote (knüft schwört) resnice (prawdy) ne ([illegible])
Ako be ljudje ne merle se konje ne derle, be zdavne
svet poderle. (zmarnit)
Kdor tepe (bije) ga tepo
Zgode zacne žgate, kar kropiva ima ostate; czlovek
kaže we mladoste, kaj hoče bite we staroste
Kdor ne vaga (waży) je brez blaga.
Smert ima koso ne sekire.
Smert stare pokosi, mlade postreli
Welike skerbi (Sorgen) zgode kaže ubelejo machen graue Haare

79

Od dobrih (sladkeh) besedi se nehoze ne zredi (nimmand fett)
Kdor pred pride pred melje
Czesar (czego) je polno serce, rado iz ust gre. (Glimpf)
Z welikeme gospode ne dobro czeszen (czreszen) zobate
Kdor za smolo prime, se osmoli.
Ženske jok, pa maczkene solze.
Tihe vode globoko derejo.
Kar je poszteno (czasny), nar dalje terpi (naj dłużej trwa)
Vsak se Zje ga czevel (czrevel) žule (Wo ihn der Schuh drückt)
Majhne piskerce hitro skepe (Kleine Töpfe gehen bald über)
Ko be nehoze ne skrivak, be nehoze ne kradel.
Kdor nema weglave, mora we petach imete.
Kdor vesoko leta, se nizko usede
Kedar ne maczke doma, so misze dobre volje.
Kdor na zadnje pride, dobi kosti, kdor prepozno pride, pa stoji.
Iz majhne iskre velikrat ogen wstane
Kar maczka rodi, rado misze lovi
Jabelko ne pade dalecz od drevesa.
Pijanec se preoberne (premeni), kedar se prekucne.
Gosta služba redka suknja. (Czerkwa gosta)
Dobre volje moszenje kolje (Guter Mut ist halber Leib)
Kader solnce teze (swieci) se kreh (hlieb) peczé.
Sila kola lome.
Vasza gnada (milost) kruha stiada.
Poterpljenje železne vrata prebije (Geduld)
Kdor hoczé ite na Dunaj, mora pustite trebeh zunaj
(non cuilibet licet adire Corynthum)
Vsak beracz (Narr) swojo mewho (Kappe) hvale.
Ter czrnost velja (mestwo wlada)

Kropiva ne pozebe (nie zepsuje się.)
Marsektera bukev ke swojimu Konzu (padim) toporisz=
eze da!
Dva Kresivna Kamna (ogniska [illegible]) iskre delata
Kdor se med otrobe (otręby) meėza, ga svinje snedo
Kdor zgode sėje, zgode (prędko) žanje.
Kar ne petze, ne pihaj; Kar ne gori ne gase.
Kakor se bosz postlal (pościel) takobosz ležal.
Vase se tioteh mazek, ktere sprede ližejo, ine zade
prasKajo
Kdor veliko govori, veliko ve, ale veliko laže.
En Krevizen vinar ([illegible]) deset pravizneh
uje.
Kdor veliko pije, malo popije.

Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche
Illyrien u. in den benachbarten Provinzen Nach dem
Lehrgebäude der böhm.-Sprache des Hh. Abbé Dobrowsky
von Franz Seraph Metelko. Laibach 1825

Slowenische Sprüchwörter.

Ne tak hud, kakor straszen. Er ist nicht so schlimm als er aussieht.

Nektere druzihe we tolzykne pregreszke grajajo in grajajo, pa sto in sto vey jih jih sami store. Manche tadeln immer über andere auch den kleinen Fehler wegen u. selbst begehen sie noch hundert zu tausendmahl größeren Fehler.

Duszo strast bol kot gobe teló spayz inz oskrunz. Die Seele wird durch die Leidenschaft mehr mitgenommen u. verunreinigt, als der Leib durch den Aussatz.

Ponixnost ylovéka przporóya Durch Demuth empfiehlt man sich.

Iz tega meka ne bo moke (nie będzie mąki)

Na kmetzih prebiva Er ist auf dem Lande.

Muha ktera przleté hujee piyz Sie gesehen kommen: das Unglück ist schlimmer.

Rachla besjeda zlobnost utolaže Ein gelindes Wort dämpfet den Unmuth.

Bode se swjeta Katarina ale Krjes, kedar je merzlo, le njete ljes. Wenns kalt ist heitze ein.

Mladost je narost Jugend ist nicht Tugend

Krawa per gobce molze Wie die Kuh gefüttert wird so giebt sie Milch.

Srjecza je opotoczna; na razpotji srjecza sedi Das Glück ist kugelrund.

Sziba nowo maszo poje Ohne Vermögen zucht ist keine gute Erziehung möglich.

Wse maczke (Katzen) so po noczi czerne; po noczi je wsaka krawa mawra (czarna)

Czerna krawa ima wsaj bjelo mljeko.
Kdaj wrana wrane ozzi izklju̇je?
Czez ne da necz Nichts gibt nichts.
Nje wsak dan praznek
Kakor se gode tako se pljesze Wie man spielt so tanzt man ~~[illegible]~~
Kakorszne gospodarji, takszne posle Wie der Herr so der Knecht
Jajċe wecz kot puta wje das Ey ist klüger als die Henne.
Nawada ima želježno srajċo ~~[illegible]~~ Consuetudo altera natura.
Kjer misze, tam tatje Wo Mäuse dort Diebe
Kjer meso, tam pse.
Czjesar (czego) oko ne wide, serce ne želi
Kar (co) je, te je
Zunje ~~[illegible]~~ ljėp, znotrje sljėp Sie ist schön aber unwissend.
Nesrjeċa nje nakole ugnana das Unglück fragt nie
Gorje (biada) mu, per komur (u kogo) se misze ine maczke bratejo
Steza czaste je ledjena gaz ke chitro zwodeni der Weg der schon ein Schneebahn die bald zu Wasser wird.
Zacech je veliko (takich jest wiele) de se perporoczujejo, fuchsen [illegible] pa se nekole ne perporoczje (u fühlen [illegible] [illegible].) (gewiss)
Kder se ze zlatem orodjem (orężem) bojuje, je zmage (zwyczięstwa) gotow
Ne prodajaj kože, dokler medwed we berloge teczi (in der Höhle steckt.)
Kedar žalost do ~~[illegible]~~ wercha perkepi, se weselje žje gla si. Wenn die Noth am Höchsten so Gott am Nächsten.
Cze te jedro mika, lupino zgrize (Willst du den Kern geniessen
Cze wljeczesz oczeta (ojca) do praga, te bode (bieda) twoji otroce (dzieci) czez prag sunile [illegible].
Cze dwa psa eno kost glodata, se skoljeta (zanken sie um Knochen)
Welika ptica welicega gnjezda potrebuje
Kogar kacza pice, se zwite werwi boji (den die Schlange beisst der fürchtet von jedem gewundenen Seil.
Ne bode preslaidek, de se kdo se teboj ne posladka (Es wird sich jemand nicht verschluckt)

Porěkadla (příslovia) Slovákóv moravsko-uherských sebrav, vydal svými útratami Frant. Trnka učitel českoslovanský Cena: 12 Kr. st. Ve Brně 1831 literami J. G. Trassleja

VIII. 46. 81

Ai tia nabijem, ai ti plakať nědám.
Ani be ani me
Ani s tobou něműžem žiť, ani bez teba byť.
Běda tému domovi, kdě telia rozkazuje volovi.
Bez Boha ničť němoha.
Bez jednej lastowičky budě liéto.
Bez práce ani koláče.
Bőh něnil náhlio, ale pamiatlio.
Čím schod vyšší, tím pád nižší.
Čistotný ako hrách pri cestě.
Čnosť sama sa chválí.
Čo hláva to rozum.
Čo hluchý nědočuje, to si domyslí.
Čo oko něnavidí, to srdce něbolí.
Čo sa vleče, něuteče.
Daj volakomu prst, uchytí ťa za ruku.
Darovanému koňu nětrebado zub hliaděť.
Dlúhy si plaťmo a dobří práteli buďmo.
Dlužšá košulia než kaftan.
Dlužša sobota než nedělia.
Dněška za peniáze, a na zajtra darmo.

72

Dobra psu mucha; a chlapu répa.
Dobré víno i bez viechy vypijú.
Do Paroma oloslať
D'o svatého ducha, něpuščaj s'a kožucha, a po
svatém Duchu, dobre chodiť v kožuchu.
D'otaď so žbánom na vodu, dokaď s'ä něrozbije.
Hada v paruše nosiť
Hněvu sa něbojím o lásku něstojím.
Hosť a ryba tretieho dnia smrdí
Chlieb ma rohy, núza nohy.
Chlieb s soliu so dobrou voliu
I ciganča svej materi sväcné.
I ve Viedni ludia biedni
I z čítaného vlk bere.
I z malej iskry velky oheň.
Jaké jabloň také jablko.
Jaká matka, taká katka. (córka)
Jaká práca taká pláca.
Jaké chovánie také skonánie.
Jako na mukách pleťe.
Jaký mlynář taký mlýn, jaký otec, taký syn.
Jaký pán, taký chrám
Jaký pomáhaj bóh, taký bohdaj zdraó.
Jedna lastovička jar něrobí.
Ješče vlka nězabili, a už mu na kožu pili.
Kameň pohnutý často něobroste mechom.
Každá liška svoj chvost chváli.

Každen najlěpěj vie kde ho bolí, črevic tlačí, kůže a svrbí. 82.
Každý počiatek tverdý.
Kdě sám čert něstihně, starú bábu navtiči.
Kdě ťa něprosia, nech ťa čertia něnosia.
Kdě vláda tam pravda.
Keď prijdeš medzi vrány musiš kvákat jako ony.
Keď sokol zahuben, bije hoi vrána.
Koho ráz popálí kaša, vždy ju duchá.
Kol'ko hláv, tol'ko smyslóv.
Kolon kolkom treba vybiť.
Komu Pánbóh něda, kovač něukuje.
Kotěl hrncu závidí.
Kral' velký pán, a lopatou cukru něješdá.
Krev nenie voda.
K starej skok, ko mladej krok.
Kto do teba kameněm, ty do něho chlěbem.
Kto sa topí, ai slámy, bridvy sa lápá.
Lěpša vlastnia chudoba, než cudzé bohatstvo.
Mačka ráda ryby jiedá, než do vody jej sa něpáči.
Malých kmínov věšaju, a velikych puščeju.
Mrcha ptak, ktorý do svého hnězda pluhaví.
Na hody nězvaný býva u dverij čestovány.
Na svatého Dindi, čo něbylo nikdy.
Na svatého Gregora iďe lad do moria.
Na svatého Vida, čo nebudě nikda.
Na to trim a kovač klešťe, žeby sam něpopálil sa.
Někdy i kóň dobrý na čtyrech nohách sa potkně.

Němôžu všecci pány byť.
Něnarodil s'a ten ktoby s'a ľúbil všem.
Něpredávaj s medvěda kožu, perv než lis ho zabil.
Něvyskaj, nehvízdaj, ešče-s něpreskočil.
O lásku něstojím, hněva s'a něbojím, jest mi jedno.
Opitému i Pánbôh z cesty vyhne.
Parom do teba.
Pravda oči kolě
Prijbrech do něta nejclě
Sloboda nede všetko.
Sľuby s'a sľubujú, blázni s'a radujú.
Suchy marec, mokrý máj, budě humno ako háj.
Tichá voda breh podmýva, a stmá preskakuje.
Už odišol na korab.
Viac dniov než klobás.
Ver je chlap ako za turák bičák.
Vrana vráne oko něvyklujě.
Žáden bez práce nějie koláčov.
j = g, ô = ů, uo, í = j, g = ğ, vᵥ = vu.

1. Bez soli bez chlieba chudaja besieda
2. Bez donnoj kadki, wodoju ne napołnysz.
3. Beszennomu ne dawaj noża w ruku
4. Bud' primietływ, da ne bud' izwietływ.
5. Chudyje (złe) wiedomosty wse wesełyje isprosty ły (zmieszały)
6. Dawszi słowo, derżyś, a ne dawszy kriepyś
7. Gora s Gorojn ne sojdetsia, a czełowiek s czełowiekom sojdetsia
8. Gni dierewo kak jeszcze gnetsia.
9. Gorszok kotłu nasm~~e~~ wajetsia.
10. Jajca kuricu uczat.
11. Kak pożywesz, tak i prosływesz
12. Kto na mołokie ożeżsia tot i na wodu dujet.
13. Kak skoro iz głaz (oczy), tak i iz pamiati won.
14. Kakomu byt w starosty, a młody lieta objejawłajut.
15. Małych worow wje szajut a bolszych proszczajut.
16. Muzik czto mjeszok. czto położat to i neset.
17. Mirskaja mołwa, kak morskaja wołna prilijet i otolijet; a postojanstwo prewysze wołn i mołwy.
18. Ne zato wołka bijut czto sier, a za to czto owec sjet.
19. Ne ~~wietdaw~~ izwiedawszy brodu, ne sujsia w wodu.
20. Nasylno myt ne budesz
21. Na upriatago dubina.
22. Na jazyk med a pod jazykom led.
23. Po płatju wstrieczajut, a po umu prowożajut.
24. Rubaszka blyże k pleczam czem kaftan.
25. ~~Iyje~~ Iyje tak potesno jest' kak slepomu zerkało

26. Skorjaje możno medwiedja gramtie nauczyt; ostaé ~~pl~~ pliasat'.
27 Skorbnaja weszcz jest' niszczeta. (ubostwo najnieznośniejsze)
28 Tiem ludi ne igrajut, ot czego umirajut.
29. Tam dobro gdie chlieba dowolno.
30. U druga pit' wodu lucrsze neprijatelskago medu.
31. W netoplennuju pecz (nieogrzany) chlieby sażat.
32. Woron woronu glaza ne wykluczajet.
33. Znat' ~~[illegible]~~ sowu i po poletu.
34. Za tiem szczastije za tiem i ludi

Lacińskie.

35 Czełowiek predpołagajet a Bog razpołagajet
36 Wiernyj drug w nużdie poznajetsia.
37. Głas naroda głas Boży,
38 Nieutomimyj trud wse preodoliewajet
39 Złotaja uzda ne dielajet łoszedi krasiwoju
40. Cziny peremieniajut nrawy

Francuzkie.

41. Kameń kotoryj ne leżit na odnom miestie ne obrastajet mochom.
42. Niet rozy bez szipow.
43. Toszczij mir lucrsze żirnoj tiażby,
44. Ispravnyj rasczest dostawlajet dobrych druzej.
45. Lubow i włady czestwo ne terpiat kompanij.
46. Pozdo bereczi wino kogda boczka pusta.
47. Pri łukie nadobno imiet ne odnu tetiwu.
48. Niet takoj prekrasnoj rozy, kotoraja by ne uwiała.
49. Każdoj pticzkie swoje gniezdo choroszo.
50. Gołod jest' lucrszij powar.
51. Obwarennaja koszka i chołodnoj wody boitsia.

52. Niet w swietie prekrasnych tjusem, i niet bezobraznych lubownic. 84

53. W carstwie sliepych i odnoglazoj Korol.

54. Skazi mnie s kiem ty znakom; tak ja skazu tebie kto ty takow.

Niemieckie.

55. Czernoj melnik i bjetoj kuznec oba bez chlieba.

56. Wremia i terpjenie djetajut plodorodnoju i nowuju zemlu.

57. Kogda baran utonut; to nadobno pokryt kolodez.

58. Syr chorosz, kogda on placzet, wino kogda szumit, a chlieb, kogda on s glazami.

Przysłowia ludu litewskiego zebrał i objaśnił Ks. Ludwik Adam Jucewicz Wilno 1840. (12º) 44 przysłów. 85

Ejk su durnim wiežauty, – anc warles gauda.

Idź z głupim po raki on żaby łowić będzie.

Paoylejda kajp ubaga wotagas

Rozpuścił się jak bicz żebraka

Wysa ir, tikaj niera priwertima

Jest wszystko przymusu tylko brakuje.

Czerski Opis Żmudz. Dyecezyi

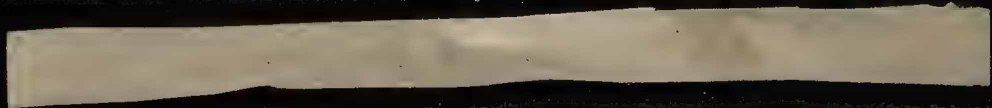
str. 87.

23

Narodne srbske pripowedke Serbische
volksthümliche Sprichwörter Ges. u. her=
ausgeg. von Ath. Nikolić I Heft. Belgrad
1842. Staatsdruckerei.

Arabskie przysłowia	Tysiąc żurawiów w powietrzu nie tyle warte co wróbel w garści Ściany mają uszy. Gdzie oko nie widzi tam się serce nie smuci. Kto się słomą robi tego zjadają krowy	87
	Prawa ręka nie wie co lewa czyni	

Vs tibi va nigre dixit cacubullus olle

2.

[illegible]

v. 89 – 152

Bielski wspomina o Kozakach w XV w. Lecz trzeba jaśniejszy w historyi ... od
dzaiu XVI w. W dawnych pismach przychodzą Korsy [illegible] pod nazwiskiem [illegible]
w samej rzeczy mają z sobą jednakie obyczaje, prawa i religiją
Stebelski, Zimorowicz powiada że Malorossyjanie chcący ujść jarzma
polskiego temże się zagnieździli, Miller powiada iż zbiegłowie
z Rossyi z Polski, Mołdawii, Wołoch, Bulgaryi i Tatar. rozdzielić
się mieli na 2 części na żonatych mieszkających od strony między Dniep
rem i Bohem i nieżonatych na Chortycy wyspie żyjących [illegible]
Sicz [illegible] miasto tam było wa rowne. Że rusy ich dowódzca
znany z historyi był Ostafi Daszkiewicz z Owruckiego urodzony
1504 służył w Rossyi potem udał się do Zygmunda. On zaradził T
Kozaki na 500 sotnie i putki uzbroił ich orężem i [illegible] Dał im
Zygmunt w nagrodę koniów. Inni pisarze wywodzą słowo Kozak od
polskie kosa że byli uzbrojeni niemi. Piasecki Hartknoch od podobień
stwa zwinności do kozy. Zimorowicz od słowa Kozaki oznaczającej
[illegible] krytku much. Inni od tatarskiego Kozak lekko uzbrojo
nych [illegible] Karamsin Tom VI po 91. Jan III Wasiliewicz pisał do
pisał do Chana Krymskiego Menglikiej 1477 jeszcze nie imieją [illegible]
ny władzy i [illegible] jedynastwenno Kozakom, [illegible]
[illegible] najdesz by odłochrowienie w ziemi mojej Miller nazy
wa Daszkiewicza Starostą Czerkaskim 1522 Wojewoda został [illegible]
1526 podług Stryjkowskiego była sławna bitwa u Łokala [illegible]
[illegible] w niewoli Konstanty Ostrogski. Latopisarz 1541 [illegible]
[illegible] o Wodiach: Wencesław Chmielnicki który bitwy pod [illegible]
[illegible] i Tatary z Turcyi i o Lanckorońskim. Ten dowodził 1565 [illegible]
[illegible] Dymitr Wiśniowiecki on poruszył [illegible] [illegible] i [illegible]
[illegible] je dla [illegible] przychodzi można. 1574 [illegible]

R. 1575 Bohdan, Rożyński Hetman rozdzielił Kozaków na
sotnie dał Rożyńskiemu Królewskie znamię z herbem
[illegible] buńczuk, buławę i wojskową pieczęć wyobrażającą
Kozaka w skrzywionej wysokiej czapce z orężem na plecach
i z rogiem do prochu na boku. Wyborowi Kozacy byli w stasi-
za Batorego a r. 1650 w 15 pułkach było 15[illegible]889 Kozaków
na straży czyli rejestrowi bo wolni od robót i podatków. Każdy
z [illegible] i Białocerkiewskiego
miał konia, swoje pikę, płacę na rok czerwony i kożuch. Sta-
rszyny były, Oboźny, Sędzia, Pisarz, Asawuł, Chorąży, Generalny
Półkownicy, Sotników i Atamanów. zbudował dla Hetmana
w Czerkasach mieszkał nakaźny Hetman (zastępujący)
na Baturyn. 1577 dowodził [illegible] Dnieprowskiemi. był sławny
wojną z Moskwą. Niejaki Iwan Wołoch uzdając siebie za brata zabi-
tego od Turków hospodara Wołosk. Jana. wzrostu wielkiego, korpu-
lentny, tęgiej mocy iż nader łamał na dwoje jedną ręką podkowy
dla tego zwany Podkowa chcąc rządzić Moldawią szukał po-
mocy u Kozaków komendantów polskich pogranicznych znalazł ją
u Kozaków. Ukrainy Polaków i swoje wojsko stojące na granicy
Moldawii [illegible] nie meldowano [illegible] bram za
pomocą Podkowy. W jesieni 1578 wtargli do Moldawii 1400 [illegible]owie.
Kozaków oprócz najemnych Polaków pod wodzą Podkowy. Czując swoją ba-
sitę konny [illegible] sztuki [illegible] olbrzymiego [illegible] Mol-
dawskiego wojska jedni się rozsypali a drudzy na ziemię popadali
nieprzyjaciele myśląc że [illegible] zdobyli nieporządek a Kozacy kosy
strzelając z tego zbili nieprzyjaciołów że wielki tyle odbili
armat że niemogli ich zabrać. Weźli się ku Jassom. Poddali się
stąd Piotr VI zwany Chromy; a Podkowa objął rząd lecz nie do-
wierzając tamtecznym Bojarom uszedł za miesiąc do Polski, zwie-
dziony miłością Królewską, obiecanej mu od Batorego od Ko-

...nte kamienia podolskiego Lisiewskiego oniwany ... i w dwo-
... przytomności Łaszkiego został ścięty. Ciało jego wychowane ko-
szczególnie nawstawiono hetmana Zacha r. 1579
zaczy towarzyszacym w wyprawie w monasterze Kaniowskim.

Samuel
1579 dowodził Stefan Zborowski wiadłwojny z rossyją
Kiejstut zakochał się w Polonyn Biruie - Kałczub hetmancy
+ 1589 Demian był wtedy Kośzewy Zaporoski. ... Kosiński Zo-
lak Szlachcic z Podlasia 1593 u Kalisza byli tatary
Unija 1588 został Metropolitą Kijowskim ... Mihał Ra-
hoza. Kiryłł Terlecki Biskup Łucki odkrył na soborze Kijowskim
1594 myśl połączenia się z Rzymem skłonili się do tego biskupi Ipatij
(prototroni ... przywilejem z 1595)
Pocej z Włodzimierza; ... Arcyb: Hermogen; Chełmski bis: Dio-
(Zbirowski przywz 1595)
nizy Zbirujski i bisk: Piński Leontij Pełczicki; i metropolita
Rahoza tylko bisk: Lwow: Gedeon Bałaban i Przemyski biskup
Kopystenski byli przeciwni chociaż i pismo podpisali. Wysłany do
Króla Pocej i Terlecki a stąd do Rzymu do Papieża Klemensa VIII gd...
23 Grudnia przedniego przypuszczeni byli ucałowawszy nogi przeczytali
po rusku i łacinie wolę pasterzy i wykonali na to przysięgę na pamiątkę
był bity medal z napisem: Ruthenis receptis 1595 w Brześciu Litewskim
było to wiadomione wszystkim 1596 na Soborze.
1596 Paweł Nalywajko obrany odwojskie podał prośbę do Króla
... zbierało się wojsko polskie w ... i ...
... tem czasem
Łotkwi ([redacted] pod ... twem Stanisława Żółkiewskiego
Nalewajko okopał się w Czehrynie ... zaczął w ...
nad ... Nalewajko ... złote chorągwie z Księżą
rynie ku któremu Polacy ukowali ... złota chorągwia z Kszyza
mu napisem: mis Christianorum a na zwycięszczyzną ... i ...
krest. Polacy wystawili szubienice na których ciała ... Bohuna, ...

Kozacy wtedy wygrali bitwę [illegible] 1000 żołnierzy na placu [illegible] karać
co wojsko [illegible] domu nad żołnierzem [illegible] nabić
[illegible] Unię niszczyć [illegible] Łoboda zabrał [illegible] cerkiew wszystko spalił Łuck i Mohilew
odebrał porażkę od Żółkiewskiego [illegible] przy Łubnach na uroczysku
Sołonycy w roku 1597 i z [illegible] Łobodą, Mazepą i
[illegible] w międzianym byku spaleni Janczyński w bibliot. [illegible]
powiada że był na rozpalonego żelaznego konia wsadzony od Krzyszoma i pochowany
brał [illegible] od 1 do 5 zł a za [illegible] od 1–5 talarów. Pośmieszni należący
wydał król wyrok skazujący cały lud ruski na chłopstwo i zakazujący [illegible] nazywania
Zaporoscy Kozacy na [illegible] 1605 [illegible] Warnę obrócili to miasto
1633 [illegible] [illegible] wypowiedzieli rozboje na Czarnym morzu Kozaków
w popiół, porażali wiele ale niewiele [illegible] pod [illegible]
Kudak dla poskromienia 1637 zbudowano
Piotr Konaszewicz [illegible] 1600 Ojciec Chmielnickiego Michał 1620 przybiłi
Turecki pod Cecorą zabity [illegible] Żółkiewskim Chmielnicki syn jego Zynowij
dostał się wtedy w niewolę tatarską obacz Engel p. 116 [illegible] 1 [illegible] p. 15
[illegible] p. 20 [illegible] – 1625 Hetman Zaporoski Michał
Doroszenko zaś po Piotrze Hetman Arandarenko 1627 p. Engel str.
21 – 1628 obrali Tarasa Triasyło ten w nocy na Boże
ciało 1628 stoczył bitwę napadem na Koniecpol[skiego] przy Perejasławiu
znana pod nazwą Tarasowa noc. 1630 Koniecpolski po
[illegible] bitwach zrobił przymierze z Kozakami i obrał na Het-
mana Tymocha Arandarenka – 1631 na miejsce jego obrali Koza-
cy Iwana Petrażyckiego 1633 hetman Sulima 1634 wyciągał
[illegible] twierdzy nad porohami [illegible] w Warszawie ćwiertowany – 1636
hetman Pawluk stoczył bitwę pod Kumejkami z Polakami [illegible]
[illegible] okopał się potem koło miasta Borowicy tu Potocki [illegible]
[illegible] Króla [illegible] jak złożyli broń to wiele Hetmana Pawluka, Czornego Hremicza, [illegible] Polubysza Letizhu, [illegible]
[illegible] z głowy [illegible] Pawluka [illegible] i posłano po
[illegible]

W Półtawskiej gubernij zowią się swaty których Pan młody do rodziców Pani młodej wysyła Starostami. Jeżeli rodzice Pani młodej oświadczywszy przyjąć nie chcą, stawiają przed starostami tyk=wy kibak (a inni [illegible] warenym Kabakom poczęstowujut ich). Jeżeli rodzi-ce oświadczywszy przyjmują dają Starostom ręczniki wyszywane złotą a u bogatych bywają całkiem jedwabne. Starostowie przewieszą ją przez prawe ramię a panu młodemu panna tęże chustkę i wracają tam w jego dom. W dzień ślubu idzie Pan młody z bojarami drużkami i cała rodzina w dom Pani m. gdzie także chleb biały korowaj przywożą. (Dla czużij korowaj, oczej ne potywaj, da sobi dbaj -- Przysłowie). Tam przewiązują drużki na krzyż ręcznikami i sadzają Panią młodą podle Pana młod. Koło Pani młod. drużki koło Pana m. śwityl-ki *) młodsza siostra Pani młody lub ktożo najbliższa krewna zawsze młoda ~~tocząca w [illegible]~~ Świtylka pierwsza osoba po-śli ~~[illegible]~~ drużki która podderżywajet wineć. Bojary i radztwenni-ki siedzą przy drużkach. W Czernihowsk. Gub. ociec błahosławitu novoha ikoną i koneju doczi swojoju, a mat chlibom; w Połtawskoj, sidja wozle stoła pokrytaho kowrom. Otec derżyt obraz ili dwa mat chlib i sol. Zenich i newista po trazy kłaniajutsia do zemli otcu i materi ciłujut obraza i ruki roditelej i idut w cerkow winczatsja. Kohda kłaniajetsia newista roditelam, koim odprawlajut w cerkow a swata poszarenym batkowi i materi to druż-ki pojut inohda: Da kłaniajsia N. swojemu batkowi nizko,

Bo k serdeńku jeho ty błyzko

A materi da kłaniajsia iszcze nyższe

---

*) Nazwana czto świtylka derżała przy wienczaniu w cerkwi sablu w przyj-mnyju k neji nowszkoju. Sabla ta w pewnyj deń stojała w głównom [illegible] kąti za nożuki. Rzadko teraz upotrebiają ich w Połtawsk. Gubern.

Bo z serdeńka jej iszcze ...

z Kościoła prowadzą muzykami P. młode do rodziców ...
Oni stryczajut ich w drzwi z obrazami, chlebem i solą ...
dziatsia za stoł, mołodaja skłoniw hołowu na chlib i mianim
figuru tolićko bublyka zwany dywen ibo w to ...
ona smotrit na ludej i owa raza ona opuskajet sia
sadytsia priamo. Nowobrańcy niczeho ne ...
ich bywajut zwiazani w miśći Krafany Tentojem. W Czern. G. stoi
brat za młodą rozplata jej kosy i majet po wremenem sabicju
w okruh hołowy jeja. Wsi pojut
A Tataryn bratec Tataryn.
Prodaw sestryczku za taler
A rusuju kosoczku za szestak (bo kopijek) w ... połowa talara
A bite tyłeńko taki pisto-tak.
Daja tedy pieniądze bratu aby od niej odszedł. W Łuckiew. G. bra
kosy nie rozpleta no stanowitsia w ukhu-haty u drzwiach z ko
jem w rękach na podobę buławy ze słomy zrobionym grozi
ubić młodego za to że siostrę jego bierze i pokazuje mieczy
mściciela póki go Pan m.: pieniądzmi nie ubłaga. Dzieje się to pr
odjazdem w dom młodego zwa to: brat prodajet sestru. W
stanina mołodoj sadytsia togda na to siad w Połtawsk. Gub. i
howorja nowobrzcznoj „Pokidaj batkowi i materyny ...
(powyczsky) da beri moi" odjezdżat w okrąg brany wóz na którem
siedziała młoda machat nad jej głową pletnią (matachajem) ab
trohi hawatsia inch da tilko do spiewu (rzadko to już) do Kmło
ta przyjezdża do Pana m. i dospalmi się udaje z druzką z swaszką ruhowedkiu
mijut ich poslicznia rozdiwajet, kładet mołodyju w pokoi
m. swaszka druzi się także merzatkoju od głosu merat: skoro
zerenosyt. Dziwa na urząd ten za zwyczaj zensczyzna mołodych ...
... ujui prowodzaju, rozwiju.

muzykanty prowodzajut igrat w liniach. Druzko i swaszka idą do komnaty młodej z znakami panieństwa. Zaczynają tańcy, pierwszy żurawel. Goście wszyscy biorą się za ręce tańcują i śpiewają

Ta wnadywsia żurawel, 32
Ta do naszych konopel
Taki, taki żurawel
Taki, taki cybatyj,
Taki taki nosatyj." Jeżeli P. młoda była panną to

mówią że: prydałaś, a wsi gości zen[?] śka [?] na zywają prydankami. Oni napuwajutsia do toho czto ditajutsia bezstydnymi w tilodwiżeniach swoich. (Stąd przysłowie małorus:) Konia wpozyku ne dawaj, a żynki w prydanki ne puskaj; jeżeli P. ml. nie panną to wdziewają chomąto (xomyt) na matkę za złe wychowanie. Inohda iz uważania k otcu ili materi za dobrą ich kurestwa chotiat skryt czto molodaja ne prydałaś i ne pijanyja prydanki swoimi piśniami, pryhowor kami i tilodwiżeniami obnaruzywajut istinnu. W nagrodę nieporoczności dajut matce krasne czoboty ona w nich tańcuje pripiwaja: Ne bijsia matinko ne bijsia

We czerwony czobitki obujsia
Szczob twoi pidkiwki brjaczaty
Szczob twoi worohy mowczaty. Swadebnija kompanija nikolno dnej chodit w soprowożdenii muzykantow w ti doma, kotoryje uczastwowały w onoj i ostanawływajetsia w raznych mistach placzet czasto zastawlajet prochożych także plasat na ulycy. Wtorník: cy. zaczytoczník posełane raz zzajut tohdà w powozach, iz koich każdaja zapriażena kwiatami u krasnymi lensami — Boplana powieść o weselu grubo żecky[?] ka.

25 Grudnia do południa chłopcy chodzą w-[illegible] [illegible]

31. Decembra drewnianym chłopcy wieczor chodzą [illegible]

Prowodami: wsiaki perwyj ponedilnik posli bożyjich [illegible]
n.p. perwyj den Petrowa posta posli zełenych świątok. i jeszcze
ponedilnik nazywajetsia [illegible] przy którym wiele pija
wódki. Sijdni od toho prowodami nazwany cto tohda prowodia
jisz praznyki, ni żadnoji roboty ne robi majutsia łyszcze hulu-
jai pija. W Petrow den już [illegible] szyna mandryky (lepeszki) no
ne wezdi. - Oni wywodiatsia z upotrebłenia i u prostoludzi:
Koro. - Dawniej kto ~~[illegible]~~ chustejące się na kołyszczach
bił tego bez obrzędów kołyskowali tamże. - W nowy rok małczyki me-
ja w rękawie lub miejsku różne ziemie: pszenicę, żyto, jęczmień
w wielgroch posypowali mówiąc: dla szczastja na zdrowje na
nowoje lito, rody Boże żyto pszenyciu i wsiaku pasznyciu
Budte zdorowi z nowym hodom i z Wasylijem. - Gospodarze
nagradzają ich pirogami, chlebem, pierniczkami. - W Czerniłow-
kiej tj. zowią to zasiwa a w Zaliszczykach: posypat. Ziarna
posypane zbierają niesją do innego zboża i wysiewają.

Descriptio musaei publici Odessani. Pars I continens Numophylacium Odessanum aut. N. Murzakiewicz. Odessa ex officina Urbis 1841. 4º

Mémoires de la Société Odessienne d'histoire et d'antiquités. Odessa 1844. Tom I.

Reglement de la Société Oddesoinienne d'histoire et d'antiquités. Odessa. 1842. 8º

Murzakiewicz: Исторія генуэнскихъ поселеніи въ Криму Од. Одесса 1837. 8º str. 91.

A. Skalkowski: Первое тритцатилѣтіе исторіи города Одессы 1793,–1823. Одесса 1837. 8º 296 str.

— — Хронологическое обозреніе исторіи новороссійскаго края 1730–1823 Часть I Одесса 1836 str. 288– Часть II 1838 str. 349.

— — Исторія Новой Сѣчи или послѣдняго Коша Запорожскаго извлечена изъ собственнаго запорожскаго Архива А. Скальковскимъ Часть I. II. III. Одесса 1841. 8º str. 437.

Hetmani kozaccy obu brzegów podług spisu Rubana:
1506 Przecław Lanckoroński – 1517 Xże Dymitr Wiśniowiecki – Xże Ostafi Rożyński – Wężyk (Wacław Chmielnicki) – 1574 Jan Świrgowski – 1576 Jakub Bohdanko – 1578 Jakób Sierpiaha Podkowa – Szach – Skałozub – Teodor Kosiński – 1596–1597 Paweł Nalewajko
1606 Piotr Konaszewicz Sahajdaczny – 1621 Samuel Kuszka 1622 Brodawka zabity – 1628 Taras (Trojasz) – 1632 Semen Perewiazka – Pawluk – Stefan Ostranica – 1639 Karpo Półtora Kozucha – 1640 Biluk – 1647 Zenowij Bohdan Chmiel-

nicki – 1657 Jerzy Chmielnicki – 1658 Jan Wyhowski – 1659 Jan Bezpaly – Samko (?) – 1668 Paweł Tetera – Jan Brzuchowiecki – Opara – Piotr Doroszenko – Décyk – Suchowy – 1669 Michał Hanenko – 1670-1671 Damian Mnohohryszny – 1672 Jan Samujłowicz – 1676 Eustach. Gogol półkownik podolski – 1679 Janenko – 1684 Kunicki – 1685 Miguta ci trzech byli Przez: denci – Drahiniuz – 1687 Jan Stefanowicz Maze: pa – 1708 Jan Iliicz Skoropadski – 1727 Daniel Pawłowicz Apostoł – 1750 – 1765 Hrabia Karnid Grigorjewicz Razumowski.

Z dzieła: Panowanie Henryka Walezyusza i Stefana Batorego Królów polskich. Wyjęte z rę-kopismów Albertrandego przez Żegotę Onacewicza. Tomów II. Warszawa 1823 dru-kiem Zawadzkiego i Węckiego (4. 30 Xl. Rm)

R. 1574 podczas sejmu koronacyjnego przybył poseł od Iwoniego hosp. Wołos. z prozbą do Króla i stanów o posiłki przeciw Turkom z któremi woj-nę toczyć zamyślał z tego powodu; iż gdy Petryło brat Wojew. Multańskiego za wielką kwotę pieniędzy wyjednał sobie u Sultana Selima hospodarst-wo wołosk. Selim obiecał utrzymać Iwoniego jezliby mu takąż kwotę wy-płacił. Iwoni zaś naradziwszy się z swoimi wolał orężem niż przekupst-wem zostać przy państwie. Żądał więc od Polski posiłków albo pozwolenie przynajmniej werbowania na żołd ochotników. Odpowiedziano iż pacta z Turka-mi już od stu lat zakazują dostarczenia posiłków i czynienia zaciągów w krajach koronnych. Iwoni namówił tajemnie kozaków Polszcze poddanych którzy w liczbie 12000 bez wiedzy Rzeczypospolitej przybyli pod wodzami Polakami. Wielkich rzeczy dokazywali: porazili Wojew. Multańskiego i znaczne tureckie wojska zdobyli wiele miejsc obronnych. Ale gdy Hieromiej Starosta Chocimski Iwoniego zdradził, waleczny ten hospodar i Kozacy od Turków pobici zostali. Dokładny opis tej wojny przez Lenarta Góreckiego można znaleść w III tom zbioru Pistoryusza. Turcy podług niektórych mszcząc się na Polakach namówili r. 1575 Tatarów do napadu którzy pota-jemnie ziemią Wołoską ciągnąc 8 Września przez Dniestr się przeprawili koczowisko pod Sieniawą założyli i pustosząc całe Podole zabrali do 55 tysięcy w niewolę ludzi 15000 koni i klacz oprócz bydła i innych łupów. We Wołoszech uczynili podział zdobyczy której część wojewodzie Wołoskiemu za pozwolenia przejścia przez jego kraje kraje, przypadła.

R. 1577 był między Zaporozkiemi Kozakami Iwan dla łamania podków Podkową zwany podług niektórych brat ubitego hospodara Iwonia przyrodni; tego Wołochowie nikontenci z Wojewody Piotra i Turków potajemnie na hospodarstwo wzywali. Pod-kowa starał się o wsparcie u Polaków lecz z przedniejszych panów nikt się do tego nieskło-nił, tylko między niższego stanu osobami znalazł się taki co mu kilkaset Kozaków wyjednał z któremi tenże wpadł do ziemi Wołoskiej. Piotr wojewoda zaniósł o to skargę do Króla polskiego grożąc iż przez to przyjdzie do zerwania przymierza z Turkami. Petryło

Król myśląc wtedy o wojnie Moskiewskiej przestraszony tą pogróżką
kazał Podkowę ścigać i łapać. Lecz ci którym to polecono przez niedbałość
dali się wzmocnić Podkowie, który nazbierawszy wiele ludzi u Koza-
ków poraził Wołochów i Turków który na pomoc Piotrowi przyszli
stanął w Jassach i rządy państwa objął. Piotr zebrawszy wojsko
nanowo porażony został, ale Podkowa usłyszawszy że Król z Sied-
miogrodzkiej ziemi na niego ku pomocy Piotrowi znaczne posiłki
wysyła ruszył z Jass powracając nazad do Kozaczyzny. Gdy już
[illegible] był koło Niemirowa Janusz Xże Zbarazki Wojewod. Bracławski zap-
rosił Kozackich naczelników do siebie i przedstawiając im jak nie-
bezpieczne dla Polski z Turczyzną działanie rozpoczęli, ra-
dziłaby Podkowa przeprosił Króla łudząc go nadzieją łaskawego
przyjęcia u Króla. Uwiedziony tym Podkowa pojechał z
+ Mikoł. Sieniawskiego wojewodą do hetmana, który go do Króla odesłał. Król ba-
cząc w Podkowie człowieka w tych czasach dla Królestwa i Turków
niebezpiecznego, kazał go okuć w kajdany i w ścisłym więzieniu
trzymać.

R. 1578. Poseł turecki który wraz z Tatarskim poselstwem do
Lwowa przybył od cesarza Tureckiego żądał wydanie Podkowy. Król
z przestrachu jako dogadzając żądzy Turków kazał Podkowę ściąć
we Lwowie. Lecz Kozacy po uwięzieniu Podkowy nie byli spokojni
ale z Alexandrem młodszym Podkowy bratem nanowo do Wołoch
wtargnęli i Piotra hospodara znowu do ucieczki przymusili. Ale
nie powiodło się tym razem Kozakom albowiem Turcy niemało ich zab-
rawszy odesłali do Carogrodu a dostawszy żywcem Aleksandra na
nal go wbili. —

R. 1582 w Sierpniu od Polaków schwytany Jankula Wojewoda Wołoski. Urodzony niższego stanu z Sassów Siedmiogrodzkich udał się za potomka hospodarów Wołoskich i za pomocą Achmeta Baszy dostąpił hospodarstwa. Zaraz z początku dał dowody nieprzyjazni ku Polsce bo nie wysłał swych posłów do Króla podług zwyczaju swych poprzedników, wielu zbrodni przeciw Królowi i jego ludziom się donuścił, listy Królewskie do Cesarza Tureckiego pisane przejął, odpieczętował i odpieczętowane odesłał, wsie Królewskie w pobliżu swych granic leżące złupił i popalił, a ludzi Królewskich którzy u sądu wołoskiego swych własności się donominali więził. Król żądał od Sultana aby go z hospodarstwa oddalił gdyż inaczej własnych by do tego musiał użyć środków. Przewlekło się to czas niejaki, ale gdy pod tę porę Jankulę do Carogrodu wezwano i następcę mu wyznaczono Jankula zrabowawszy kraj i zebrawszy ludzi postanowił ujechać do Węgier należących wtedy Cesarzowi Rzymskiemu. Ale iż się bał jechać przez ziemię Siedmiogrodzką ~~[illegible]~~ obrócił drogę na Pokucie. Oczem Mikołaj Jazłowiecki Starosta Śniatyński i inni uwiadomieni poszli za nim w pogoń i schwytanego do Lwowa przywiedli. Król pisał do Mikołaja Sieniawskiego przełożonego nad pograniczem na Rusi wojskiem i do Mikołaja Herburta Starosty Lwowskiego aby Jankulę śmiercią ukarać i majątek jego na skarb zabrali, dla którego objęcia wysłany był Jacek Młodziejowski Podskarbi nadworny. i

Dzieje panowania Zygmunta III Króla polskiego przez J. U. Niemcewicza Tomów III W Warszawie 1819. (20 fl[?] rm)

R. 1592 Kozacy zamyślali wynieść na hospodarstwo wołoskie niejakiego Iwonię mieniącego się bydź krewnym tegoż imienia Wojewody Wołoskiego

I. p. 228 Król przewidując w tym niebezpieczeństwo dla Polski polecił tę sprawę Jazłowieckiemu Starości Śniatyńskiemu. Ten namówił Kozaków że Iwonię wydali którego Król jako oszusta na wieczne więzienie w Kwidzynie (dziś Marienwerder w Prusiech) skazał.

R. 1595.

Mikołaj Jazłowiecki Starost. Śniatyński postanowił opanować Krym i zniszczyć zupełnie potęgę Tatarów. Komuleus najbardziej utwierdza w tym Jazłowieckiego i namawia Siedmiogrodzianów i Wołochów do współdziałania. Jazłowiecki rachuje najwięcej na Kozaków, lecz ci zamiast ciągnąć do Krymu chciwi łupu wpadają na Wołoszczyznę i mieczem i ogniem pustoszą, a hospodar Aaron przymuszony od nich do ucieczki.

Loboda z 12000

Powstania na Ukrainie

1596 Nalewajki zniesiony od St. Żołkiewskiego (Piasecki f. 172)

1637 Pawluka zniesiony pod Kumejkami i Borowica od Mik. Potockiego
hetm. pol. kor. (Piasecki f. 598)

1648 Bogdana Chmielnickiego przyczem Polacy klęski doznali pod Żółtemi wodami,
pod ~~Piławcami~~ Korsuniem (Kochowski, Rudawski, Pastorius, Grondski)

1667 Piotra Doroszenka zniesiony pod Podhajcami od Jana Sobieskiego mar-
szałka i hetmana W. Kor.

1669 Piotra Doroszenki pod królem Michałem za to że mu król nie dał buławy
Kozackiej lecz innemu ~~Michałowi Haneńkowi~~, poddał się Turkom stąd urosła wojna
w której Polacy buczackim traktatem Kamieniec stracili, który to traktat
Jan III żurawińską ugodą zniszczył. Ob: list Haneńka cosacorum Colonella do Komendanta białocerkiewskiego w którym mu
~~którym mu donosi a pod~~
donosi o poddaniu się Turkom Doroszenka (datum Umań 27 Augusti 1669) i
list sułtana do Doroszenki 1669 w Swadzie Łacińskiej Danejkowicza Os-
trowskiego T. II p. 48–51.

1678 Jerzego Chmielnickiego młodszego syna Bohdana który właśnie wyszedł z
klasztoru uspokojony przez Jana III.

1704 Palija; Car Piotr wielki obiecał traktatem Działyńskiego r. 1704 znieść
ten bunt. Trwał aż do r. 1713 jednak pojedyńczo wypadali zaporożce na
rabunek do Polski. Stanisław Leszczyński prosił o pomoc Kozaków zaporoskich zosta-
jących pod opieką porty. Ci dostawszy do tego od Hana tatarskiego rozkazy poddali
się Annie Carowej rossyjskiej i rabowali Polskę aż do r. 1736.

Za Augusta III chłopi z Ukrainy polskiej posyłali swą młodzież do Siczy aby na
kształcenie i stąd ciągłe rabunki

1765 Charko sotnik żabotyński uśmierzony przez Augusta ~~Ot~~ Czartoryskiego
zabity r. 1766 w maju w Żabotynie w Stajni na rozkaz rejmentarza.
a podług drugich w Pawołoczy, lub w Morozówce.

1768 Żelizniak — Gonta

Na uśmierzenie buntu Gonty wysłany Franciszek Xaw. Branicki Łowczy W. Kor; Generał Artylleryi W. X. Lit i Komendant najwyższej Milicyi Jego Król Mci stosownie do rozkazu Króla i Komissyi wojennej z tą milicyą i regimentem konnym gwardyi litewskiej przybył na Ukrainie bawił najczęściej w polu przez całe lato aż do jesieni z wojskiem, sam zapuścił się na Ukrainę, podkomendnych zaś w rożne strony jako podjazdy wysłał jako to: Stępkowskiego oboźnego Koronnego, jenerała Grabowskiego szefa regimentu konnej gwardyi litewskiej, Byszewskiego, Chojeckiego i Koryckiego pułkowników.

następnego roku <u>1769</u> gdy powołany został do Króla Branicki, oddał komendę Stępkowskiemu wtedy znowu <u>Hajdamacy</u> w trzech kupach wtargnęli w Polską Ukrainę 1) Żurba Zaporożec z 600 ludzmi zasiekł się w lesie pod Ol=chowcem attakował go Stępkowski gdzie 276 hajdamaków zginęło, 130 dostało się w niewolę reszta uciekła. 2) Pańczenko we wsi Letniowce między Zwinogródką i Lisianką leżącej w zameczku opalisadowanym zamknął się z 191 ludzi ci wszyscy do nogi wyrznięci 3) Tymenko Zaporożec w lesie pod Zwinogródką w 200 ludzi przeszło zasiekł się lecz pobity i rozproszony. Dzielnie się odznaczyli jako podjazdy: Podkomendni Dzierżek, Lubowiecki, Szulerzycki, Drohojewski, Dederkał, Łomoski Józef, Wiewiórowski, Rusiecki — . Kozak Szeleśt sotnik nad kozakami bohus=ławskiemi za to że się nie dał uwieść Hajdamakom mianowany półkownikiem od Króla otrzymał pensyją.

1769 po ~~[illegible]~~ zniweczeniu ostatnich zamachów Hajdamackich Stempkowski ogłosił z woli Króla darowanie winy tym którzyby ~~[illegible]~~ Ukraińcy uciekłszy przed karą do domów swych powrócili i odtąd spokojna Ukraina.

Dzieło Kommissyi granicznej między Ukrainą polską i Nowo Rossyją przez JWJ Mci Karola Skarbka Malczewskiego generała majora wojsk kor. partyją ukraińską i po=dolską aktualnie komenderującego i Józefa de Witte szefa regimentu granadyerskiego ~~[illegible]~~ od J. Kr. Mci ~~[illegible]~~ i Rzeczypospolitej polskiej oraz JWJ MCi Michała Potemkina generała majora wojsk ross. i Jakuba Bułhakowa Konsyliarza departamentu spraw cudzoziemskich od Najj. Imperatorowej Jmci całej Rossyi wyznaczonych pełnomocnych Komissarzów d. 15 lipca 1780 w Kryłowie miasteczku rossyjskim rozpoczęte a 17 lutego 1781 w miasteczku polskim Turyi zakończone przez Ignacego Ihnatowskiego wojskiego czerwonogrodzkiego sekretarza tej Komissyi zebrane. W Warszawie w drukarni JKMci 1781 fol. (Łbył kawalerem orderu S. Stanisława) str 13 i 14
15. 16

Devletes Chiereius qui novissime apud Tartaros im:
peritarat plures liberos ~~reliquit~~ dzieci zostawił (za wojny z Stefana
Batorego i umarł ...) miał synow Mahomet Gi Chiere:
jus i Adlej Chierejus, Hali Chierejus. 99

Zaporożcami zwano z początku wszystkich wychodźców
małoruskich obitawszie za Dnieprowskiemi progami. Żona
i odzielili się od chołostych rozprzestrzenili się potem na
rodzinnie prawojow, podnieśli oręż naprzeciwko anebi=
ciełem przelewali krew za wiarę i ojczyznę i z ...
pyta nałożone im przez rządzących. Ostawszie się za Dnieprze-
rowemi progami chołostyje powstały wiodli życie zo
wszystkim ~~rozliczną od~~ odrębną od żonatych. Utwier
dzone miasto trzy sto od nich zmienione i zwane podume
niem sicz było ich siedliskiem. Oni nie zabaczyli ...
dobne Małorosyjskim Kozakom ich hyty tiz niest ino
wirnaho narodu zemlu Ruskuju, potomu czto zemla
sia sol Tatar czużdaja dla serdec ożestoczennych kra
iczami i ubijstwami. Zmohli li przyszłecy sostawlawszie
ich bractwo ludzi rozlicznych języka różnego i wyznania
rozpuście i gnusności oddanych mieć jaką miłość ku stronie
w Kolonij prowitało błahoczestie z oddalennych wremen. Chołos
tzaja prazdnaja i bezpecznaja żizn pijanstwo i wyuzdana
wolność były najznaczniejsze rysy grubego i bujnego naro-
du. Chodowanie bydła ~~ła~~ polowanie i rybołowstwo, kradzież
rozbój były głównieysze ich zatrudnienia. Tylko Zaporożcy
z wszystkiemi porokami swoimi oznaczali się chrabrością

Strasyli nieraz Turków i Tatar, Polaków i Rossyan. — W cza=
sie przyłączenia się Ukrainy 1654 do Rossyi na zapytanie Bo=
jar i posłów Chmielnickiego czemuby jeszcze Zaporożcy na wie=
ść nie przysięgli odpowiedzieli My ludzie mało znaczący i dzie=
ło nasze nic nie stanowi. Stąd widać iż ich nie mnogo by=
ło. Sądzić należy iż się przez najazdy Tatar, Turków, Rossyan
Polaków, Niemców, Francuzów, i Włochów powiększyli zwła=
szcza bowiem Kobieta nie śmiała żyć w Siczy byli bezżenni.
Uwodzili także chłopców z Małorossyi i Polski Kradli [illegible]
ich nie Kozaków kradli żony i córki sąsiadów i trzymali
je blisko Siczy. Synowie zostawali jedynie przy ojcach cór=
ki zaś przy matce. Tak to byli Zaporożcy surowi i nieszczę=
śli w bitwach życia. Lubił naród ten dziki żyjący
między stepowiem i progami wojenne zabawy. Zaporożec
grał na bandurce i śpiewał pieśni ale nie miłosne lecz wo=
jenne.
Już główne ich miasto w którym żyli Kozacy Zaporoscy było wy=
stawiane z długich drewnianych szałasków i mazanków Obsy=
pane ziemnym wałem na którem gdzie niegdzie były roz=
stawione puszki. Całe miasto było podzielone na 38 Kurzeni
od Kurzy kurytej. = Kureń był złożony z domu jednego wielkiego
i kilku innych mniejszych zwane albo od dowódcy albo też od
stron z których byli wojownicy: 1) Lewszykowski 2) Płastunowski
3) Diadkowski 4) Briuchowecki 5) Wedmedowski 6) Płytnyrowski
7) Paszkowski 8) Kuszczewski 9) Kiślakowski 10) Iwanowski 11)
Konelowski 12) Sergijewski 13) Donski 15) Kryłowski 16) Kaniow=
ski 16) Baturynski 17) Popowiczewski 18) Walinryński 19) Dereu=

manowski 20) Krylowski 21) Szczerbinowski 22) Titarowski 23) Kuszczewski 24) Kureniowski 25) Rohowski 26) Korsunski 27) Kani-balowski 28) Humanski 29) Derewiankowski 30) Steblijowski wyzszy 31) Steblijowski nizszy 32) Szkuratowski 33) Perejasławski 34) Połtawski 35) Myszastowski 36) Minski 37) Tymoszewski 38) Wełyczkowski = Nad każdem Kureniem był przełożony Ataman zwany Kurennym wszyscy zaś stali pod dowództwem Koszowego Atamana (od Kosz tatarsk = ross: stan) Koszowi Atamani i Kurenni wiedli jednakie życie równej i w rzeczy Korony tylko w wojnie im byli posłusznemi. Koszowy obierany z obszczaho Sohla-sia a Kurenny od Kurenia. Prócz tych mieli jak i Małorossyjscy Korony: Wojskowego Sędzię, Wojsk: Pisarza, i Wojskowego Assawuła także Podpisarza i pod Assawuła. Artylerya dowodził Puszkar do urzędników w Zaporożu należał procz tego: Dowbysz czyli Łytawrszczyk który w czas sobranij dawał powiestku narodu. Takie schodbyszcza zwane Radami bywali zazwyczaj posli obiada = 1 stycznia podług dawnego zwyczaju był wybór nowego Koszowego i Starszyn jeżeli się im dawne nie podobały, rozdzielano wtenczas każdemu Kureniu: rzeki, rzeczki i jeziora od ujścia Samary do ujścia Dniepra i Bugu na rybołowstwo. Jak skoro Dowbysz po przykazaniu Koszowego i Starszyn naczynał bić w zbór Assawuł wynosił pochodnoje znamia i stawił onoje na płoszczedi. potem zbierali się Korony ze wszystkich Kureni i po probyti jeszcze 2 raz w łytawry jawił się na Koniec Koszowy z pałiceju za nim sędzia z wojskową pieczęcią i pisarz z Kałamarzem. Wszys-

čy oni w myśli z Ljsawułem derzawnym zezt stewali bez cza=
pek w środku Kręgu i Klaniali się na 4 strony. Dowbyt znowu
uderzył w Łytawry na cześć przybywszych osób potem Koszo=
wy mowił głosno: dyni dobryje mołodci nastał nowyj hod.
Nadobno po drewnemu obyczaju razdylyt na Kureni:
riki, rieczki i ozera dla rybnoj łowly. Tohda metały żrebij,
kotoryj wypał, czym każdyj Kureń dołżen był władit ilyj
hod. Koszowy znowu obraczał się do narodu: czto Panowe
mołodci ne żełajete ły w neuzali seho nowaho hoda
izbrat także nowych starszyn? Jeżeli sobie jeszcze Koza=
cy dawnych życzyli to mówili: wy dobryje Pany, i możete
jeszcze dołije nad nami panowat; odchodili potemu do
domów; w przeciwnem razie rozkazywali Kozacy Koszowemu
rzec się z urzędu wtedy on kładł pałycin na szapku pokło=
nił się całemu narodowi i odchodził do swego Kurzenia.
Toż samo robili Sędzia pisarz i Ljsawuł przy zrzeczeniu.
Obiór Koszowego = Spoczątku napiwszy się Kozacy do pijanego
zwarzyli z którego by Kurzenia i kogo za Kandydata ob=
rać potom posli prodołżytełnaho szuma sohłasiatys mież=
dy sobow. 12 albo więcych tych Zaporoszców szło do Kurzenia
nowoobranego i objawiali mu wolę narodu. On zwyczaj od=
wymawiał się od stol trudnoj dołżnosty ne sootwiłstwowaw=
szej jeho małym sposobnostiam i nie chciał iść z posłami wtenczas
dwóch ~~lub trzech~~ brali go pod ręce a 2 lub 3 tołkały szady
ponosia samymy ruhatelnymy słowamy. W takom toržest=
wennom widi jawlatsia buduszczyj Predwodytel Zaporożców

wśród czekającego i mnogiego zebrania. Starszyny jeszcze raz py-
tali naród: byłli ctomu Kozaku Koszewym. Jeżeli wszyscy
potwierdzili jeden z nich podnosił nowemu Koszowemu pałycin
od której po dawnemu obyczaju także dotżen on był z rasa
odkazywać się. Potem niektóry starzy Kozacy brali po gar-
ści ziemi inohda hriaznoj i sypali na głowę nowego Koszowe-
go. tak to obierali i Sędzie tylko dawali pierwsze, Pisarzowi
Katamarz a Osawułowi szest. = Inne święta przy których
obierali naczelników, radzili o wyprawach i.t.p. były: S° Ja-
na Chrzciciela i Pokrowa N.P. Maryi która cerkiew w Siczy
miała. Jeśli Kozacy nie chcieli wtedy zmieniać naczelników to
tedy niebyło zgromadzenia chyba tylko niektórych niekonten-
tnych i to się działo nawet w powszednie dnie. Wtedy niekontenci
radzili międzysobą i jeżeli było 10 Kurzeni to byli przy umyś-
le często obstawali Kurzenie za starszynami wszczęło to schodzić
się z bot[?] dubynami nietylko się swarzyli ale i bili i za
bijali. Starszyny wtedy oczekiwali końca rozterki i stali ko-
ło cerkwi aby się tam w potrzebie ukryć, jeżeli przemoc prze-
ciwnych głosów przemogła kładł naczelnik znak swój na czap-
ce ~~[illegible]~~ kłaniał się narodowi i odchodził spiesznie często bo
dla przyczyn na miejscu obrania lub na drodze naczelnika zabijano.
Stem wszystkiem czcili Kozacy dawne Starszyny bardziej niż prostych
Kozaków ustępowali im miejsca przez cały ciąg życia. = Zaporożcy
nie mieli pisanych praw Wojskowy Sędzia sądził zdrowym rozsąd-
kiem i dawnemi obyczajami a w trudnych sprawach radził się Kosza-
wego i innych dowódzców. Główne przestępstwa były: kradzież, nie
płacenie długów, przeluboiżanie i zabójstwo. Srogie przesz: i=

dziejących okradać lub sąsiadów, lecz jeżeli Zaporożcy się z tym u towarzysza wymówił ukrywał lub sprzedawał u niego kradzione wtenczas choćby i nagrodę wrócił przykowano go na płoszczady dostępu a on musiał od wszech przechodzących urągania i pobój znosić. Podle przykowanego leżała pletnia rzemienna i jeżeli mu przeciwnik w przeciągu trzech dni nie odpuścił to zabijali go na śmierć jeżeli otrzymawszy odpuszczenie po drugi raz dopuścił się kradzieży tracił życie na wysielicy. Niepłacącego długu przykowano na płoszczadi do puszki póki zaimodawcy nie uiścił od [illegible] nego zetaje- mnego udowie tworzenia. Cudzołożnicy dopuściwszy się tego przestępstwa wśród siczy jednakże odbierali karę z złodziejami umierając pod pletnią. Kara na zabój była największa

Krakowiacy

Albos na to jacy tacy
Chłopcy krakowiacy!
Czerwona czapeczka,
Na ciał podkóweczka.
Biała magiereczka,
Niebieska wołężeczka.
Dzielna laseczka,
Żona kochaneczka!

zabójcę wrzucano w mogiłę ubitego kładli na niego trumnę z ciałem zabitego i zasypywali ich. Jedna tylko miłość ku niemu rodzinej i bohaterskie jego dzieła mogli zabójcę od tej kary wybawić lecz to się rzadko trafiało. Wprzódy przyjeżdżali ich księża z Konstantynopola potem zaś z Kijowskiego mężyhorskiego klasztora z jeromonachy i z dyakony. Jeżeli urząd dobre sprawowali to wracali z wielkiemi darami. Po wojskrzesnym i prazdnym dniem bywały u nich kuternyje boi przy których i do śmierci niektórym przychodziło lecz za to nie było kary.

Pierwszy ~~hetman~~ wódz Eustafij Daszkowicz 1506. Kozaków

103

patrzecʃz przecie jaki ma tyz ʃwoy chłopʃka woyna
przyjdzie nań zerepar nica pod łytki i nie kaz muʃi
Kleba juz niemaʃz, borofna inrego o male
Braha, korylica, miod wodynaycetwod i pwiʃzore z drozdzami delicye ukrainʃkie
koraty gdy maʃzerowali grali w ʃolomejkę w bębny byli nad pul Kon'nikiem Bunczuk przeporze
biały, dwa ogony zawieʃzone pod ʃzelinenem i zawieʃzona czarna magiʃzka.

K.K. Kreis Apotheke des F. K. Salomon in Lemberg.

Ex ord. D.D. Hennig a die 8. Januar 1829

Früh und Abends 1 Pulver zu nehmen.

1014

Украинскія народныя пѣсни изданныя Михаиломъ Максимовичемъ. Часть первая – (Книга I Украинскія Думы. Книга II Пѣсни Козацкія былевыя. Книга III. Пѣсни Козацкія бытовыя.) Москва. Въ Университетской Типографіи 1834. (Cena 5 rub. – Przedmowa I–VIII str.) Do zbioru swego wybrał z historycznych pieśni z zbiorku Księcia P. P. Certelewa Opyt sobrani, a starych 1819 N. B. Gogola nowego historyka małej Rosyi i autora Вечоры на хуторѣ близъ Диканьки – J. J. Sreznewskiego Zaporozkaja Starynia 1833 A. G. Szpygockiego tłomacza Wallenroda: Ukrainskij Almanach 1831. J. W. Kramarenka, O. M. Bodianskiego i Z. Ja. Chodakowskiego którego zbiór bardzo obfity w pieśni obrzędowe mianowicie w pieśni weselne.

W II części będą pieśni Żeńskie III Cz. pieśni historyczne IV Część obrzędowe pieśni, obiecuje wydać prócz tego Gramatykę i słownik Małoruski. Holosa Ukrainskich piesen I zeszyt zawierający 25 pieśni na Głos i na fortepian wyszedł przez A. A. Alabjewa – P. W. Kirijewski zebrał ruskich pieśni więcej niż 1500.

O Ortografii i wymawianiu (VIII–XI) p. 187.

Księga I Ukraińskie Dumy. Dumy śpiewane bywają przez bandurzystów; różnią się one od pieśni szczególnym charakterem i powagą, rozmiarem liryczym metrum – Bandurzyści śpiewają pieśń o Daszkiewiczu a w Zaporozkiej starynie jest duma o czasach Batorego i śmierci Bogdanka a druga o pochodzie Szczepiagi Księga I Oddział I pieśni o czasach do uniatskich Korsaitwa – 1. Feodor Bezrodny 2. Umirsk. skro.

3 czarnom. burza. Księga I ~~Dumy~~ Oddział II o czasach Kozactwa od powstania przeciw Unii do śmierci Bogdanka. 4 Powstanie Naliwajki 5 Pochód na Polaki – 6. Chmielnicki. Barabasz – 7. Chmielnicki na Mołdawii – 8 Śmierć Chmielnick. Oddział III Dumy o czasach Kozactwa po Bogdanie. 9. Iwan Konowczenko.
10. Mazepa i Palij – Dodatek 11. Odjazd Kozaka „Wnedilu rano. 12. Żal siostry po bracie „Nie siza zorud".

Księga II Pieśni Kozackie Bylewyja. Oddział I o czasach Kozactwa dawniejszych – Świrgowski 4 z Zapor. Staryn. Morozenko 5. 6 O Bogdanku 7. Sierpiaga 8. 9. Bohusławec 10. Otrywok możebyć z czasów Wencesława Chmelnickiego Oj poichaw Wencesław. Oddział II Bylewyja pieśni o czasach Kozactwa od powstania przeciw Unii aż do śmierci Bogdana. Nalewajko 11. 12. Łoboda. 13. Sawa 14 Czuraj 15 Chmielnicki u żółtych wodach 16. Nečaj 17 18. Ułomki Serbijnoj. 19. 20. 21. 22. 23 (Juman, rote) 24. 25. Berero. Oddział III Dalsze pieśni o czasach po Bogdanie aż do końca Hetmaństwa. 26 Doroszenko 27 Bajda 28 Zaśmyta s Ukraina 29 Czajka 30 Hordijenko 31 Mazepa ~~i Palij~~. 32 Wychodna linia 33 Palij 34 Zadereńko 35 Pikiniery Dodatek 36 Oj na mori, mori – 37 Oj mela wdowa syna – Ułomek o Kuczaju. Oddział IV Bylewyja po hetmaństwie A) Zadnieprowskie z zbioru Chodakowskiego w liczb 10 i jeszcze ten ułomek:

Hej ot Wysły ta do Kijewa przybyły szlachy
Zawładyły neprawodywo krajem naszy Lachy.

38 Charko 39 Żołnierniak. 40 Kołowicz 41. Gonta. B) Zaporoskie 42 Da usłan Charku 43 Iz za hory (cita) 44 Hatka 45 Puhacz 46 Sanski-roh 47 Serbin. 28! Czyszan ułomek C) Małorosyi szkieg Berakowska bitwa D) Czarnomorskie 50. Ułomek: po ćamysłow obrany generalnym Strzelmnikow Choczym 1672 ... Mazepa 1687.

Sut'to my budemo żyty i rybu łowyty,
Swiazoho ta Czerkiesa po Kruczam honity.

Księga III Pieśni Kozackija Bytowyja. A Burłactwo zarobkowanie nieżeniatego niemającego domu: burłakowaty. Czumactwo ci Czumacy co z wołami i wozami za rybą i solą w Krym i na Don chodzą. Idąc czumakowaé wdziewają koszule i szarawary w dziegciu napojone aby ich podług podania czuma nie imała. Słowo Czumak pochodzi z Tatarskiego czum czyli czjum = Kowsz Ułomek.

A u Merdżi na Tawonci sydyt Czumka Zarabut:
W joho Lulka pachulka, a Tiutiuń porochun.

A Wojskowe B. Hajdamackie C) Burłackie D) Czumackie.

51. Dobułsia jak Szwed pid Połtawoju
Ne pyw Połtawskoi wody
Obmanuł jak Lichowski; Moskwu.

B Koczubeju: sskne: Zniawszy hołowu po wołosiam ne płaczut.

Kozacy podciągneli pod Białogrod spalili przed miesia i zbili Turków że się już Sułtan o nain-szwo obawiał lecz 11 Czerwca przekupiony od Turków Wołoski Bojar Jeremi Czarniewicz mając pod sobą 12000 pozwolił przez Dunaj Turkom przejść i sam do nich przeszedł 11 Czerwca 1574 przegrał Iwonia... poddał się mając tylko 250 Kozaków i 20000 wołochow Kozacy bronili się że 16 zostało odwiedzieni wraz z Świergowskim do Konstantynopola potem za okupem uwolnieni byli to szlachta polska Starowolski. armat Beller

Zbiór pam. burza. Klisza I. Oddział II. ... [illegible]

Jan Swierczowski Swiergowski dzielny szlachcic z Lubelskiego wszedł z Wiśniowieckiego na Turków i Mołdawię. Roku 1568 napadł Tatarów koło Oczakowa gonił ich do morza wziął wielką zdobycz ale że konie miał stare i nędzne Tatarzy nazad odebrali — R. 1568 skarży się Sułtan w liście danym Zasanowskiemu na starostę Czerkaskiego (może Swierg.) że Kozakom dozwolił zrabować kupców tureckich gdy powracali z Moskwy. Gdy Turcy zwonić na podżegania hospodara wołoskiego Alexandra który brata swego Petryłę na ten urząd wyniesć chciał z hospod. multańskiego zrucić chcieli pisał do Swiergowskiego i Kozaków o pomoc (Leonh. Gorecii descript. belli Ivoniae in Rebus Sarm. Tom III p. 467. 1584 Francof.) 1300 Kozaków (cf. Fredro Henryk) wpadło do Mołdawii dowodzili [illegible] nemi Swiergowski 200 Dersan 200 Kozłow 200 Staeszu 200 Jarczy 100 Sołkołowski 100 Bracławczyków 200 dn. 20 marca przybyli przyjął ich najlepiej i pieniądze dawał lecz oni brać nie chcieli mówiąc że dla sławy robią. z Kozakami i 6000 Wołochami napadł pod Brajłowem Turków zdobył obóz i Brajłów miasto nowy nadtok Turków 16000 idących w pomoc zbił trzeci raz Turków i Tatarów pod Tehinią zbił jednak nie zdobył Brajłowa ... [illegible] Petryło ... [illegible]

Teodozyj Sofonowicz namiestnik k. jewo Bractwo Zołotijewski
skaho monastyra pisał 1634 Chronike w 3 Ksiegach za się
męcie Zanowernie Krz Wołyńskich aż po 1230 jest ta Księ
w rękopismie w bibliotece Kr. Tołstoja

Epifanij Sławinecki + 1676 Jeromonach Kijewo
peczarski przekładał z Greckiego

Inocenty Gizel Archimandryta Kijewopeczarski
+ 1684 Przypisywają mu Synopsis Kijowski drukowany
nie raz w Ławrze Kijowskiej 1674.

Adam Zernikow czyli Czernikow Mnich Kijewski rodem
z Prus pisał po Łacinie.

Łazar Baranowicz Archyepiskop Czernihowski + 1693
pisał wierszem

Jan Maxymowicz + 1715 w Tobolskiu pisał życia świę-
tych wierszem

Dymitry Metropolita Rostowski Tuptało + 1709 ten
mowatsię przez 20 lat pisaniem życia świętych: Czeto dzi-
nejami 1670 zaprowadzono szkoły Teatry przyszły
z polski do rusi za Mogiły w polskim języku dyalogi potem
w Sławiańskich podczas Nauki czy były dawane Sław:
Dyalogi robił Dymitry

Piotr Doroszenko zpoczątku prosty Kozak za czasów Chmielnickiego za czasów Hetmaństwa Bruchowei: kiego 1665 oddalając się od tegoż z zaniepr[illegible]skiemi Kozackiemi półkami został Hetmanem od wojska Zadnieprskim mianowany i poddał się Krolowi polsk: iemu. I tak powstały dwa Hetmaństwa w Ukrainie. Doroszenko przyniesył się z Tatarami i Turkami i wojowa kilkakroć z Hetmanami tamtych Kozaków z Rossyą i Polską. Car Turecki 1674 Mahomet IV.

Świergowski poległ 1574 w czasie wyprawy na Turków, wezwany przez Hospodara wołoskiego Jana [illegible]nina.

Podkową zwany takież szpicha hetman

Batory podzielił Kozaków na 1) wybornych czyli rejestrowych i 2) ochoczekomannyje [illegible] około 20,000 za Batorego a za Bogdana do 200000 podług Boplana. W pokoju prowadzili życie rolnicze, mieli prawo przyjmować każdego do siebie stąd się ich tyle namnożyło, stawali w wojnie do bojów. Przychodców zwano pospolitymi a jeżli swego gruntu nie mieli, susidami lub podsusidami. Kompanijcami zwano 5 półków kozaków ochotnych którzy ciągle wojskowe życie prowadzili R. 1776 zamieniono ich w 3 pułki regularnej konnicy a 1785 rozesłani w karabinierskie pułku zrobione z Małoruskich pułków. Serdjukami zwano 4 piechotne pułki 1674. Mazepa z nich uczynił swą gwardyję i powierników.

Hajdamakami zwano Kozaków nie służących w wojsku tylko żyjących łupiestwem może od haj (las) i dom albo od tureckiego hajda (dalej)

Krawczyna zwało się zaporoskie wojsko od Nalewajki który był krawiec i zszywał kożuchy. 107

Żach czyli Szach hetman r. 1579 w Kaniowskim Monastyrze został mnichem.

Łoboda wzrost jego 5 łokci wysokości R. 1593 zebrał 3000 i w grudniu napadł tureckie miasto Dżurdże wo które w czasie jarmarku zrabował. Gdy Kozaków Rudolf Cesarz r. 1594 przez Chłopickiego o pomoc prosił przeciw Turkom w 12,000 przeszedł do Mołdawii, zbił wojska Arona hospodara i zrabował Mołdawiję i zaraz zginął w Lubniach niedbale pod czas oblężenia Nalewajki od Kozaków 1596.

Stefan Potocki miał Mohilankę za żonę. Syn Mogiły Jeremiasza Konstantyn objął hospodarstwo lecz gdy go Cesarz iż się nie opłacił zrucić a Tomżę postanowił w 10 tysięcy ludu zbrojnie na Wołoszczyznę wkroczył Lecz nad Prutem w Sasowy róg r. 1611 otoczyli go 30 tysięcy Tatar zbili i Potockiego jako więźnia posłali do Carogrodu. Było w tym boju 2000 kopijników 4000 Kozaków 1000 wybrańców piechoty 6000 zaporożców.

Widzimy Ruś w pierwiastkowych czasach równie zamiesz-
kałą, lecz los jej mieszkańców nierówny. Bo gdy miesz=
kańce północnej Rusi w grodach swoich niezmąconego
pokoju używają, mieszkańce południowej Rusi napasz-
towani i grabieni ciągłemi napadami Tatarów, Węgrów, Tur-
ków, Mongołów tułacze i niepewne muszą życie prowadzić.
Połowce, Pieczyngi, Czerkiesi, Kałmycy, Litwa grozili im zaw-
sze. Szczątki pierwotnego zamieszkania po obu stronach Dnie-
pru, pozostałe nawykli do tegoż życia tułackiego i łupiestwa a po-
woli z jednej strony Dniepru z drugiej strony był napływem uni-
kających Aryjczyków którzy tworzyli Kozactwo Dońskie z
drugiej strony zbiegami z Polski, Multan, to jest Kozactwo
Małoruskie. Tatary, Litwa, Ruś, Polska zaczęła te ludy uży-
wać jako narzędzia obrony lub zemsty. W XV wieku widzimy
już Ordyńskich Kozaków (od hord tatarskich tak zwani) r.
1444 Riazańskich — Lissowczyków, w końcu XV w. Kozacy
Azowscy w początku XVI Dońscy ze szczepu dońskich pod
dowództwem Neczaja wzrastają Jaicki czyli Uralscy a
pod dowództwem Jermaka Syberyjscy, pod dowództwem to-
warzysza jego Andrzeja Grebeńscy — z wychodźców dońskich
i słobodzkich powstali Czuhujowscy, a od samych Dońskich
Wołżscy, Astrachańscy, Terscy, Ruscy, Mordoksy i Liniowi
czyli Kubańscy, których potomkowie dotąd na linii Kaukaskiej
żyją. Całe Kozactwo więc można podzielić na I) Wschodnie czyli
Dońskie przy dolnym Donie mieszanina Rusi, Tatarów, Czerkiesów
Kałmyków II) Ukraińscy czyli Małoruscy przy dolnym Dnieprze
czyli Zachodnie z Rusi, Połowców, Turków, Berendejów, Mołdawian
Polaków, Litwinów. Reprezentacją ukraińskiej było Zaporoży
czyli Sicz dzieląca się na 38 kureni najprzód na wyspie Chorty-
cy, a potem gdzie indziej przenoszone.

Maksymowicza pieśni r. 1834 w Moskwie
wydane: t. I

Kiевскій Сунопсисъ wydany w 1823 r.
Бѣлорусскій Лѣтописецъ древнихъ Грамотъ
часть первая. Москва 1824 года.

1597 Kiiowem przymuszali do uznania unii; Ducho-
wieństwo łacińskie wożone było od jednej cerkwi do
drugiej ludźmi zaprzężonemi miasto ~~ludzi~~ koni
po 12. do sześciu brali iżu najpiękniejsze dziewice
białorusskie. Żydom cerkwie arendowano za myto od
1–5 talarów za chrzest i pogrzeb od 1–5 zło

1006 napadli na warns niewiedzieć pod czyim
przewództwem obrócili w popiół ten gród i wyniśli.

wi e — ť
Beryndi — Ciczen, Lutyj, Berezowol; Kwiten
Trawen, Czerwec, Lypec, Serpeń, Wresen;
Październyk; Łystopad, Studeń

1) Czehryński 2) Czerkaski 3) Kaniowski 4) Korsuński 5
Humański 6) Bracławski 7) Kalnycki 8) Kijewski
9) Perejasławski 10) Kropywnicki 11) Ostrański
12) Myrhorodzki 13) Połtawski 14) Prilucki 15)
Czernihowski.

1639. Spytał się Koniecpolski co myśli o Kudaku Chmielnicki na co on: co ręce ludzkie zrobią to i zburzyć potrafią za co go zabić polecił

Mogiła Złoti odkryt w Desiatnoj cerkwi 1639 grob Św. Włodzimirza i Żony Anny Chmielnicki poraziył 1648 wojna z Wiśniowieckim Krzywonosowi zbity od tego pod Konstantin nawem Krzywonos wpleciony w koło zbity nad Żitom

Od oblęż. Kudacki — 22 Łotkowik Nezaj we Lwowie 1648 dali Chmielnickiemu 100000 talarów 75 postawów sukna

Zastanif bellum scythyco cosaccicum

Żywoty S. ... Narodzynych Zwradziwii Nebelskiego ...

1781 ...

Лѣтописецъ Малыя Россіи, помѣщенной въ Россійскомъ Магазинѣ Ѳеодоромъ Ту=бансkимъ часть 2 и 3 печат. в С. Петербургѣ у Миора 1793 годи w 8. a zedo 1709 sięga

Краткая Лѣтопись Малыя Россіи, съ 1506 по 1776 годъ изданная В. Г. Ѳ Ру=бановымъ печ. въ С. Петербургѣ у Клена 1777 года w 12dcim

R. 1617 Turcy pod dowództwem Skinder-baszy wraz wojskiem Tureckim i Tatarskim za to iż Kozacy wychodząc na morze Czarne, zapuszczali się aż pod Carogród rabując i paląc, tak iż z okna sułtańskiego dymy widać było gdyż r. 1615 Kozacy na 80 czółnach wybrali się i spalili dwa porta blisko Konstantynopola między Mizewną i Archioka, tak bawiąc tam blisko na myśliwstwie sułtan widział pożar z okna swego. Wysłał przeciw nim armatę i galery tureckie które Kozacy koło ujścia Dunaju obskoczyli i samego wodza rannego pojmali, galery zaś pod Oczaków zaprowadziwszy spalili. R. 1616 wyprawili Turcy przeciw Kozakom Ali baszę lecz go Kozacy w Limanie nim porazili, kilkanaście galer i do 100 czółnów wzięli i Kaffę spalili, chcieli oni do Azyi na morze do Sunponu pójść wszelako wiatr ich uniósł do Mizery, szli więc brzegiem do Trapezuntu potem pojmali kilka okrętów, w tym zastąpił im Imbraim Basza przebiło się tych to 2000 Kozaków pieszo do domu. To było przyczyną że Skinderbasza z 30000 Turków 12000 węgrów kilkanaście tysięcy Wołochów i 20000 Tatarów przeciw Polsce ku Dnieprowi wyruszył. Polakom dowodził Stanisław Żółkiewski Hetm. W. Kor. jednak nie przyszło do bitwy bo Polacy pierwy w miasteczku Jarudze d. 23 Septembris z Turkami pokój zawarli obiecawszy Kozaków poskromić. Wyszedł Żółkiewski przeciw Kozakom nad Rzeką Rosią d. 3 Octobra 1617 na uroczyszczu nazwanym Stara Olszanka podpisał Piotr Kunaszewic Hetman kozacki ugodę komisyjną moca której zobowiązał się iż przeciw Turkom nie będzie na Czarne morze chodził, iż Kozaków zaporoskich tylko 1000 będzie z których każdy co roku pobierać ma 1 czerw. zł. i postaw Karazyjej.

R. 1619 znowu między Polakami a Kozakami były nieporozumienia przetoż wyprawiony został od Króla Tomasz Zamojski wojew. Kijowski z wojskiem, który w obozie nad Rastawicą z Piotrem Kunaszewiczem starszym Kozackim d. 17 Octobra znowu starą zatwierdził ugodę. — R. 1625 wyprawiony Stanisław Koniecpolski Hetman polny Kor. przeciw Kozakom za to że chodzili na Turki, że władyki i metropolity podług swej woli nasadzają, główną zaś przyczyną było że wójt Kijowski pieczętował cerkwie dyzunickie i stąd powstał rozruch. Kozaków było 20,000 pod Hetmanem Zmaiło d. 31 Oktobra okopali się Kozacy nad Niedźwiedzimi Łozami czyli jeziorem Kurukowem i rzeczką Cybelnikiem rozgromieni musieli przystać na kondycyje im podane które 6 Novembr. podpisali. Dano im za Hetmana z ramienia Królewskiego Michała Doroszenka (równie jak Oryszkowskiego przed Konaszewiczem od Króla ~~[illegible]~~ postanowiono) Kozaków miało na dal od Korony płatnych tylko 6000 pozostać.

Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce z rękopismów Tom VI. Lwów 1833.

~~zgodne~~ z m.

Samuel Zborowski r. 1577 postawił pod Koronacyi Henr.
w Krak. na zamku kopiję wzywając każdego. Niejaki
Karwat w służbie Jana Tęczyńskiego Kaszt. Wojn. podjął
rozgniewało to Samuela który Tęczyńskiego posądzał o namo-
wę Kroata. Sługa Samuela goniąc na ostrę z Karwatem
zażony został okropnie Samuel zgromadziwszy różnych
ludzi udał się do zamku ale Król uczynił koniec igrzys-
kom i Samuelowi przez Marszałka Opalińskiego ustąpić
kazał. Wychodząc z zamku natrafił Samuel na Tęczyń-
skiego który również z zgrają ludzi przybył wszczęto
kłótnię nuono się robu partyi na ~~Zborowskiego~~ siebie
w tem Samuel czyli jak m. który ~~...~~ utrzymują ~~...~~
jeden z ludzi jego Andrz. Wapowskiego Kasztel. Przemysk.
~~chcąc~~ na którego miał złość Samuel i który chciał wal-
czących rozbroić czekanem w głowę uderzył i niebezpiecz-
ną ranę zadał z strony Tęczyńskiego strzelano. Król
myślał że to spisek i uzbroił się aż przyprowadzono przed
niego przez czereda Tęczyńskiego krwią zalanego Wa-
powskiego i żądano sprawiedliwości. Wapowski w krótce
umarł a Samuel nieczekając wyroku ujechał. Król chciał
tę sprawę przez wzgląd na Zborowskich którzy mu do tronu
dopomogli umorzyć lecz Tęczyńscy surowo wyroku żądali
Wywołany został na zawsze z kraju Samuel jednak bez nazw
hańby czci dobra oddano bratu Samuel był potem na dworze
Stefana Batorego a gdy Stefan popadł przez brata Zbo-
rowskich Królem został znowu Zborowski chcąc zatrzeć plamę był w wojnie Mos-
kiewskiej albowiem starał się różnemi sposobami przy-
kuć znowu względy na sobu lecz Król patrzec na to
Taskawym okiem kazał mu bawić na granicy i w Kra-
kowie się niepokazywać. Lecz Samuel otoczony najęte
zgraję i Kozakami najeżdżał cudze kraje

Szczególniej r. 1583 przewodnicząc Kozakom Niżowcom
wtargnął przybrawszy do tego kilku szlachty do Turec-
czyzny spustoszywszy pogranicze Wołoskie zburzyli
Jahorlik Turecki drewniany zamek i spalili Tehin
po turecku [illegible] Bi[illegible]er zwane i zrabowali
to bogate miasto. Czyn ten pociągnął w Turcyi za sobą
zamordowanie Podłowskiego Koniuszego Królewskiego
wysłanego dla skupienia koni. Król rozkazał chwytać
Kozaków wychodzących jakoż ich w Kosunin wiele zła-
pano i w kajdany okuto. Wysłano oraz Stanisława
Włodka do Cara Tureckiego aby sułtana przeprosił
Tymczasem iż Król pominął w mianowaniu na urzędy
Zborowskich i Zamojskiego preferował wszczęła się u
Zborowskich nienawiść na Króla i zaczęto traktować
z Maksymilianem Rakuskim oraz zrobiono spisek na ży-
cie Króla w które i Samuel wchodził. Szczególniej pisał
Krzysztof Zborowski do Kozaków listy okólne aby szli za
radą Samuela. Listy te jeden z pokojowych Samuela [illegible]
[illegible] chłopców czyli bandurzysta przejął [illegible] lub też
wykradł i do Króla czy to przez zemstę na Pana czy też w
celu nagrody zaniósł. Samuel postanowił gwałtem na Za-
mojskiego największego nieprzyjaciela natrzeć i w tym celu r.
1584 udał się do Krakowa. Lecz Zamojski
wcześnie o tem ostrzeżony zebrawszy
małą kupkę Samuela niespodzianie we wsi [illegible] koło Pro-
szowic gdy tenże swą siostrzenicę wdowę Włodkową odwiedzał
opadł i ukrytego zdrajcę pojmał i do Krakowa
przywiódł w niebytności
Króla gdzie go na zamku
pod strażą podstarościemu [illegible] oddał.

Zaporożcy obrali r. 1595 hetmanem Generalnego obożnego Piotra Konaszewicza
Widząc Polacy że się wszyscy Kozacy na Rusi do nich garną po śmierci
Nalewajki obrali na Rusi Hetmanem Damiana Kuszkę a po jego
śmierci Brodawkę ale Konaszewicz zrobił koniec owemu hetmaństwu
pojmał Brodawkę i kazał rozstrzelać odbudował w Kijowie Sofijską
cerkiew Konaszewicz i bracki Monaster wznowił Akademię Kijowską i
przy swojej śmierci jej majątek zapisał Semen Perewiaszka gdy się dowiedziano
że sprzyja Lachom wtrącono go do więzienia z którego za pomocą Lejbo-
wicza żyda uszedł na jego miejsce obrano za Hetmana Pauluka Generalnego
Chorążego tego rozbił pod Kumejkami Koniecpolski reszta Kozaków z
Paulukiem schroniła się do Borowicy gdzie oblężeni kapitulowali pod
warunkiem że Pauluk ustąpi a Perewiaszka hetmanić będzie ale led-
wie wyszedł z ~~obozu~~ miasta schwytali go Polacy z obożnym Grzeszczem
Osrawutą Pobidaszem, Lietacką, Szkurajem i Putyłką zaprowadzono
ich do warszawy ~~de~~ obdarto z nich skóry i uciętę ich głowy na Ukrainie
na pale porabijano. (R. 1638 wybrany Hetmanem po Nalewajku na
Rusi Ostrzenica Niczeński Pułkownik napadł na załogi Polskie i wyrżnął
je wraz z Polskiemi Panami. Hetman kor. Lanckoroński stoczył z nim
walkę wziął następnie w niewolę Ostranicę
nad rzeką Sturycą Krwawą
i stracił z 37 towarzyszami. Potem złączyli się Kozacy z Zaporożcami i
obrali pułkowego Osrawutę Karpa Półtora Kożucha za hetmana lecz
dla przeważającej siły 3 lata z wojskiem tułał się po stepach i służył
Krymskiemu Hanowi przeciw Tatarom z Chin nowo przybyłym i
połączonym z Kałmukami. (~~niemniej~~ panowanie Władysł. IV
Ucieczka z Azowa R. 1637 Kozacy Dońscy osiedli przy granicach
moskiewskich napadli niespodziane na twierdzę Azow załogę wycięli
miasto zrabowali i w nim się zamknęli Sultan ~~roku~~ wyprawił flotę
lecz rozruchy Tatarów przeszkodziły temu następnie upominał się
sułtan ~~u~~ za Moskwy o zrabowanie (Amurat IV) kozacy z ich dział-
kami napadli Azow w twierdzy było 4000 Turków
Nalewajko Szymon syn Kuśnierza z Ostroga uciekł do Koza-
ków pomagał z 1000 ludzi Maksymilianowi arcy Ksiaż. wiodącemu wojnę z
Turkami w Siedmiogrodzkiej i z nimi powróciwszy grasował na
Litwie i Wołyniu spalił mohilow i inne zamki ~~napadając Turc.~~
~~całą jego Bracia~~ Łobod a tym czasem zniszczył Kijowsz:

czyzne w której został Sawuła do Litwy wysławszy W Lutym 1596 rozkazał ich poskromić Król Doścignął Żółkiewski tylną straż jego konną ~~w Mściejs~~ pod Łabuniem i wyciął potem gonił za Nalewajką na Podole. Łoboda dowiedziawszy się o tém uciekać począł, Nalewajko się z nim złączył Zamknął się w Białojcerkwi Oblegał go Nalewajko ~~[illegible]~~ poczyniwszy szkodę lecz gdy Żółkiewski nadciągnął z 2000 wojska złą czywszy się z [illegible]em i dognali Kozaków przy Łagnie Ostry Kamień gdzie 2 [illegible] zginęło Kozaków z polsk. strony zaś 34 towarzyszów Nalew. uszedł do Perejasławia Żółk zostawszy przez niejakiś czas obozem w Białejcerkwi dla wytchnienia prze prawił się przez Dniepr i stanął w Kijowie Kozacy uciekli ściągał ich oddział Potockiego starosty Kamienieckiego i okopali się w Lubniach Nadciągłszy posiłki Żółkiewskiemu tak Kozacy Łobodę o porozumienie się z Hetmanem oskarżonego zabili i Krempskiego na jego miejsce obrali Kozacy 14 dni oblegani byli prosili o poddanie a Żółk. złapawszy tylko Nalewajkę z innemi do Warszawy odesłał gdzie go ścięto 1597 Kerer mówi ~~[illegible]~~ że Nalewajkę i Łobodę spalono w wole ulanym (Annales de la petite Russie) co Engel potwierdza lecz nic o tym nasi nie piszą. W Lubniach zabrano wiele jeńców na Turkach zdobytych chorągwie ~~[illegible]~~ buławę trąby kotły srebrne dane Kozakom od cesarza Rudolffa i Maxymiliana i 31 dział wzięli Polacy Starszy Brat Nalewajki Damian Protopop Wileński okrutny nieprzyjaciel unii zakazywał dyzunitom gnębić się przez [illegible] aby dachy ciał nieunitów odebrawszy cerkwie nie wyrzucali

Taras

R. 1623 Xiąże Konstanty Ostrogski Wojew. Kijowski zaczął wstawiać się do Senatu za Kozakami co u Ojca popierał Władysław IV Tym ośmieleni ~~polac~~ Kozacy sami obrali 1624 Tarassa Trojasoe Półkownika Korsuńskiego za Hetmana. Jednak go ścigał hetman Koronny Koniecpolski. Na Boże ciało napadł Taras na popitych Polaków i zabrał ich – Kozacy ~~rozpierzchli~~ biegli się po Rusi i oczyszczali ją od Żydów i Polaków Którzy się bronić bardzo nie mogli bo byli zatrudnieni z Szwecją i Moskwą

Pawluk

R. 1634 obrano po śmierci Tarassa Semena Perewiaskę lecz wsadzono go do więzienia albowiem sprzyjał Polakom Semen uciekł z Więzienia za pomocą Żyda Lejbowicza obrano za Hetmana Pawluka generalnego Chorążego. Hetman Kor. Koniecpolski napadł na niego pod wsią Kulejski gdzie go rozproszył – Schronił się Pawluk z resztą Kozaków do miasta Borowicz dokąd i Koniecpolski przyciągnął zawarto ugodę że się Pawluk ustąpi na swe dobra a Perewiasko hetmanem będzie Skoro Pawluk wyszedł z miasta pojmano go z Oboźnym Greniaczem Assawułem Łobodarzem, Lietaską, Szkurajem i Putyłką. Zaprowadzono ich do Warszawy gdzie im głowy ucięci i ze skóry odarto takowe rozsyłając po Rusi

Początek Unij i Nalewajka

R 1592 Zygm III wezwał do Brześcia duchowieństwo Ruskie i kazał podpisać Unije podpisało ją 8 biskupów jednakże kilka Duchownych pomiędzy którémi sławny Inocenty Tyszalski był sprzeciwiało się temu a Kozactwo niechciało uznać Unijackie duchowieństwo Jezdził hetman Kosiński do Króla prosząc za Kozakami lecz Duchowieństwo zapozwawszy go przed sąd swój w Brześciu litewskim oskarżywszy go że jako Szlachcic polski ~~wiary~~ i Chrześcijanin za wiarę schizmatycką obstawał kazał go żywcem zamurować Kozacy dowiedziawszy się o tem pozbierali wojsko i ciągnęli pod Brześć chcąc uwolnić Kosińskiego pod Piątką zwalczyli oni wojsko polskie i wkroczyli do Brześcia lecz nieżywego Kosińskiego zastali. Tymczasem hetman Koronny osadził z wojskiem polskiem na Rusi a założywszy główną kwaterę w Czerkasach orężem lud do Rzymsko-Katolickiego wyznania. Kozacy zebrali się w Czehrynowie i obrali sobie za hetmana generalnego Assawuła Sawota Nalewajkę ten niechcąc się sprzeciwiać Królowi wysłał do niego w poselstwie Półkownika Łobodę któryby uciążliwość narodu/

Kozackiego wystawił Mówił pomiędzy innemi Łoboda do Krola (p 297)
że „jędza z piekła krzywo patrząc na jedność i zgodę Ruskiego i polskiego
narodu zgubną myślą natchnęła duchowieństwo do wmieszania się
w świeckie sprawy za którego to nastawaniem powstała jakaś tam
Unija ta naruszając sumienie Rusinów i spokojność ich burząc
Hetmana Kosińskiego męża tyle ojczyźnie i monarsze zasłużonego
o haniebną śmierć przyprawiła : że Jezuici czarni Ojcowie używszy za narzędzie
do intryg swoich Polskich Magnatów przez nich przyprowadzają do zguby
Kozaków; którzy pomimo srogiego prześladowania, trwają w posłuszeń=
stwie ku Królowi Ojcu i Panu swojemu Najmiłościwszemu, jego piec=
czy poruczają siebie i nowo wybranego sobie Hetmana ufając łasce mo=
narszej i pewnemi będąc że naruszone ich prawa w całości zacho=
wane im będą." – Król objawił prywatnie że nic nie wie i że się to mimo
jego woli dzieje, i obiecał to odwrócić. Nalewajko zaczął rzeczy ~~rzeczy~~
do dawnego kształtu przyprowadzać ale było bardzo trudno bo ducho=
wieństwu Uniackiemu w Brześciu litewskim nadano po 15 poddanych
którzy wypadowolnemi byli przez tego F – Nalewajko potem zało
prześladował Uniatów którzy się w Warowniach bronili. R. 1597 podług
zwyczaju wybrał się na Sejm do Warszawy tu ~~[illegible]~~ pojmany i z towarzyszami
Pułkownikiem Łobodą Sędzią Wojskowym Mazeppą i Setnikiem Kijows=
kiem Jakób Kizim jako prześladowcą wiary Chrystusowej stracony
został. Sejm potem skazał na chłopistwo cały lud ruski i zakazał
na Sejm wysyłać Deputatów. Wtedy to jak owa niedola w pieśni
zgora zaczęła się znowu na Rusi (*) – Wtedy obrano ~~na~~ Zapo=
rożu hetmanem Konaszewicza a polacy widząc że wiele ludzi się
do nich z Rusi garnie obrali hetmanem na Rusi Damiana
Kurskę a po jego śmierci Borodawkę którego Kosiński złapać i
rozstrzelać kazał. Konaszewicz został potem przez Polaków het=
manem obrany i obstawał za narodem lecz po jego śmierci Jezuici
niedowidząc że już Uniję mieli starali się naprowadzić ich na wyznanie
Rzymskie dla tego też podmawiali Panów do nowych uciśków (**)

cf Zoł Kiowskiego pamiętniki – Heidenstein – Pia
secki – Swardoski – Zimorowicz – Kochowski
Engel Panił Wars 1823 – Żydowskie [illegible]

R. 1629 Kozacy żeglowali z Zaporoża do cesarstwa ~~[illegible]~~ tureckiego dla łupu między innemi był kozak Andrzej Hulak Lachuta; była wtedy burza. (p. 223)

1633 hetman Sulima z kupą zaporozców dobywał Azowa Kalnofojski Tetratourgima. p. 271.

Wojsko polskie r. 1638 złączyło się nad Sleporodem za Łubnami z
wojskiem kwarcianem przeszli potem za Dniepr. Część Kozaków
pod dowództwem Siekieratego [illegible] blisko półtora tysiąca okopała
się w lesie koło Łukowick, [illegible] w wodzie, — Pod Żołwinem
napadło wojsko polskie samego Ostrazina z kozakami do którego
walono z armatek zbito jedną część, druga okopała się w łozach
nad wodą nayprzód. Z polaków były tam chorągwie Xcia Wiśniowiec:
kiego i zięcia Ostrogskiego Koniuszego Koronnego. Przyczyna wojny
była ta że wzięto Ostrazina z domu przywieziono do Perejas:
ławia i za wykupem 200 czerw. zł. puszczono

cf. List. Choińskiego półkownika chorągwi Xcia Ostrogskiego Koniusze:
go koronnego pisany 17 Czerwca 1638 w Ambr. Grabowskiego
Starożytnościach I. 248. cf: Kwiatkowskiego dzieje
narodu polskiego za Władysława IV p. 185.

Xiążąt i bojar i 7 putkow zginęło. Jednakowoż Kozacy przestępując umowę Hadziacką która ich za wolny narod ogłosiła zabili Niemierzycia Kanclerza ruskiego i wypędziwszy Wyhowskiego znow na stronę Moskwy przeszli. 115

Sierko Jeszcze przed wyprawą moskiewską wysłał Król Tetera aby łagodził wspólstwo lecz Tetera pomowiony o zabojstwo Wyhowskiego udać się musiał do Czehryna gdzie był oblęgany przez Brzuchowieckiego na pomoc przyszedł Czarniecki ale nie czując się na siłach zostawił piechotę w Zawłowicach i Białej Cerkwi jazdę zaś w Korsuniu, sam zaś z kilkami sługami udał się do Krymu w celu proszenia Tatar do pomocy. Pod czas niebytności hetmana dowodził wojskiem Maikowski wtedy Sierko z 2000 Kozaków Zaporoskich obległ wojsko w Podhorodyszczu i podpalił przedmieście ale Bidzinski powracający z Moskwy przybiegł z swemi na pomoc zobaczywszy pożar nagle napadł Kozaków i porazil ich sam Sierko mało co się nie dostał w niewolę tylko z konia skoczył i pieszo na błota się schronił. r. 1662

Zborowski ścięty ze światem w sobotę 16 Maja r. 1584. Viceprefectus arcis cum cohorte peditum extra januam custralem capite truncari fecit. Zborowski umieiając karat chciał kermeczar w swej krwi i dać synowi. Po ścięciu wystawiono Zborowskiego a kasztelanowa Jordanowa ktorej córkę miał Samuel z płaczem przybieżawszy wzięła trupa do domu Zborowskich gdzie mu głowę przyszyto, ubrano w delię czerwono atłasową ubrano. Leżał wystawiony przez 2 dni potem przez czterech woźnych Marszałek K. Nadworny Andrzej Zborowski na czterech rogach obtrąbić kazał że brat niewinnie ścięty

Koreccy ex crasów Piaseckiego zdobyli na Turczynkach i zaperunt Synopę zniszczyli i zrabowali przedmieście Carogrodzkie

Nalewajko R. 1596 Kozacy uprzykrzyli Rus miano

wicie Białą: Kijowska. Albowiem Król zakazał im na morze czarne wyjeżdżać bo się niedawno turcy skarżyli o łupiestwo i przełożonych wodzów ich przed sąd porwał, chcąc ich ukarać powstał Nalewajko dzielny wódz i zebrawszy kozaków zbrojnych wraz z innym lud łupił dobra szlacheckie. Napomniano ich żeby złożyli broń lecz gdy się tego wzbraniali uczynić wysłano Stanisława Żółkiewskiego i stoczyli bój gdzie walka się kozacy z wojownikami Żółkiewskiego uczynili mianowicie pod Białącerkwią. Po kilku przegranych wreszcie zagnani w kąt schwytani i wódz Nalewajko z 4 wydany Żółkiewskiemu i w Warszawie ściętym, reszta kozaków rozpuszczono.
R. 1614 kozacy na 100 czajkach mordy po wybrzeżach nieboli od bywałych spalili i złupili Synopę.
R. 1624 na 150 czajkach napadli Konstantynopol i złupili przedmieście zeniktale turcy nie śmieli im dać oporu. R. 1625 przywołani od Chanów Tatarskich ktorych się o tron kłócił oblegali a dowiedziawszy się że Tatary zabili Dorosenka zabili Mechmetgereja Chan Koniecpolskich wysłany na kozaków było ich do 30000 po walnym odporze poraził ich pod Kurukowo
R. 1637 chciano wystawić Kudak lecz kozacy zbili 200 jazdy niemieckiej tamże na straży wystanej. Wysłano Stanisława Koniecpolskiego kozacy niedowierzając swym wodzom zamordowali wodza Sawa Konowicz i jego sekretarza Theodora Bnusikiewicza pod miasteczkiem Borowicą wysłał Koniecpolski Mikołaja Potockiego militari Praefecto Palatino Bracłaviensi który Pawluka którego kozacy za wodza obrali niejeden pod Kumejkami i zerbiwszy tabor r. 1637 zbił. (p. 590)

Ostranica po śmierci Pawluka ~~którego wyjść~~ ~~[illegible]~~ nie... tali Korsaki ale pod wodzem Ostrzanin i Skidan p.598 Stanisława Potockiego pułkownika który z częścią wojska na nich wyrukował pora... zili okropnie koło miasteczka Holtew i Lubnią, potem za... Dnieprem koło rzeczki Starcza przybrawszy sobie za wodza Dymitra Tymoszewicza Huny (Piasecki p.501) obozem stanęli otoczyli się wa... łami i wozami (r. 1638) oblegano ich 2 miesiące prawie całą piechotę niemiecką podczas swej wycieczki wyrznęli Korsaki, zabrali dział wiele z Husarów polskich którzy do ich taboru wedrzeć się starali pobili nie chcieli kapitulować bo mówiono że Pawlukowi [illegible] niedotrzymali słowa gdy im hetman polny Mikołaj Potocki wreście przyrzeczono im na najbliższym sejmie dawne wolności wyrobić, Korsaki obowiązali się słuchać hetmana którego im Król nada i bez pozwolenia Królewskiego nie wojować i tylko 6 tysięcy mieć rejestrowych - lecz niedotrzymano słowa ... Piasec k. 500 otrzymawszy pozwolenie wolnego odciągnienia gdy wyruszyli z oboru do swoich [illegible] większa ich siła do 12000 pod Trybunami: Filonenem i Ostrzaninem do Moskwy. a inni do Tatar rzucili uchodzić nie pędnie ci od wojska Królewskiego gdzie wielu Korsaków ubito, przywileje ich zostały na sejmie nie potwierdzone - Król z nich hetmanów zmieniał którzy odciągali Korsaków od wypraw tudzież ich nadzieja a Tatary zaś r. 1646 w Lutym wypadłszy przez zniszczyli Perejasław Korsun i Wiśniowieckich posiadłości i z 30000 jeńców i ... pami uszli, a z nich ich koniec polski niemógł dognać.

(Wojnę tę opisuje szym. Okolski: Kontynuacya Dyaryuszu wojennego w potrzebach z Korsakami 1638) roku odprawionych.

Chronica gestorum in Europa singularum Pauli Piasecii

Annales de la petite Russie, ou histoire des Cosaques Saporogues par Scherer Paris 1788 Tomes II 8o. — Histoire des nations de la petite Russie par Lesure III tom

Bogdan Chmielnicki Ojciec jego Michał szlachcic polskich podłu
jednych na Mazowszu podług drugich na Ukrainie ~~[illegible]~~ w Li-
siance urodzony był najprzód w służbie Żółkiewskich potem
pisarzem prowentowym u Jana Daniłowicza Wojewody Rusk.
i Starosty Czechryńskiego. Za jakieś przestępstwo za wywołańca
podług praw ogłoszony uciekł między Kozaki. Hetman Koniec-
polski darował mu pola znaczny kawał gdzie Chmielnicki majęt-
ną słobodę Sobotów wystawił. Kanclerz Ossoliński i Hieronim Ra-
dziejowski namawiali Chmielnickiego aby drażnił Turków dla prędsze-
go rozpoczęcia wojny. Potym młody Alexander Koniecpolski Chorąży
Koronn. zrobił sam wyprawę na Tatary chcąc się popisać przy tym
nie było Chmielnickiego – Daniel Czapliński dworski chcąc uzyskać
Subotów namawiał Koniecpolskiego do odebrania go Chmielnickiemu
wymawiając niewdzięczność Kozaka. Odrzekł Koniecpolski że niemoże
tego odbierać co ojciec darował. Więc prosił Czapliński aby mu pozwo-
lił najechać Chmielnickiego a gdy się Bogdan skarżył będzie aby powie-
dział że on nic nie może zrobić jako szlachcicowi Czaplińskiemu. Na-
jechał ~~[illegible]~~ Czapliński z zebranemi Towarzyszami Chmielnickiego
który umykać musiał pozostawiwszy w Sobotowie żonę dla śladu
prawa. (Kognowicki w życiu Jana Sapiehy mówi że mu zboże Czapliński
zabrał, domowników pokuł i syna 10letniego zaćwiczyć na rynku
kazał ojca do turmy wsadził.) Chmielnicki udał się do Koniecpolskiego
który wymawiając się kazał mu szukać sprawiedliwości drogą prawa tylko prywatnej ~~[illegible]~~
Ponieważ zaś Chmielnicki nie miał zapisu grodzkiego
na tę majętność i że grunt ten niegdyś do starostwa królewskiego
należał radzono Bogdanowi udać się na sejm w Warszawie. Wyto-
czył tam sprawę Chmielnicki oraz i o ~~[illegible]~~ uwiedzenie swej żony. A
ponieważ dowodów na tę Majętność okazać nie mógł Bogdan przegrał
proces Chmielnicki udał się do Króla. Król go pocieszył mówiąc że wi-
dzi jego niesprawiedliwość radząc aby się podobnie odpłacił Czaplińskie-
mu. Zaczął zbierać mołojców Chmielnicki przedstawiając im że będą wal-
czyć za wiarę i Krowat zdradę umyśliwszy złapać Koniecpolskiego
podczas wyprawy Tatarskiej odkrył ten spisek Roman Pesta ~~[illegible]~~
i wrzucony na Kor. Kaz Hetmanu (Korsun) Chmielnicki do więzienia lecz
na prośbę Pułkownika Czechryńskiego Krzyczewskiego uwolniony
umknął do Siczy gdzie się wiele zbiegów zebrało, wysłano dla rozproszenia
kilka Chorągwi rejestrowych Kozaków pod dowództwem Rotmistrza To-
[illegible] Chmielnicki mówił jakoby
przychylnie ten nic nie sprawiwszy powrócił. [illegible]
[illegible] Kanclerza Króla [illegible] a namawiające do pobudki

Szemrała na to pospólstwo Krakowskie wtaszcze Akademicy, Zamojski żądał od szlachty aby ukarała Samuela; lecz ta kazała się z tem zatrzymać, sam więc Zamojski d. 26 Maja 1584 na zamku ścięć go kazał. Wprzód jeszcze wieczór odwiedzał go i prosił o przebaczenie lecz Samuel ciągle utrzymywał że był niewinny. Szlachta mruczała bardzo na to mówiąc iż Samuela zdradzi ludzie schwytano gdy chciał do Włoszech ustępując z kraju wyjeżdżać i nazwano czyn ten bezprawnym. Nieprawny czyn ten Zamojskiego z którego się oczyścić nie zdołał pociągnął za sobą wiele rozterek i kłótni, zasadzano na życie Zamojskiego robiono sniszki przeciw Królowi i Zamojskiemu, sąd za niewinne zabicie Samuela wydano żądając ukarania zabójcy który się r. 1585 odbył lecz Zamojski mając wiele szlachty oraz także Króla uszedł kary. —

Powstanie Chmielnickiego podług Rudawskiego p. 7.

Chorążego W. Koronnego

Czapliński żołnierz Aleksandra Koniecpolskiego chciał przywłaszczyć sobie folwark Chmielnickiego leżący niedaleko Czehryna, dla tego oskarżył przed Hetmanem Stanisławem Koniecpolskim jakoby myślał o buncie. Przyzwany Chmielnicki chcąc się oczyścić stanął ale mimo niewinności skazany na więzienie i okuty w kajdany. Za prośbą Sobieskiego Wojewody ruskiego i innych panów uwolniony knuł zemstę przeciw Czaplińskiemu mówiąc iż chciwości jego była przyczyną niesprawiedliwości. Dla bezpieczeństwa nosił przyłbicę pod czapką a pancerz pod suknią. Zdybawszy się raz z Czaplińskim który pierwszy na Bogdana dobył pałasza ale dla zbroi nic mu nieuczynił Chmielnicki broniąc się najprzód 3 sług odpędził potem samego Czaplińskiego. Czapliński zaskarżył Bogdana który powołany przed sąd do hetmana umknął do Krymu gdzie Chana Islan Gereja prosił o pomoc dla ~~Polaków~~ Kozaków na co tatarzy, kontenci że im

się pora rabowania wydarzyła zezwolili. Powróciwszy Bogdan najprzód 300 potem 600 Kozaków rybaków (czumaków) przybrał do swej sprawy, poczem cała Ukraina powstała i Bogdana swych hetmanem mianowała.
Żółte wody (podług Rudawsk) Przeciw tej zgrai rozjadłego ludu niebaczny wysłał Mikołaj Potocki hetman W. K. syna swego Stefana Starostę Niżyńskiego wraz z Stefanem Czarnieckim pułkownikiem 2000 naprędce zwerbowanej dragonii i Stanisławem Szembergiem komissarzem Kozackim mającym 3000 (podług Kochowsk 4000) Kozaków. Chmielnicki z Tatarami złączony porozumiawszy się z Kozakami Szemberga stanął pod jeziorem Żółte wody. Polacy walczą Kozacy przechodzą na stronę Chmielnickiego Czarniecki stojący z lewej strony jeziora otacza się taborem i z dragonija zaczął walczyć lecz i tą przeszła więc pisał śpiesznie do hetmana o posiłki ale poseł Jaśko Rejsk z listami złapany został od Bogdana a Bogdan widząc ostatnią potrzebę natarł żywo przyczem Potocki za pierwszem zacięciem Tatar 2 razy ranny d. 15 Kwietnia padł na placu a Czarniecki, Sapieha, Szembek w niewolę się dostali.
Nieco później r. 1650 uchwalono na sejmie pospolite ruszenie. Marcin Kalinowski hetman polny zbił najprzód Nieczaja pod Krasnym pociągnął potem pod Morachwę, Starogród poraził Kozaków powtórnie pod Winnicą. Król przybył sam na pomoc dn. 24 Maja 1651 i z 100000 wojska i pod Beresteczkiem rozstawił ~~oboz~~ szyki na czele był Król prawym skrzydłem dowodził Mikoł. Potocki Wielk hetm. lewem zaś Marcin Kalinowski polny hetman. Utarczki trwały 10 dni. 30 Czerwca zbito ogólnie Kozaków i Tatar zabrano obóz i 18 armat.
Wyhowski r. 1659 złączywszy się z Tatarami tudzież z Andrzejem Potockim i Stanisław. Jabłonowskim pod Konotopem miasteczkiem dn. 17 Lipca przepadłszy Trubeckiego zadał wielką klęskę Moskalom przyczem wiele znacznych

na Turki i że Król uczynił hetmanem Zaporozkim pokazując ... ki. Zamawiał Kozaków aby mając sposobność powstali przeciw ... jaki naród. Chmielnicki w tym celu udał się do Tatar a namówiwszy ich na swą stronę pisał zaraz z Siczy list do Hetmana Mikołaja Potockiego. Potocki chciał go przyciągnąć na swą stronę obiecując darowanie winy lecz gdy to nie nastąpiło rozpoczął wojenne kroki. (Pastorius. Histor. Polonae p. 38 i Scherer Annales Tom II p. 25 mówi że wtedy Potocki naznaczył hetmanem Kozackim Barabasza. Kochowski Climacter I p. 23 że Chmielnicki mając Barabasza w nienawiści iż był przychylny Polakom zaprosiwszy go na chrzciny przy pijatyce zamordował Kozak.

118

Hetmani

Jury Chmielnicki od Kozaków

Wychowski 1658 od Moskwy

Jwan Bezpalin 1658 od Moskwy

~~Wychow~~ Chmielnicki 1659 od Kozaków

Samko w Zadnieprsk Ukr. potwierdzony od Moskali

Jan Brzuchowiecki od Zaporożców od Moskwy potwierdzony zabity 1668

Paweł Tetera od Kozaków

Opara sam 1665

zaś złapany i zabity

Piotr Doroszenko obojej Ukrainy

D. Mnohohryszny 1669 osadzony od mosk

Jw. Samujłowicz 1672

Chanenko od Polaków 1670

r. 167 poddał się Moskwie

Sierko 1675 przeszedł do Moskwy

Gogol 1676 przeszedł r. 1678 do Moskwy

Jerzy Chmielnicki od Turków 1677

Kunicki 1683.

Mohiła 1684

J. Mazepa 1687

Samuś zaporoski 1691

Watażki

Palej. 1694

Simon
~~Paley urodzony w Borzeńsku ożenił się w Chwastowie Sui r. 1694
gromił Tatarów w pustyni bo był wataga r. 1694 koło Oczakowa
zniósł Tatarów który w obwód perejasławski popadli R. 1685
pomagał Polakom w Multanach R. 1701 napadł nawet Sul-
tana Tatarów grzebił r. 1701 polesie polacy go napali ~~w~~ w
Chwastowie lecz im uciekł a nazbierawszy zgraję zmusił
że mu pokój dali 1702 podburzając chłopów wzniecił wielkie
rozruchy mianowicie Samusza który wspólnie z Palejem dzia-
łał zbili Rusującego wojsko pod Berdyczowem i Mansfeldo-
ką Palej zajął Białacerkiew 1702 lecz r. 1703 na rozkaz Mazepie
aby im nie dał broić lecz Palej mimo negocjacji Sitkula nie chciał
oddać Białejcerkwi Palej odstąpił Białącerkiew Mazepie lecz on schwi-
cił go jako zdrajcę do Syberyi 1703 odesłał 1708 puszczonego aby
się rzucił na Mazepię~~
Głuchów r. 1708 przyjechał tam Piotr Wielki a Kozacy obrali
Hetmana Skoropadzkiego po zdradzie Mazepy z tamtąd wysłał
moskiego Stolnika posła Skoropadskiego jednego i 2 duchownych
do Siczy z darami 6000 namawiając ich do spokoju i aby po 4 raz
zrucili Koszowego Horodeńskiego lecz w radzie zarucili propo-
zycyje 1709 obiecując zachowywać się neutralnie Mazepa posłał
do Siczy o pomoc 1709 oraz Chan Tatarski napomniał ich do tego
posłali poselstwo a sam Horodeński 26 marca 1709 był u Mazepy
i u Króla zrobiono traktat o zwrócenie niepodległości Ukrainy przy-
sięgli na to Siczowi w cerkwi Budiczyńskiej i 8000 do Szwedów się przy-
łączyło i 3000 obiecało zdobyć pułtawę na siedlisko wojska od
4 Aprila do Kremenca zdobywali tymczasem jenerał major Ja-
kowlew 19 maja zburzył i spalił Sicz koło Czertomelika lecz 9 ca
lecz pod Pułtawą przegrali Mazepa i Karol 27 Czerwca 1709
Pozostali Kozacy 1710 30 wiorst przed ujściem Dniepru przy ujściu
rzeczki Kamionki zbudowali nową Sicz pod państwem Tatar-
skim Hetmanem był Filip Orlik R. 1711 Skoropadzki i Moskalami zburzy-
tę Sicz ~~Moskale~~ Kozacy się przenieśli na wschodni brzeg Dniestra koło Aleszki
pod państwo tatarskie lecz od Kozaków sama Sicz zburzona 1731 przeniosła
się z nazad do Kamionki
Dymitr Horlenko pułkownik Zrzylucki wstawił się wojnie
szwedzkiej potem był w Konstantynopolu 1711 odzyskał pozwo-
lenie od Rosyi powrócić do domu lecz pod dozorem policyi w Mos-
kwie ich trzymano 28 Marca 1729 obrany na Generalnego
Chorążego Joachim Horlenko
Sicz r. 1733 Moskwie się poddała lecz gdy na to Turcy się złościli
zbudowano Sicz nad rzeczką Podpolnają

B. Rożyński pochodził z Gedimina dobra miał koło Żytomirza
w Rożynie nad rzeczką Cieciercw. Gdy Tatarzy okropnie 1575
niszczyli Polskę wpadł z Kozakami do Krymu jeńców uwolnił
chrześcijańskich kobietom odrzynał piersi bo Tatarów 110,000 do
Polski wtargnęło z 7 synami Chana (Stryjk Szuba) za
nego r. 1576 urządził Batory Kozaków w 6 pułkach Rusz-
kiego zrobił Hetmanem zdaje się że Rożyński zginął przy
oblężeniu zamku Tatarskiego Aslangorod przeciw napadom
Kozackim wystawionego pewnie wyleciał z miną w powietrze
dzieje nie wspominają o jego śmierci wyraźnie a hetmanem mianują

II 119

1577 Zacha
Podkowa kozacy za radą szlachcica Stanisława Kopyckiego
Kozaka w liczbie 2300 pod Zachem mu pomagali lecz nie
czując się mocnymi wrócili i r. 1577 z 1400 Kozakami i
Polakami dwa razy zbił petrylę. Kozacy gdy Turcy z armat strzelali pa-
dali na ziemię a gdy nabijać zaczęli podnieśli się podług
Sulikowski. p. 165 Ścięcie Podkowy zjednało Królowi gniew i niena-
wiść u Krajowców i zagranicznych. Kozacy bojąc się że ich wyniszczyć
chce Król r. 1578 z ~~dom~~ Nizu ku Donu pociągli
Zborowski 1579 z 70 szlachty kilkoma hajdukami i dzeramie pociąg-
nął do Ukrainy przebywszy progi na Tomakówce obrany jednogłośnie
Hetmanem oddali mu buławę (Paprocki) w wojnie Moskiewskiej chciał
1579 użyć Kozaków podburzał Tatarów do Napadu w Moskwie
obiecał mu to Chan a nawet wysadzić na hospodarstwo jeżeli pójdzie
z nim do perskiej wojny gdzie go umyślono zabić niepospolita zatem
napadał Krym i że Zborowa prosił hospodarów Mołdawskiemu król
jeśli mu 500 ... konnicy
na Moskali wyprawy na morze czarne kilka razy obstąpiony ratował się
Odjechał od Kozaków 1580 Mustafa cieszył się jego śmiercią.
Teod. Bezrodny. R. 1582 napadli Kozacy Tatar Turcy się skarżyli
na to grożąc lecz Kozacy przeszli granicę Wołoszczyzny zburzyli
Jahorlik zrabowali Tehin i Bender i polska milicyja ich nazad wra-
jąc rozpraszała Z Podołowskiemu ledwie się udało pogodzić Turki
Skałozub r. 1585 zginął w expedycyi na czarnym morzu i
Król postał posła żeby nie niszczyli Turków ale Kozacy posła
Glembockiego 1586 ze złości za śmierć ~~Chmielów~~ Zborowskiego
ucięli w morze

Loboda podług Kronik po Żerce nastąpił na hetmaństwo 1593
w Zimie 1593 aż do Giorgewo (Heidenstein p. 304) wpadli i zra-
bowali w liczbie 3000 na podufszenie cesarskie R. 1595
spalili kilka miast i zniszczyli Jassy
Tuzowi Kozacy Rossyi 1654 nie hołdowali

O liście Chmiel. Króla do Kozaków że go przez Radziejowskie
go aby się bronili posłał mówił sam Radziejowski w Francyi
L. Linage: L'origine veritable de soulèvement des Cosaques
contre la Pologne Paris 1674 Chmielnicki oddany pod dozor puł-
kownikowi Krzeczowskiemu Czehryńskiemu Szlachcicowi Sekretarze-
mu Alexander Koniecpolski uciekł najprzód do Burek potem
7 Grudnia 1647 do Mikitin rozgdy się opił Krzeczowski

Kroniki ruskie wspominają że był spalony Nalewajko jednak pod
Ług słów przytoczonych z rękopisu jakiegoś Xiędza Jaszczyńskiego
za czasów Władysława IV żyjącego który w młodości pewnie na śmierć Nale-
wajki patrzał in vita Zołkiewskii Varsaviam adductus cosaki-
co more et die et nocte tractabatur neque permittebatur som-
num capere, sed si quando declinabat oculos in somnum pedibus ad
id vigilantibus obtusa parte securis monebatur vigilantia. Tandem vero
equo candenti impositus fuit, ac candenti corona coronatus. Denique
capitis sententiam tulit.
Sulima R. 1635 budowano Kudak podług wymiaru Beauplana
na 1 wodospadzie Dniepru i pod pułkownikiem Marion obsadzono 200
polakami i niemcami ~~[illegible]~~ lecz w Augustie 1635 pułkownik Sulima
wróciwszy z wyprawy napadł i wyrżnął niemców lecz Koniecpolski
oblegał tamże Sulimę zmusił go poddania i posłał do Warszawy.
Beauplan histoir. de l'Ukraine p. 77.
Chmielnicki poddał się r. 1654 17 Lutego Przed zgonem obiecał że syn
jego będzie służył Polsce jako powieść w latopisach przechodzi że jeden
młody zamożny Polak namówiony podług jednych od Lachów a pod-
ług drugich od Turków otruć udał że się żenić będzie z Chmieln. córką od
jeżdżając gdy się wódką częstowali otruł Chmielnickiego i potym nie pokazał
się w Ukrainie Umierając wezwał syna który stał pod Tafilingą z armiją
nagraniczną uważając wojnę szwedzko polską

za Kandydatow do hetmaństwa raczył obrać Teterę pułk. perejasławsk.
Puszkarenka połtawskiego a nad innych pisarza Wyhowskiego.
obrano syna chmielnicki dał mu buławę i nakazał słuchać starszyzny
15 Augusta 1657 w południe Umarł w Czehrynie pochowanie w Sobo
towie i po śmierci byli opiekunami Wyhowski pisarz wojska ~~obozowy~~ ~~pułkow~~
~~nik~~ i Gregory Lesnicki sędzia wojenny z posłem Bieniawskim Wyhowski
zaczął Traktować z Polską lecz Puszkarenko oskarżył lecz wyhowski
gdy r. 1658 Bojar Bogdan Matfiejewicz zjechał dla rozpoznania
buntu umiał tak otumanić że sami Moskale mianowali hetmanem
Wyhowskiego w Hadziaczu 16 Septembra 1658 Komisarze polscy
Stanisław Kazimierz Bieniawski Kasztel. Wołyński i Kazim. Ludwig
Jewłaszewski zawarł przymierze bardzo korzystne na mocy któ
rych Ukraina jako osobne księstwo Ruskie miało być pod opieką
polski i unija zniesiona i prawa dawne wszystkie na sejmie 1659 san
kcjonowano Moskale wyruszyli pod księciem Gregorem Romoda
nowskim lecz 17 Lipca zbici pod Konotopem Lecz Chmielnicki robił
bunty i Wyhowski ledwie uciekł za pomocą Kosowego Sierowego Sir
ka zdobył Ukrainę i znowu 1659 Moskalom Lecz Polacy zbili 1660 Cho
wańskiego i Szeremetewa koło Cudnowa musiał 20 letni Chmielnicki
Kapitulować i podpisać Akt Hadziacki ~~był~~ podpisał go już wtedy
Piotr Doroszenko puł. Kozacki Czehryński W zadnieprskiej Ukrainie
poddano się Moskwie i Samko został hetmanem Moskale zbili Chmiel.
nickiego r. 1662 pod Kaniowem potem złożył hetmaństwo i dostał
imię Gaskon jako Czerniec w Korsuniu potem obrany Paweł Tetera
ten Wyhowskiego Senatora Kijowsk. kazał 1664 rozstrzelać. Lecz Cza
necko widząc niepokoje zesadził z hetmaństwa Teterę 1665 i wziął do Malbor.
ga na więzienie ~~Czarnecki~~ Chmielnickiego Kozacy teraz obrali Tatar
skiego 1665 Asaułę Piotra Doroszenkę ten i drugą Ukrainę zbuntowal
wał r. 1666 poddał Tatarom i Turkom Polacy pod Batohem spinemie
jący się temu zbici zawarto ~~między~~ pokoj Andruszowski gdzie Dnie
rem ukrainę przedzielono Kijow do polski sicz Neutralną uczyniono Lecz
Uczyniono 1669 hetmanem obojej Ukrainy wyruszył na przeciw Moskali ale
dowiedziawszy się że żona jego w niebytności rozpustuje powrócił do
domu spiesznie i oddał wodze wojska do powrotu Samojłowi Mnohi
hrieśnemu, który 1669 do moskali z Zadnieprską Ukrainą przeszedł
Doroszenko więc r. 1669 poddał się Turczynie złapał Chmielnickiego
i posłał go do więzienia w Jenikale. 1671 polacy od Doroszenka zdobyli

polską Ukrainę Turkom pomagał przy zdobyciu Kamieńca 1672
i Lwowa 1675 Doroszenko ~~kiedy Turcy zbili Doroszenka~~ udał się do
~~Moskwy~~ Znużony wreszcie ustawicznymi bojami zmuszony po
wytrzymanym oblężeniu w Czehrynie 1676 złożył buławę i
żył w Sośnicy R. 1677 na radę patryjarchy pasterni jużże
obrano hetmanem Jerzego Chmielnickiego z tureckiej strony
więc Moskale Turcy, Polacy obiecali R. 1677 wysłali Turcy
Chmielnickiego z Ibrahimem Basza i Tatarami oblegali Czehryn
lecz dowiedziawszy się że nadciąga pod Czehrynem wielka odsiecz
zali pokój na drugi rok 80,000 Turków 30000 Tatarów i
4000 Kozaków znowu oblegali i zdobyli Czehryn Moskale potwierdzili pokój Andruszowski i oddali a Turcy zajęli polską Ukrainę
pod Chmielnickim Tatarzy kusili się o moskiewską Ukrainę lecz Moskale pod Kizikermen zbili na śmierć Chmielnickiego 1679 Roku
1687 widząc że Sobieski nic nie skura z Turkami odstąpił
w Jaworowie Moskalom Polską Ukrainę za 1½ miliona
Złpolsk.

Piotr Wielki.
R. 1716 wysłano jeneralnego Chorążego Iwana Sulimę z 1000
ludzi aby koło Carycyna przeciw Ordzie Kubańskiej linię wystawił
R. 1735 Moskale zamyślają Krym podbić z Armią 20,000 i
~~800~~ 8000 Kozaków r. 1736 blokowano Azow R. 1737 nowa
Armija 54,000 pod Carycynka się znalazła przyczym 4000
Ukraińców a 54000 Kozaków było Zaporożcy dzielnie się oznaczali przy Oczakowie ~~także zginęło przytem~~ Perekopie, kozłowie
szaleństwa lecz zginęło w tej kampanii 5000 Kozaków
Sicz zburzono bo chcieli zabrać nowy rosyjski przeszkadzali innowiercom r. 1755 napadli okropnie Korpus wymaszerował w
zdywizyjach potajemnie bo tylko oficery wiedzieli o tym od strony
Benderu i Krymu otoczony a ci Ukrainy także kilka regimen
tów zostało niebyło możności wiele a zatym zburzono Sicz w
których żyło 50,000 dusz i zmuszono ich zostać Rolnikami
niektórzy uszli do Turcyi z Tatar z Reszt[k]ów których
Potemkin Czernomorców utworzył.

Bił z rodu Szlacheckiego Ruskiego czy Litew: niemożna tego wiedzieć różnie z
bitny zasłużonych na wojnach Moskiewskich i Tureckich a wtajnie z [illegible]
ki Stanisława Koniecpolskiego i Kr: Władysł. IV Słynny Zaporożkim. Ojciec
jego Michał zasłużony wojownik dostał w Star. Czehryńskim wioskę czyli
Słobodę Sobutów od Daniłowicza Starosty Czehryńskiego u którego długo
był Ekonomem. Wioskę tę wydarł Bogdanowi Daniel Czapiński pod
ług innych Czapliński sługa Chorążego Koronnego Alexa. Koniecpol Sta
rosta Czehryński jakoby do Starostwa należała; odmówił mu
równej żonę i Syna Tymofeja na rynku w Czehrynie 1646 batogami
ojciec karał. Szukał u Sądów i Króla w [illegible] sprawiedliwości lecz tylko
Bogdanowi 50 Złotych za budowy w Sobutowie dano. Żona jego przedtem
na religię katolicką wolała zostać Podstarościną jak Pisarzową koronny
1647 ułożył [illegible] Bogdan z Tatarami którzy mu 80000 Tatarów dal
pod dowództwem Tohai Bega wspomagał [illegible] Piotr [illegible]
Kijowski. Mikołaj Potocki Kasztelan Krak. wysłał syna i [illegible]
który po największej części przeszli do ~~[illegible]~~ kozaków [illegible] byli
tylko że 1500 Kwarcianów zostało, które Kapitanowie mu [illegible]
powięcin ich do niewoli i porwali Mikołaja Potockiego z Kali
nowskim Marcinem była cała Ukraina w [illegible] Bogdanu
Jeremiasz Wiśniowiecki: ~~[illegible]~~ Ruskich pomo najwaleczniejszy i [illegible]
wały [illegible] a z 60000 motłochem nie miał [illegible]
[illegible] i Podole [illegible]. [illegible]
Krzywonos [illegible]. Bogdan oblegał [illegible] 8 [illegible], 648
wziął 1200 grzywien srebra czystego a 17000 Złotych w gotowiźnie
i to tylko do obrony 1500 [illegible] Wiśniowiecki ani Krzysztof
[illegible] chciał się podjąć obrony miasta

Chłop jeden prosty pod nazwiskiem Mucha zebrawszy z Wołochow i z Rusi Pokucianow 10000. wojska ziemię Ruską wojował jeśliż nie za podbechtwieniem tedy pewnie za przebaczaniem Stefana Wojewody Mołdawskiego. W prawdzieć na ten czas Muchę, Mikołaj Chodecki nazwiskiem Zemełka mąż dzielny i waleczny w ćwiczeniu Rycerskim biegły z polskim żołnierzem i pieniądzmi zaciągnionym a władze jego przestrzegającym poraził zawściągnął a onę zgraję motłochowatą rozgromił. A wszakże jednak Mucha począł był i potym za Króla Jana Olbrychta wojsko odnawiać. Ale gdy do jednej Ruskiej Którą był zamiłował tajemnie w onym czasie nachodzał wnet go szlachta Ruska przeszlakowała pojmała i Królowi do Krakowa odesłała ~~gd~~ tamże Mucha żywota w więzieniu dokonał (Napis Muchę pojmano i umorzono) działo się 1491.

Odpada Ruś od Swidrygała 1435.

Wojna z Rusią za Bolesł: Wstydl 1264

1283 Mazurowie Rusacy a Rusacy Mazurow Plondrują

1300 Ruś Sandomirską ziemię pustoszy

1339 Kazimierz W. Ruś podbija i Lwow.

1676

żyozi maja skarb obfitych podan
nesed na Ziemia Israela Mojżeszowie
z Sarafija . wsredo wiek
porzaiczny poetyczne dzieło

Mikołaj Potocki hetman Koronny wysłał swego syna Stefana
z 5000–6000 wojska przeciw Chmielnickiemu. Rusicy dragoni opu-
ścili go a Stefan zostal z 1500 głow wojska kwarcianego i musiał
kapitulowac lecz za nadciągnięciem Tatarow pod wodzą Tohej
Bega: było ich 80,000 po dwudniowej walce pod Zoltemi
wodami d. 2 Maja 1648. wzięty w niewolę.
Piersyna, Dzieciną Łacina 1) Rejmentarze Dominik Ostrogski
i Zasławski 2) Alexander Koniecpolski 3) Mikołaj Ostroróg
1650
Po smutnej porażce pod Piławcami pociągnął Chmielnicki pod Lwow
Chmielnicki po ~~ciego~~ zawarciu przymierza pod Zborowem umyslił syna
swego Timofeja osadzic na hospodarstwie Wołoskim zadał corki Dumnej
od Wasyli Lupuli hospodara za żonę dla syna (o Dumną starał się Jeremijasz
Wisniewiecki) lecz gdy mu mu dac niechciał Chmielnicki Turkow i Tatarow
na swą stronę Krol Jan Kazmierz przez zamowy rozkazał Mikołajowi
Potockiemu aby obóz pod Kamienicem założył nie ufając Kozakom

z czego znowu do wojny przyszło. Sułtan posłał kosztowne Dary Chmielnickiemu i córkę Lupuli wydać rozkazał. A gdy Lupula nie posłuchał Kozacy 16,000 pod wodzą Nosacza, Puszkara i Doroszenki w kroczyli z Tatarami do Wołoch Lupulę do wydania córki zmusili i do zapłacenia 600000 talarow 20,000 Tatarom którzy pomagali Chmielnickiemu — Chmielnicki obległ potem Kamieniec podolski a potem stoczył bitwę pod Bereszteczkiem d. 28 Czerwca 1651. gdzie Tatarow rozproszono i do 30,000 Kozaków i Tatarów legło gdy zaś wesele do skutku nieprzyszło powtórnie Tymoszej pociągnął do wołoszczyzny zbrojny wprzód 1652. d. 2 Czerwca pod Batowem Polakom Tymoszej oblężonego w Suczawie 1653 kula armatna zabiła.

Doroszenko.

R. 1667 Doroszenko Piotr chciał się zrobić Panem całej Ukrainy tak Polskiej jak i Moskiewskiej za pomocą Turków i Tatarów których Jan Sobieski r. 1667 pod Podhajcami zmósł [illegible] Tatarow widząc się opuszczony Doroszenko zaczął negocyacyę z Polską — Po abdykacyi Jana Kazimierza Iwan Doroszenko chciał poddać Polakom Ukrainę Moskiewską, Doroszenko go stracić kazał lecz gdy Demian Mnohohriszny Ukrainę znowu Rossyjanom zdradził poddał się Doroszenko zupełnie 1669 Turkom lecz gdy znow na unię nalegano i Król Michał Hetmanem Zaporoskim Haneńkę mianował podniósł się Doroszenko aż go 1671 Jan Sobieski wojskiem Bractawia, Baru i innych miejsc tak ukrócił że mu tylko Czehryn z 6000 Kozakami pozostał — Z przyczyny hołdu Doroszenki wymówił Król Michał Turkom wojnę Turcy pociągnęli do Polski r. 1672 zdobyli Kamieniec podolski który niemiał pomocy bo się w Warszawie w senacie kłócono, wreszcie pod ciągnęli pod Lwów Dz wrzęsnia który 2 tygodnie Eliasz Łęcki bronił wreszcie [illegible] okupił się Lwów przeciem Tatary 18 Października w Buczaczu

Bitwa pod żółtemi wodami R. 1648 d. 16 maja zbity Hetman Koronny Potocki a d. 26 nad Rzeką Rossią pod Korsuniem zapomocą Tatarów wzięty w niewolę 123

R. 1664 polacy w styczniu zdobyli Dziewicę zasnicę od Miasta który Rościąc sobie po Chmielnickim prawo do Ukrainy dowodził wtedy Pac Hetman Polny polit Kowali Połakom tatary i wojska litewskie – szturmowali dwakrótnie polacy do Głuchowa lecz w Końcu r. 1667 d. 30 stycznia stanął pokój w Andruszkowie z Moskwą. Było to za Jana Kazimierza

Dymitr Xiąże Wiśniowiecki Wojewoda Wołoski Zaprosiony od Cara Iwana Wasilewicza zbił Tatarów ufortyfikował wyspę Tomakowkę na Dnieprze wysadził minami tatarskii zamek Kirmen Orle miejsce na ostrowiu Chorczyca który potem zwano Wiśniowcem pierwszy zaczął używać czajek z skór żubrowych. Obrała go Wołoszcza za Hospodara lecz ponieważ z małym już pocztem wybrał obskarżony od Tomszy Anti-Hospodara złapany i Selimowi do Carogrodu wydany.

Do dziejów Wołoskich

Długosz
Miechowita
Kromer.
Bernard Wapowski
Herbut
Bielski
Tarnicki
Kallimach
= Kromerem w Kolon.
Jostus Decius
Górnicki
Orzechowski
Jan Dymitr Soli-
kowski
Reinhold Heidenstein
rerum polonicarum
Jan Łasicki o wejś-
ciu polaków z
Bohdanem na
Wołoszczyznę 1572
(potajnie)
Leonhard Gorecki
wojnę Iwoniego
opisuje 1574
dalej

Szemberg Relacya prawdziwa o wejściu w r. 1620 wojska polsk. do Wołoch.
Kobierzycki historya Władysław Król. Rubinkowski Janina
Latuski Epistola

Męczeństwa na żydach r. 1648 przez Kozaków dokonane

podług współczesnego Sabbati Ben Meir Kohen.

W Niemirowie wygubili Kozacy 6000 żydów a między temi sławny rabin Jechiel Michel zburzyli synagogę, porznęli przykazania i porobili z nich papucze było to 20 Siwan (Czerwca) — W Tulczynie zginęło 3000 żydów (d. 4 Tamuz w którym Mojżesz połamał święte kamienne tablice prawa i w którym Urim i Tumim zniknęły) — W Humaniu mnóstwo żydów którzy się niechcieli wykrzcić wyrżnęli — W Czernigowie 2000 Żydów — W Chatardow 1200, w mieście Pawłocz, Żrabisz, Białacerkiew — W Barze 3000 ż — W Konstantynowie 1500 ż — W Ostrogu, Nehul, Szczebrzeszynie r. 1649. Tomaszowie, Wladoj wszystkich żydów porznęli; w ogóle w latach 1648–1649 od Kozaków wyginęło przeszło 100,000 żydów. w Brześciu litewskim, w Pińsku. — We Lwowie podczas oblężenia kozackiego od głodu i zarazy tysiące żydów wymarło między innemi sławny Rabbi Joachim rabin z Krakowa sławny teolog, Rabbi Naftali rabin z Lublina sławny teolog; Rabbi Salomo Szlecht rabin w Satanowie syn sławnego Natana Schapira. Przeto też rabin Sabbati Ben Meir Kohen dzień 20 Siwan (w którym prawa święte zostały zniszczone i w którym się prześladowania żydów zaczęły r. 1171) naznaczył post na pamiątkę żydów pobitych

125

Pastorius p 102 mówi że przy napadzie Wołoskim było 10000 Kozaków z zamku swego do ~~sułtan~~ Chmielnickiego grożąc że sułtan za spustoszenie Wołoch mścić się będzie. Wreszcie postawiwszy wprzód w zakład syna brata swego dał 20000 czerw. złotych (p. 103) Chmielnicki wymagał wiele lecz obiecał porzucić swe żądania jeżli synowi ~~ma~~ córkę da Bazyli; ten obiecał łudząc się nadzieją że rzeczy inny wezmą obrót, i że tymczasem może potęga Chmielnickiego skruszona będzie

(Marję córkę Bazylego miał Janusz Radziwiłł hetman W. X. Litewski)

120

Chmielnicki umieraiąc synowi Georgiusowi postanowił Tutorami trybunos Kowalewskiego i Leśnickiego p. (248) chwalił Wychowskiego w oleengi umarł potem w Czerwcu w Czehrynie rozkazał Kaźmierza prosić o przebaczenia 1657. R. 1658 odkrył Puszkarenko jego zamysły Moskwie a Czapenki posła Troskiewskiego który naczelnym Kijowskim rozkazał schwytać Wychowskiego oraz 3 trybunami i do moskiewskiej odesłać Ogłosił to w radzie poseł Bieniewski miał mowę do Kozaków zawarłszy traktat 16 Septembra 1658 pod Hadziaczem Ukraina polakom poddał R. 1659 z 16000 kozaków z pomocą 3000 polskiego woyska i 30000 Tatar pod Gałgą i Noradynem knezia Trubeckiemu wyrzucił który Jerzego Chmieln za hetmana ogłosił pod Konotopem z wielkim wojskiem któremu 30000 pod Pożarskim pomagało zbici moskale przy czym Trubecki zginął d. 29 Junii R. 1660 przeszedł Chmieln na stronę Moskiewską i zdobył zdradą Czehryn przez żonę Wychowskiego której slubując miłość wpuszczony do Czechryna został i podludnowej z 40000 Kozaków moskalom pomagał lecz Dorosz trybunus prosząc o pokój wysłany do Marszałka pod ... obodyszczem Chmielniczenko się opierał lecz gdy go do

łacy hetmanem uczynili poddatſie

saha = zatyw
uszkaty = rozbojniki
mabut' = znat' r.
potata = pokormka
sisomanec = szarawy
żwakowaty = zrati żwakat'
poszmaryty = pomraczyi
churtowyna = burza.
czwara = hroza.
obibraty sia = wyzwat' sia
[illegible]banyj – wychożennyj
czaban = pastuh
domontar = domosied
Krjaczok = kaczka (utka)
czeresz = miech na pieniądze.
demen = korma

122

10 lat.

{ Hetmani po Bogdanie
Wyhowski, Brjuchowecki, i
Tetera.

d. 13 Jan. 1667 Ukraina Zadnieprska przechodzi do Polaków – a Zaporoże neutralne.

Piotr Doroszeńko

Mazepa 1687 obrany

28. Iwan Ilycz Skoropadski; 1708–1722

29. Pawet Leontjewycz Polubotok 1722 Hetm. nakazny

30. Danyło Pawłowycz Apostoł 1727–1734

31. Hrab. Kiryl. Grigorjewicz Razumowski; 1750–1767 + 1803. ostatni

Pierwszy feldmarszałek Małorossyi P. A. Rumiancow Zadunajski.

Kozacy podkładali miny pod klasztor gdzie Denhof stał: w wycieczce
porazili kilka kup Multan i umyślili Polaków w nocy napaść
ale Kondracki otrzymawszy o tem od zbiega pośrzednicza wiado-
mość czekał na ich przybycie i w nocy mężnie odparł. Machowski 123
tym czasem żądał by się miasto poddało podchwyciwszy wprzód
listy w których Bazyli żąda by się żona i ręce choć tydzień tylko
trzymali. Oblężeni nie mieli co jeść prócz tego tylko do picia im
z studnie pozostawało bo Denhof odciął wodę z źródła którą
oblężeni sprowadzić chcieli. Żona Bazylego jednak ciągle podmawia-
ła Kozaków i Wołochów do obrony obiecując im nagrodę sama mięso
jadło i napój rozdawała; jednakże oblężeni nie mieli prochu
lecz gdy oblegający dowiedzieli się że Tatarzy na odsiecz idą przyśpieszy-
li atak główny i w tym celu węgier jeden wielkie działa na zamek
(conopaeum) w którym Chmielnicki był kula
dosięgła celu: rotam currus elliffingens bino axis fragmento
z elisionem cerebri caput ai pedem condudit przyczem życie wyzio-
nął. Kozacy taili śmierć przez 6 dni: ciało schowane w zamku (Konopaeum)
unde in gens luctus et desperatio subibat. Nurum haudvane negando a patre auxilia consiliente
ubi occisum filium in noluisset. Żona Bazylego raz z kilkoma Kobie-
tami wyszedłszy z łzami prosiła Kozaków aby jak za życia Tymoszowi za
bronili tak i ją teraz z córką nieszczęśliwą bronili. Żądanie tej
pięknej Kobiety (cum Valachica mulieres forma & illecebris
vix Persianis decedant) sprawiło, Kozacy podnieśli do góry ręce i przy-
sięgli do ostatniego bronić. Tymoteusz lubił się napijać — Był wtedy
Król w Barze gdy hospodar śpiesznie na koniu posła przysłał że się
Han tatarski i Bakczyseraju na odsiecz Suczawy wyprawił pro-
sząc o ~~pomoc~~ przyśpieszenie tego. Tymczasem Kozacy wahali się
już a żonę Bazylego to głosiła że ~~tu~~ Han tatarski niedaleko
to że powstanie w obozie polaków to że skarby Kozakom rozda-
dzieli to że córkę wydawała za naczelnika Kozaków lub innej
~~wszystkich~~ do której iongasz
lego Fedorowicz namawiał. Złożyli broń pod temi warunkami
Kozacy przysięgną wierność Królowi 2) że nie zaczepią hospodara
Wołosk. lub księcia Siedmiogrodz. i na znak poddaństwa spuszczą ku zie-
mi chorągwie które Królowi oddane będą, sami wolno odciągną z rozsta-
wionemi tylko 10 chorągwiami. Aby nic z ~~skarbów~~ wtargnąwszy Wołoskich brali
lub czego przed przyjściem pod Suczawę nie mieli. Bronie wprzód złożą
na znak poddaństwa potem przysięgną że z niemi przeciw Królowi walczyć
nie będą i nazad takowe odbiorą. Dobra Tymoteusza zostaną u Komis-
sarzy. dobra porwane z Kościołów mołdawsk. powrócą. Wszystko z zamku
i miasta uprowadz. Suczawa z wszystkim hospodarowi Stefanowi
ma być oddane. Wychodząc szkód czynić nie będą ani też więcej w nim
Bazylego mieszać się nie będą. Każde z tych punktów zatwierdzili
przysięgą. Najprzód Mikołaj Fedorowicz Zaporożców Wódz przysięgnął
z pułkownikami podaną rotułę 9 Oktobra Ano 1653. Oraz pota-
jemnie umówiono że Kozacy do Króla wprost pójdą w celu prze-
proszenia go w tem ~~celu~~ dano im Mogilnickiego Rotmistrza
Konnicy który ich miał prowadzić. Kozacy zas dali 4 jeńców
i to z niewielkiego znaczenia. A gdy polacy na paszę konie popaśli
Kozacy ruszyli się w pław przez Dniestr (Tyra) uprowadzając z sobą
Mogilnickiego i ciało Tymoteusza na Ukrainę. Suczawa przyszła w ręce
hospod. Stefana równie jak żona Bazylego przy której wiele
skarbów, jak się spodziewano znaleziono mówiąno iż jedną część
wielkich pieniędzy schowała ze strachu przed wrogiem w ziemi
drugą zaś rozdała między Kozaki lecz najpodobniej (p. Lib VI. p.
390) że te pieniądze Bazyli w Konstantynopolu, Wenecyi
Amsterdamie, Gdańsku na giełdach na procenta wypożyczał
Polacy zdobyli 7 campestris machinis i 50 większych (tubis quos
e furcillis librare mos) Z Kondrackiem pod Suczawę byli
Polacy Stuszewski (zwany ojcem Kocubejem z powodu waleczności
w wojnach tatarskich) z synem Wielohorski, Kłodziński

Żona Bazylego Basilissa wjechała do Zamku Suczawsk z ~~wojs~~ 1000 ~~mentem~~ piechoty, którą Bazyli swym kosztem najął prócz tego ~~[illegible]~~ 1200 Semena piechoty wyćwiczonej w strzelaniu. Miasto osadził Karatassami którym płacił dziennie 1 talar (talerus leonis) Prócz tego posłał Chmielnicki synowi pod Mikołajem Fedorowiczem 7000 których gdy miasto pomieścić nie mogło za miastem na polu w obozie ~~wałami~~ dwa równym stanęli. Nadciągnęli Mołdawianie, lecz wycieczki Kozaków bardzo im szkodziły. Dowiedziawszy się że sam Bodan z Tatary na pomoc syna ciągnie pisali czym prędzej do Króla polsk. o pomoc. Wahano się posłać bo się obawiano Turków, Kozaków z resztą samowoli, ko było niespokojne i powodu niewypłac. żołd. Wreszcie pod przewodem Kondracki i Kłodziński posłano 1000 letkiej ~~jazdy armat~~ wojska prócz tego Denhofa z 600 dragonij: Michała Obuchowskiego którzyby na wszystko uwagę miał. Najprzód wojsko polskie rozbiło 1000 tatar. których Chmieln. na pomoc podał. Potem oblegali Suczawę. Prócz tego wysłał Król później Marszałka Jaskólskiego za cubiar. profect.: Krzysztofa Głębickiego Kaszt. Gniezn. W Polsce debatowano nad tem czyliby odciągnąć od Suczawy i bić tylko Kozaków lub czyli: tę: tę rzecz robić wrzeście. Król zgodziwszy się na ten projekt wysłał prędko: potajemnie Meinhowskiego: Houwalta z 600 (desultorij): Kilka dział polnych dla prędszego zdobycia Suczawy. Oblężenie trwało in sesqui mensem, kamieni Janusz z dział 4 wielkich burzył mury których ~~[illegible]~~ osada naprawiała. Kozacy robią wycieczki w jednej zabijają Stefana Mączyńskiego i hufiec Kłopotowskiego porażają. Nie było przytem Stefan Logoteta a oblężenie tak długo trwało bo wiele o zdobyciu radzono. Za bywaniem Houwalta radzili szybko zgasić miasto ale nie od strony Kozackiej

Alex. Kłodziński młodszy, Piasecki, Krasielnicki, Kłopotowski, Mogielnicki, Rosperge, Zeleżyński i t. d. z Polaków zginęło do quadringenta. Kondracki wkrótce po wzięciu Suczawy umarł gorączką zaczęta na dni 60 mu zarzucano iż przekupiony pieniędzmi wielkiemi zawarł przymierze: Kozaków wypuścił. Jedni mówią że go otruto drudzy zaś że się sam otruł — Tymczasem Chmielnicki zamawiał Tatarskiego Chana aby pomógł synowi mówiąc jak wielkie skarby miał przy sobie. Tatarzy ruszają lecz obozują na polach Derepczyńskich nie wiedząc czyli bez pozwolenia Sułtana wtargnąć do ~~Turc~~ Wołoch, ~~lecz dowiedziawszy się od Chamambeta~~ ~~Mury o zdobyciu Suczawy~~ wysłał do Księcia Siedmiogrodzkiego, grożąc mu za to że pomagał Polakom; namawiając do odstąpienia ~~[illegible]~~. Posła tego z 20 ludzi na granicach Wołoszczyzny złapał Lembergg posłem Kondrackiego nad wojskiem w Wołoszczyźnie przestrzony lecz dowiedziawszy się ... o śmierci Tymoteusza wziął drogę do Wołynia.

Chronica Gestorum in Europ. trac. 1645. 27 A 13.

Kozacy
~~17 Zborowsk~~
~~54. 63. 172~~
~~343 — 442~~
~~455 — 590.~~ 598

Wołoch 63.
157 — 206 — 221. —
223 — 231 — 334 — 335.
343 355 — 371 — 397 —
400 — 553.

Rożne
132
206.

129

Jerzy Chmielnicki r. 1660 w bitwie pod Słobodyszczami uczynił ślub że jezli ujdzie cało z rąk Polaków, zostanie mnichem — R. 1663 wstąpił jako mnich do Klasztoru Olsza: nicy niedaleko Korsunia postrzyżony w dzień Ś.Ś. Trzech Króli; zwoławszy starszyznę Kozacką i radząc im aby się ~~[illegible]~~ Turkom poddali: Z końcem tegoż roku gdy w imieniu duchowieństwa witał Jana Kazmierza ~~[illegible]~~ na Ukrainie mnich Jerzy Chmielnicki ofiarował mu Król metropolię Kijowską lecz jej przyjąć niechciał. R. 1664 przywołany z monasteru Trechtymirowskiego do Czarneckiego przez tegoż ujęty i do War: szawy odesłany gdzie stanął 27 lipca; z tamtąd do Malborga posłany.

131

Jerzy Chmielnicki hetman wojsk zaporoskich na seymie 1661 wiecznym prawem dostał Harz dziacz i Mirhorod; siostra jego Stefanida była za Neczajem — na seymie 1661 stwierdzono Pawłowi Janowi Chmielnickiemu przywilej na Buhajówkę i Berki

<u>Doroszenko</u> Za króla Michała było dwoch kandydatów na hetmaństwo ukraińskie: Doroszenko i Hanenko którego na przekor Jana Sobieskiego król Michał za hetmana obrał. Doroszenko z zemsty mając 30,000 Kozaków oraz Tatarów pod wodzem Szafi-Gerejem Sołtanem. Wojska polskiego było ledwie 12,000 Jan Sobieski został z piechotą polską w Podhajcykach które długo oblegał Doroszenko potem musiał zawrzeć ugodę. Jędrzej Potocki zawarł się wtedy w Stanisławowie, Sieniawski w Brzeżanach, Jabłonowski w Złoczowie, Dymitr Xiążę w Załoscach.

—

okręt z Nauplii jechał do Lemnos między wieloma niewolnikami na tym okręcie był Samuel Cerneschius nobilis Polonus ten chcąc siebie i niewolników drugich uwolnić wszedł do zmowy chłopaka zabranego z Rusi, którego z powodu młodego wieku Turcy nie mieli w podejrzeniu i który przeto bez okucia wolno po okręcie chodził. namówił go aby o pewnym czasie na przodzie okrętu zapaliwszy ogień dał znak do powstania i aby broń jaka może takowym podał który będą najbliżsi i aby ich pomogł rozkuć. Według zmowy zapalił ogień i pomimo że takowy zajął jego szatę tak był w młodym wieku od: ważnym iż nieważając na ogień wypełniał to co mu Czerneski kazał i lubo ciało jego ogień zniszczył nie wydał jednego krzyku lecz pomagał niewolnikom do rozkucia się. Uwolnieni niewolnicy skruszywszy więzy rozpoczęli z Turkami walkę zdobyli najprzód przód okrętu (pokład) i więcej jak 100 Turków zabili i okręt zabrali. Czerneski otrzymał ranę popłynął z okrętem do admirała weneckiego Andreja Cornelius który wtedy na środoziemnem morzu bawił koło Peloponezu dla walki z Turkami. Ten odesłał okręt do Wenecyi gdzie wolno było uwolnionym więźniom zostać lub oddalić się. Ci co się najbardziej zasłużyli otrzymali od senatu nagrodę.

Joannis Gratiani: Historiarum Venetarum Tomus II. Patavii 1728. 4º str. 115.

Załuski Andreas Chrysostomus: Epistolarum historico familiarum Tomus I Brunsbergae 1709. fol. str. 497 mówiąc o półkowniku Kozackim Samuelu Mołowidło który 1673 poległ w bitwie pod Chocimem Hic ille miles est cui undevigintii annos servilis triremium labor hanc taxit vincula. na okręcie zabił 200 turków wybawił siebie i 300 jeńców i przybił z owym okrętem do Wenecyi gdzie go skwapliwie przyjęto (moje więc 1664 to było kiedy temu lat 19 minęło 3)

Podobny wypadek jak Marka Jakimowskiego stał się r. 1665.

Zaccaria Mocenigo wracając z Kandyi był z okrętem swym napadnięty od 5 okrętów korsarzy tureckich lecz wysadził on okręt w powietrze. Dwa okręty tureckie które były poruszane od więźniów przykutych dostały się w ręce Wenecyjan przez powstanie więźniów. Na jednem z nich dowodził Mustafa Bei syn Mechmeta Basy z Napoli di Romania znajdował się tam w łańcuchach Samuel Cerneschi szlachcic polski (ri servi d'un giouanetto di Russia, schiavo egli pure ma per la poca et à sciolto, e non osservato per concertare con l'altri la trama, e distribuir loro bastoni per opprimer le guardie. Servir doveva di segno poluere accesa sotto la poppa dal Russo, ne egli di darlo manco, ma appigliatosi il fuoco ne suoi vestiti, fu cosa maravigliosa, che mezzo ardendo porto al primo banco qualche sabla rapita al padrone, disferro due o tre [illegible] degli schiavi, cadendo poi morto senza mostrar segno alcun di dolore in si terribil cruciato. Da si nobil' essempio infiammati gli altri, rotte le catene, facilmente opprimendo le guardie di poppa, e combattendo coll' altre militie tagliarono a pezzi più di cento, e venti Turchi. Il Cerneschi restò malamente ferito gli altri allegri condussero la galea all obbedienza del Capitan Generale da cui amendue spedite a Venetia, gli schiavi goderono la liberta, et i piu valorosi furono riconosciuti con premij."

Battista Nani: Historia della republica Veneta. In Venetia 1686. 4º Parte IIª str 425-426.

Cerneschi schiavo sollevа [illegible] i compagni e da il legno [illegible] Veneti:

Mohiła hetman Kozacki zaporoski pomagał 1684
Janowi III w expedycyi pod Zwaniec obawiano się aby do
Turków nie przeszedł
Kunicki hetman Zaporoski 1683 d. 30 Grudnia pod Ło:
bakiem walczył z hanem tatarskim 134

R. 1690 przybył poseł pop ruski od Mazeppy obiecując
Janowi III poddanie Kijowa i innych miast u kreiny
oraz pomoc Kozacki jeśli by Jan III uwolnił go od
jarzma Moskiewskiego Załuski T I p. II p. 1163.

Gdy Jan Kazimierz lekarza swego Brauna (†1690)
nadwornego namawiał aby tajemnie trucizną półkow:
nika Kozackiego Nalewajka zgładził odrzekł lenze
sługę W. Kr. Mci abym uzdrawiał nie zabijał (Załuski
T I p. II p. 1168.

Samujłowicz hetman 1685 miał mowy po-
tajemne z Tatarami przełoży go moskale okuli
a na jego miejsce Mazepę posadzili

135

Pamiętnik Warszawski r. 1823. T. V Wyjątki z rękopismu o Obyczajach za Augusta II (zawiera także rys Hajdamaków) – Sumaryusz okazyi Wiedeńskiej przez Jana III z archiw. Lubomirskich na Wiśniczu. Po Wiedeńskiej wyprawie Król Jan III na święta Bożego Narodzenia przez Sącz zjechał do Krakowa, gdzie stanął w samej Wilkanoc. W Lubowli Hetman Polny Sieniawski + 17 Septembris. Wyjątki z Tragedyj Ratsyna: Mitrydat przekład S. Witwickiego – Tom VI Wiadomość o Lordzie Byronie i jego pismach tłomaczenie Dumka Hetmana Kosińskiego. Kosiński dziesiąty po Daszkiewiczu z ramienia królów Polskich Hetman Ukraiński długo nam był przyjazny i w licznych z Tatarami utarczkach nie się potykał. w końcu dopiero poduszczony od niespokojnego Nalewajki, który po nim objął Hetmaństwo w r. 1596 wpadł na Wołyń, i jak z dziejów wiadomo znaczne szkody poczynił. W dumie Kosińskiego, charakter, obyczaje ludu, aż do rytmu najpowszechniej używanego, starałem się wiernie zachować – Rejestrowemi nazywały się półki Kozackie objęte spisem przez Króla powołanym – Janczarki często wspominane w dumach Ukraińskich, są to strzelby zdobywane na Turkach. Józef Załęski. – Historya Władysława III Króla polsk. Jan Tarnowski na wyprawie Wład: Siekiera p. K. Milewskiego – Kroma z Osyana Stef. Witw. – bramę zamku Sumer wyłamał – Kroma z Osyana p. Stef. Witw. – Wiersze dotąd nieogłaszane Drużbackiej z. – Opis Bohdan Ukraińskich z Hebrajskiego przekład Abrahama Sterna autorem tego dzieła Nathan Morkowicz Hanowerski mieszkaniec miasta Zasławia pierwsza edycyja wyszła 1653 w Wenecyi drugie 1727 w Dyrenforcie wydane przez Jakóba Neftalowicza z Gniezna. – 1648. 16 roku panowania Władysława p. 213–229 dalej 327–352 o miesiące Czarnyn był setnikiem Kozackim po rusku Chmiel zwany po polsku Chmielnicki, bogaty, bydło miał różnego gatunku dow... i prze... *) cf Wolfii Bibliotheca hebraica T. 923. coenum profund arum aquarum 48 5 Arkuszy. Moskowicz opisuje i zwyczaje Ukrainców

śmiałym w złośliwych czynnościach oraz wielkim wojownikiem. Hetman Koniecpolski do którego Czehryn należał wróżył że on nieszczęście jakie krajowi przyniesie, starał się go zgładzić lecz on wszystko swoim Panu pełnił, przeto umierając dał rozkaz synowi by go zgładził ze świata. Syn jego żeniąc się z Zamojską gdy cały majątek utracił jeździł po Kozakach którzy mu podarki składali i powziął myśl z nimi na Tatary uderzyć. Przyjechał do Czehryn gdzie Żyd Zacharyasz Sobieński był dzierżawcą. Pytał się go któby był tu naj bogatszy a gdy ten powiedział że Chmielnicki. Mając grozę od ojca na niego kazał mu stado połowę majątku zebrać. Chm. zdawał się spokoj: ny lecz pisał do Tatarów o zamiarze Koniecpolski i zebrali się przeciw nie: mu a on uciekł do Polski. Raz gdy w karczmie u Żyda namienionego Chmiel: i kilku Kozaków, przyjaciele jego siedzieli wydał im swój sekret, że się zemści. Żyd przy drugim stole siedzący nad rachunkami doniósł to Panu który go do więzienia wtrącił. Żyd z tego miasta Jakób Sobieński radził Chm. aby przyjaciele przez swe zaręczenie z więzienia go wyprowa: dzili a potem żeby poszedł za Panem do kościoła, upadł Panu do nóg i mówił że to fałsz odwołując się na przyjaciół. Co Chm. uczynił i uwolnio: ny został. po ściślejszym dochodzeniu, uznano winę i znowu go do więzienia wtrącono. Chorąży że zaraz do Brod przyjechał i kazał tysięcznikowi miasta aby mu głowę Chm: przyniósł pod karą śmierci. - Gdy setnicy przyjaciele Ch. odwiedzali go mówił im: czemu milczycie? uważajcie że naród polski codziennie wznaga się nad nami uciemiężając nasz naród ciężkiemi robotami i nie tylko że Panowie nas uciemiężają, ale i na: ród między wszelkiemi narodami upodlony panuje nad nami co nie dziś jeszcze robią to jutro nam się dostanie, przyjdzie jeszcze do tego że bę: dą orać pole naszym narodem, tak jak teraz orzą wołami; przeto usłu: chajcie mojej rady: pójdźcie do tysięcznika uproście go aby wam wydał moją osobę za waszą rękojmią na biesiadę radosną, którą jutrzej przy: tnia mnie wyprawić; gdy to się stanie, uciekniemy w nocy razem ja z wami i z całym majątkiem za przeprawę morską do Zaporoża, tam sto: [illegible] uczyniemy przeciw Polakom." Zrobili to i uciekli w nocy

do pustyni do Zaporoha. Rozesłali listy do Rusinów a wszystkiego wot
Tochu zebrało się koło 20000 głów

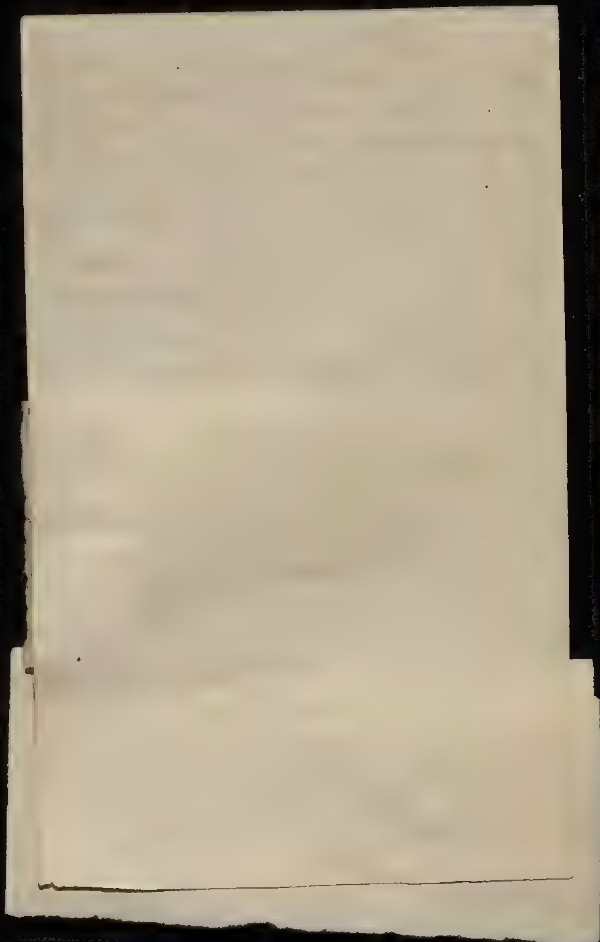
Nowy pisarz Listów w Wrocławiu
1819. Opis Warszawy, Krakowa,
Ślązka, Wrocławia.

R. 1704 138

Palij. (Palij z Pasierbem swém Siemaszką i Abazynem mając 30000 zbuntowanych Kozaków r. 1704 napadł w Berdyczowie Stanisława Potockiego starostę chmielnickiego: lecz zebrane wojsko polskie zniosło pod Niemirowem oddział Abazyna a za resztą Jerzy Lubomirski podstoli kor. i Józef Potocki wojewoda kijowski uganiali się przez zimę (Pamiętniki Er. Otwinowskiego

Iwan Samuś i Szymon Palej półkowni: cy w Ukrainie polskiej r. 1703 wzniecali bunty; (do Mazepy wysłany wtedy Stefan Piotrowski skarbnik wieluński od Augusta) na podżeganie Szwedów zajął Białącerkiew

Palij z Cygańczukiem i Orlikiem dobył Białejcerkwi i rezydował w Chwastowie — wyparował z Białejcerkwi Komendanta Gałeckiego Orłowski Deserta p. 161

Udovičenko Stefan 1736 139

Dzen Čarnomorsk Kozak 1792.

Po zburzeniu Siczy Oj spraw puhacz na mohyli

Wychod na liniję 1761. U Głuchowi u horodi

Pikiniery 1738

Zdobycie

[prom

~~Kozacy~~ Wczasach p
na zabawkę odważni
dać i rabować Turc
i zbytek wschodni zr
tym wrogom Chrześc
nęciły. Na krajach
krytych, z których
wysuwali się Dniepr
najdawniejszych cza
nosa i wyciągali
się aż pod same

Bunt hajdamaków na Ukrainie w r. 1768 opisany przez J. Lippomana i dwóch bezimiennych wydane z rękopismu przez Edwarda Raczyńskiego. Poznań w drukarni Orędownika na Garbarach Nr. 15. 1842. 8o min str 221. (Obraz Polaków i Polski w XVIII wieku. Tom XV) I Opis rzezi humańskiej przez J. Lippomana (drukowany w Rusałce Tom V i w Przyjacielu ludu na r. 1842 w Grudniu) Rafał Despot Młodanowicz wychowany w domu Xiążęcia Jabłonowskiego starosty kowelskiego r. 1757 komisarzem dóbr wojew. Potockiego mianowany był kawalerem pancernym podstolim smoleńskim komendant humański z juryzdykcyjej miecza zamordowany jegoż siostra 16letnia Johanna Młodanowiczówna panna, Konstancyja Jankiewiczówna siostra pierwszej żony Młodanowicza, Dorota z Młodanowiczów Bedzińska; zginęła matka Młodanowicza żona oraz inni krewni został przy życiu syn Pawlus oraz córka Weronika późniejsza Krebs i pisarz Chmielewicz. — Pułk kozacki którym Gonta dowodził miał żupan żółty kontusz i szarawary błękitne, jotomy żółte z czarnym barankiem róg z prochem i kartusz, nóż za pasem najemnicy mieli ubiór takiż materyjalny i srebrne okucia. — Gonta urodził się z chłopskiego stanu we wsi Rosuszkach umiał czytać i pisać i mówił po polsku ~~[illegible]~~ stał w Krystynopolu, od wojewody dostał w dożywocie wieś Osadówkę. Wprzód nim się z Żeliźniakiem połączył, przysięgał na krzyż i ewangelija że wyruszywszy przeciw Hajdamakom będzie wiernym Potockiemu — Żeliźniak pokazując jakieś pismo złocone na pergaminie pobudzał gmin do hajdamactwa. Melchisedek Jaworski hegumen w Motreninie podjudzał fanatyzm religijny poświęcając noże. Hajdamacy z Żeliźniakiem wyrżnęli najprzód Lisiankę miasteczko, stamtąd ciągnęli pod Białącerkiew lecz odparci; ciągną pod Humań — wyrusza przeciw nim pułk kozaków humańskich pod Gontą. Hajdamacy atakują z wieczora przez całą noc Humań rano d. 19 czerwca poddaje się miasto. Rzez zginęło przeszło 18000 ludzi samych żydów w bóżnicy zginęło — Potem stanęli hajdamacy obozem za Humaniem Szyło rabuje Baltę na granicy tureckiej — Nadciąga pułk kozaków dońskich pod wodzą Kreczetnikowa gdy im karabiniery przyszli na pomoc popoiwszy Hajdamaków wiążą i biorą. Odebrane im łupy sam Gonta miał kilka skrzyń srebra, najzdatniejszych wybrano do wojska i z hajdamakami rossyjskiemi odesłano do Rossyi — Potem Rossyjanie zabierali włościan do osadzenia nowej Serbij — Żeliźniak podług jednych miał być knutowany podług drugich na Sybir posłany — Gontę wprzód moskale po 3 razy na dzień wgołe ciało bili potem oddali go Polakom Zabrano do 4000 buntowników — Podczas rzezi było do obrony w Humaniu 60 piechoty kilka armat i 300 kozaków lecz i ci do hajdamaków pouciekali podług innych było 200 konfederatów t.j. zbrojnych mieszczan i 100 piechoty.

II Rzeź humańska czyli historya rewolucyi zrobionej przez Żeleźniaka i Gontę napisana rzetelnie, wiernie, dokładnie przez znajdującego się w tejże okropnej rewolucyi (ponoś przez młodego Pawła Młodanowicza.) Gontę pojmał półkownik Gołogrzywa mając 500 Dońców i wezwał do pomocy jenerała Kreczetnikowa; pojmany wdział s.

Spasa; żona Gonty z 4 córkami posłana do Moskwy, syn uciekł. W Łazdziernika oddał Kreczetników Hajdamaków Branickiemu hetmanowi W. Kor. Było Hajdamaków polskich kilka tysięcy; Zaporożców 1500 Odesłał na karę Branicki do Lwowa 800 do Brodów 500 do Winnicy 300 i.t.d. We wsi Serbach pod Mohylowem exekwowano Gontę Co dzień przez 10 dni zdzięto mu po pasie 11 dnia ucięto nogi, 12go ręce 13 wypróto serce 14. ucięło łeb i rozwieszenie członków jego po 14 szubienicach na Ukrainie. Trzeciego dnia przy udarciu 3 pasu umarł; przytomny był exekucji Stęp: kowski reimentarz

III. Opis krótki rzezi w mieście Humaniu od czerni Ukraińskiej dnia 20 miesiąca Czerwca 1768 roku zdziałanej (z akt klasztoru bazyliańskiego w Humaniu r. 1788 wzięto) z pisma Lipomana pokazuje się że pisał to Tuczapski; jednak w moim zbiorze jest podobny Kornelego Srzeczyńskiego lubo nie tak kompletny snać Srzeczyński korzystał z Tuczapskiego.

Wieszano hajdamaków w Kamieńcu Podolskim w Lwowie 200 w Krzemieńcu, w Winnicy, Żytomierzu, Łatyczowie i innych miast.

Tuczapskiego rękopism z r. 1788 Lipoman cytuje.

jest jeszcze: Opis rzezi humańskiej przez córkę Mładanowicza Konstancyja (Weronikę) córkę Mładanowicza zamężną Krebsową drukowany w Orędowniku I rok i osobno. (miała ona wtedy lat 18)

---

1) przez Ant. Mo w Tygodniku

3) w Ateneum.

4) Darowskiego wierszem.

nieżywy watażka złapany przez półkownika Czorbę w Gałaganowce Szczerbin z Kozakami oraz watażka Bondarenko pojmany został od setnika Kornińskiego Proskurowa.

141

Przyjaciel ludu Rok IX. T: I 1842. Bunt Żeleźniaka i Gonty 1768 roku (Lipomana) w Rufatce.
str. 81. 91. 98. 114. 134. 138. 159. 168. 171.

Wyjątek z opisu rzezi humańskiej p. 73. 91.

Orędownik naukowy Rok 1842. Poznań

Rzeź humańska

Bunt Żeliźniaka i Gonty 1768 roku przez
Jana Lippomana byłego chor. czeheryńskiego ob. gub.
Kijow. (wyjęto z Rusałki na r. 1842 przedrukowano
w Przyjaciel ludu Rok IX No 11. str. 81 . . . miał
Lippoman pod ręką Krebsowej i Trzcińskiego opisy
pierwszy druk w Orędowniku Opis Darowskiego wierszem Zaux
w bibl. Ossol. darowany przez Chaudoir
Moszczyńskiego w Tygodn. lit.
Goszczyńskiego t. I
Wernyhora
Kopciuszka.
Makulskiego bunty Ukraińsk.

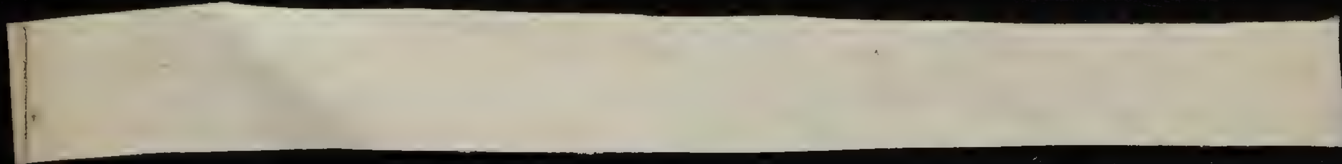
Opis krótki rzezi ~~[illegible]~~ w mieście Humaniu od Czerni Ukraińskiej dnia 20 miesiąca Czerwca 1768 roku zdziałanej. Z akt Klasztoru Humańskiego Ks. Ks. Bazylianów wyjęta.

Nr 37 p. 293–295. Nr 38 p. 299–302 Nr 39. p. 309–310. 143

Tygodnik literacki

~~Przyjaciel ludu~~

(hr. Moszczeński)
Rzez Humańska Wyjątek z pamiętników Adama Mosz. udzielony redakcyi przez hr. E. R.. 1144
Nr 11. p. 82–84. Nr 12 p. 90–91 Nr 13 p. 100–103. Tygodnik literacki:
Przegląd dziejów. pols. Kut. Zaitier[?] 1839. Część III p. 30–36.

Wypis z xiąg grodzkich województwa Kijowskiego roku 1768 miesiąca decembris 22 dnia. fol. k. 4. (Nr Zno. 7779/130.)

Jan Roch Kościuszko dziekan radomyślski paroch cerkwie czopowieckiej kazał w Żytomierzu do ksiąg grodzkich następujący manifest duchowieństwa województwa bracławskiego i kijowskiego dyjecezyi kijowskiej zapisać.

Duchowieństwo przed hajdamakami rozproszyło się do Rosyi, Wołoszczyzny i kraju tatarskiego i na Wołyń. W Kaniowie od watażki Semena Nieżywego został jeden paroch zastrzelony, drugi powieszony trzeci spisami zakłuty, inny w Korsuniu miasteczku od Maxyma Żeleźniaka ubity, inny w Bohusławiu zamordowany, szósty we wsi Rososzy zamęczony, siódmy w Międzyrzeczu kijmi ubity, ósmy paroch pomynicki zabity, dziewiąty w mieście Żywotowie zakłuty, dziesiąty paroch śmielczyński kijmi ubity, jedenasty paroch w Umaniu nahajami zabity, dwonasty i trzynasty parochowie pisarzewscy, czternasty paroch daszkowski po dwakroć wieszany, piętnasty i szesnasty paroch i wikary hruziański w jamę wtrąceni i zabici; paroch Murzyński skłoty; inni węglami wrzącemi pieczoni – Hajdacy ubrawszy się w ornaty tańcowali, bydlęta kapami nakrywali; z kielichów wódkę pili, matki płodne rozcinano, płód zabijano i z wnętrzności dobyte dzieci na spisach do góry podnoszono, zmuszano do przyjmowania krztu powtórnego, szlachcianki gwałcono i chłopom w śluby dawano, Hajdamacy obiecywali chłopom po jednym rublu za osobę katolika, ciała katolickie chować zakazywali – Melchisedek Jaworski ihumen monasteru motrenińskiego nieunitów we wsie dóbr klucza zabotyńskiego dziedzicznych Łcia dubońskiego wojewody bracławskiego już od r. 1761 przez swych zakonników i innych ludzi buntował przeciw xiężom unitom chłopstwo klucza zabotyńskiego, śmielańskiego, moszeńskiego i starostw czechryńskiego i czerkaskiego i kazał im się unii wyprzysięgać, rozrzucając w Motreninie kartęczki buntownicze. Wystawił unita Wołodkowicz metropolita kijowski we wsi Telpinie (kluczu śmielańskim) i Ositniażce (kluczu zabotyńskim) 2 cerkwie; Jaworski samowolnie z Rosyi sprowadził nieunitę Gerwazego lincewskiego biskupa perejasławskiego i przez niego owe cerkwie kazał poświęcić, a gdy komisyja z 2 dziekanów na to zjechała omal chłopstwo ich nie zabili, bo urzędnicy dworscy na to pobłażali równie jak i panowie. Gdy się hajdamactwo skupiło kazał Jaworski unijackim xiężom jechać do Perejasławskiego biskupa i tam unii się odprzysiąc co niektórzy z bojaźni uczynili. Jaworski wydawał takim xiężom literas salvi conductus naprzeciw hajdamaków. Niektórzy xięża za przyczyną Jaworskiego w Śmile (nad Tasminą rzeką) d. 15 maja 1768 musieli podpisać akt wyprzysiężenia się unii który do akt miał podać Konstanty Mokrzycki paroch kamionobrodzki. Dla ogłoszenia owego aktu za nieważny, niniejszy manifest duchowieństwo spisało i do akt grodzkich kijowskich w Żytomierzu 22 grudnia 1768 podało (na którym jeden zakonnik bazylianie nie podpisani) – w mieście Zabotyn hajdamacy zabili gubernatora Stępkowskiego, innych katolików i 18 żydów – w mieście Chodorkowie d. 10 Augusti 1768 zabili 2 dominikanów i obywatela na rynku – Hajdamacy wbiegli w miasteczko Żywotów, rozlali się na klucz zabotyński w miasteczkach Moszniach w mieście Międzyrzeczka (własności chorążego Rzewuskiego) Manifest ten podpisało 298 księży ruskich unickich (między temi było 22 dziekanów 252 parochów, komendarzy, adjutorów, administratorów 23 wikarych i 1 dyjakon)

List Chłopów polskich do Kozaków ruskich z okazyi manifestu ich uczynionego w Winnicy Februarii 25 d. r. 1769. K. 245 – 248.

Manifest Wojennych Kozaków Województwa Bracławskiego przeciwko wszystkim szlachcie zaniesiony w Winnicy R. P. 1769 d. 25 Februarii K. 248 – 249. (iż wskutek barskiej konfederacyi gdy szlachta konfederacka z Tatarami się łączyli, dla uciemiężeń musieli się złączyć z wojskiem rossyjskim

Uniwersał Iwana Kozaka Siczowego K. 284 każe wyrzynać Lachów Żydów Uniatów mówi że ma 600 wojska mówi że wspiera Imperatorowa Rossyjska.

Obwieszczenie poddaństwa Ukraińskiego przez Józefa Gabryela Stępkowskiego Obożnego polnego Koronnego partyów ukraińskich i podolsk. generalnego regimentarza, oraz Jana Dunina Łabęckiego regenta kancellaryi Wojska Koronnego partyów Ukraińskiej i podolskiej dane w obozie pod Kodnią d. 30 Sierpnia 1769 (wspomina o rożnych zaburzeniach radzi się uspokoić chłopstwu: mówi że się z hajdamakami bił pod Olchowcem i Litnówką

Szczurowski bazylian autor dzieła: missya Białska (vide Szelauga o rzezi humańsk) architekt. tem był Kościoła Bazylianów w Białej Atheneum

Ułamek z poematu: smutna przygoda i śmierć żałosna nadobnej Wirginiej dziewice Rzymskiej ośmiorakim rymem opisana przez Hieronima z Lipia Lipskiego r. p. 1652 autor obszernego poematu Wojna Chocimska udzielił Samuel Nowosielski Atheneum I p 96 – 105.

Fétis Biographie universelle des musiciens

Kiprenski Orest Adamowicz urodz. 1783 d. 13 marca urodzony w powiecie Oranienbaumskim w Koporze kształcił się w Rzymie gdzie r. 1833 portret hrabiny M. A. Potockiej malował jeden z celniejszych nowych malarzy rossyjskich + w Rzymie 5/17 Października 1836
Chudożestwennaja Gazeta 1840 № 13.

I Historia pomniki i rozprawy – II Literatura powieści obrazy poezyje i stare – III Sztuki IV Krytyka i Rozmaitości

Drzewo żywota (na górze Łysiéi przez ręce Świętego Emeryka Królewica węgierskiego roku pańskiego 1006 przesadzone) pod strażą zakonników Ojca S. Benedykta – zostające teraz nowo historycznie opisane przez X. Jacka Jabłońskiego tegoż Klasztoru S. Krzyża profesa proboszcza S. Michała w Stupi (1737) w Krakowie w druk. Jakuba Matyaszkiewicza str. 22 i 260 in 4to. (jest tu in 4o. niezgrabna rycina góry S. Krzyskiej)

str: 10. Roku 1686 przed drzwiami kościoła naszego w boku skałę kując trafunkiem napadli na miejsce albo łożysko w którym złożone było Bożyszcze dawne węglami osypane, pewnie z tych o których uczynił a się wzmianka (Pogoda, Gwizd Pogwizd, Lada)

str. 11. Poganie Łysą górę trzewa wałami kamiennemi z wielką pracą i kosztem na koło góry otoczyli: obsypali szeroko sią i wielkością nad podziwienie ludzkie (którym się dotąd przypatrujemy) Dwoje tylko jest miejść na kształt dwoch bram w tych wałach i okopach.

str. 58 Kronikę Litewską ruskim charakterem pisaną znaleziono pośmiérci w bibliotece Króla Augusta cytat ją Janusz Xżę Ostrogski z której wyjątek o drzewie Krzyża S. świętego z Łysej góry

str. 191. Tenże monarcha (Władysław Jagiełło) pobożny dał był pomalować wszystek kościół (na Łysej górze) greckim sposobem które jeszcze trwa.

str. 196. Zygmunt III po zwycięstwie moskwy darował do klasztoru na Łysej górze swej ręki robotę to jest ze srebra krucifix i z statuami po bokach S. Maryi i S. Jana Ewang. odlewane (przystał to przez syna swego Władysława Królewicza.)

Klasztory Benedyktynów polskie 1) na Łysej górze s. Krzyski r. 966 od Dąbrówki 2) Tyniecki r. 1044 od Kazmierza mnicha Króla 3) Sieciechowski od Bolesława Króla 1010 4) Płocki od Jana Xcia mazowieckiego r. 1270 5) mogilnicki od Bolesł. śmiałego 1065 6) Lubiński r. 1175 od Mieczysława Xcia wielkopolskiego 7) Trocki od Witolda r. 1410 8) Horodyski od Jana Kopica wojew. płock. r. 16.. 9) Mieszwski od Leona Radziwiłła założony.

X. Marcina Kwiatkiewicza (Benedyktyna) Krzyż Święty na Świętej górze święto krzyskiej Łysiéi nazwanej w Sendomirskim województwie teraz nowo historią swoją objaśniony. W Krakowie w druk. Mikołaja Alex. Scheda 1690. 4o. kart str. 162

str. 17 mówi że na cześć Bostw z tąd ich piosnke była starościecka Lada Lada Illeli Illeli Poleli

Iwaś Konowczenko był synem pułkownika Kozaków miał ~~...~~ tutor za Taras: za za Kijowem zwany baranie pole jest tam dziś mogiła zwana Syn Kozacki ⊕ z słupem i napisem gdzie. Iwaś poległ podpojony przez zaz: drośnych towarzyszy od wrogów zabity dolina zwie się Czerkies w nocy matka Iwasia pokazuje się płacząc na mogile. Wołow. t. I 147

148

Relacya deputacyi do examinowania sprawy o bunty oskarżonych na sejmie 1790 uczyniona. Warszawa 1790.

Treść tejże relacyi. Warszawa 1790.

Jeszcze r. 1789 Sadkowski kapelan ambassady rossyjskiej i Koniński biskup mohilewski starali się zażegnać bunt między ludem rozdawano noże jednak ostatni rozbiór Polski sparaliżował to.

Bender (Tehinia)
Akierman (Cetate alba)

1149

Autor Graf Rechberg.

Les Peuples de la Russie ou Description des moeurs, usages et costumes des diverses nations de l'empire de Russie, accompagnée de figures colorées Tom I à Paris de l'imprimerie de D. Colas 1812. In Commission bey Schaumburg et Comp in Wien 330 fl. mit en miniatur ausgemahlten Kupf		480 fl.

Kozacy zaporoscy koło porogów Dniepra mieszkali Batory z nich utworzył 6 regimentów w każdym po 1000 ludzi i dał im hetmana i dał im kraj wszystek między Kijowem a Trekhtymirowem leżący. W czasie buntu Chmielnickiego oddział jeden osiadł na Siczy 50000 ludzi i zwany zaporoskiemi. Drudzy zaś przeszli na drugą stronę Dniepru *) poddali się Rossyi i zwani Kozakami Ukraińskiemi i ** pod Mazepą zwalczeni a pod Katarzyną zburzeni – Siczowi zaś pod Katarzyną zburzeni przeszli do Turecczyzny niektórzy. Jedną część pozostałych siczowych Kozaków osadziła Katarzyna 1792 na półwyspie Taman koło rzeki Kubanu skąd ich Czarnomorskiemi Kozakami zwano.

B. Dońscy Kozacy koło tej rzeki mieszkają [Już w IX wieku między czarnem i Kaspijskiem morzem u podnóża Kaukazu leżał kraj Kasachia – ~~teraz~~ w okoliczności ~~zwie się~~ Kabarda zamieszkałej przez górali Czerkasów – Za Olgi jeszcze 948 mieszkali Kosagi koło Donu Mścisław 1021 zwalczył ich i zajarzmił (cf: Kasogi w Igorze) Iwan I Car r. 462. 3 pokolenia Kozackie Ordeńskie, Azowskie i Meżorskie wysłał na Don – Uciekając przed niewolą która wtedy na Rusi i Rossyi górę wzięła wiele się tu schroniło i osiadło, wyprawy Kozackie na Lugo do wschodu i Turcyi także wielu znęciło do siebie r. 1570 założyli

* Czyli Ukraińców poszczuła się ku Białogrodowi i zwana Słobodskiemi Kozakami.

** Miasto Baturyn było ich siedliskiem.

koło ujścia Donu warownię Tscherkask (małe warownie zwano Stanicami) bo wiorst od tureckiego miasta Azow odległą które oni mimo wszelkiego oporu r. 1637 zdobyli i długo trzymali. – Na początku XVII wieku wiele Ukraińskich kozaków do nich się przyłączyło. Roku 1604 byli stronnikami fałszywego Dymitra ale ~~[illegible]~~ zbici zostali od Cara Godunowa. Doniec: Stenko Razin r. 1672 zebrał bandę wraz z Sergei Krywoj pobił Rossyjanów i Strzelców ku niemu wysłanych zdobył Razin, Carycyn, Czernoj Jar. i Astrachan r. 1672 gdzie chciał królem zostać. Ale 1673. zdobył Jwan Bogdanowicz Miłosławski rząd Astrachan a Xiążę Dołgoruki potapał ich i zbił. Roku 1715 z powodu rozkazu aby rossyjskich zbiegów którzy do nich uszli wydali pod kozakiem Buławin bunt podnieśli bronili się długo ale przeciw Dołhorukiemu wreście uledz musieli gdzie 7000 dońców padło. Teraźniejsi kozacy okropnym są ich odcieniem z dońskich kozaków powstali *) Jaickie kozacy osiedli z początkiem XV wieku w czasie gdy Tamerlan z hordami Tatarskiemi Europę niszczył pod dowództwem Wasyli Gugna koło morza Kaspijskiego było ich 30 Roku 1584 doniec kozak Neczaj w 500 osób osiadła niższym Jaiku w miejscu Kołowrotnoje lecz wkrótce wyżej się posunęli aż do gór Diakowi (do diakowych gór) i zbudowali Wierchnoja poszli potem na rabunek do Chiwa w Tattaryi wracając zbici zostali od Chana Tatarskiego przy rzece Sudorja. 400 z nich później poszło na morze Kaspijskie i rabowało aż ich na rozkaz Cara Ataman ich Bełowow do Niżnego Nowogrodu nie przywabił, gdzie byli schwytani i na roboty do Polski i Liflandyi odesłani r. 1622 Maryja Mniszkówna carowa uciekła do jaickich kozaków lecz rossyjanie złapali ją na wyspie Medwetschej W r. 1648 osiedli kozacy ci w Jaizki Gorodok. ~~[illegible]~~ Poddali się 1700 Carowi Michałowi Fedorowi. Roku 1772 Pugatschew Jemelian powstał między niemi. Katarzyna r. 1775 dała tym kozakom amnestyę przezwano ich Uralskiemi Kozakami a miasto Jaik Uralskiem

II Sibirscy Kozacy. Roku 1571. wysłał Jwan Wasylewicz II wojsko do Syberyi pod dowództwem Jwana Monraszkina lecz ci zbili zostali okrom 700. tysięcy Kozaków pod Jermakiem Timofejewem który się koło Kamy schronił, i miejsce Jermak Gorednitscha r. 1579 Jermak mając 5000 Kozaków i 3 działa walczył z Tatarami i Samojedami wśrod głodu zimna i zdobył 1581 całą Syberyję. Jermak sam wracając napadnięty przez Koutschoum Chana ~~[illegible]~~ utonął w Jrtyszu. III Orenburskie ci na początku 18 wieku oderwali się od dońskich mieszkali najprzod przy rzece Samara r. 1735. Rosyja wzięła ich do osadzenia linij orenburskiej IV Grebenscy pochodzą z dońskich rabowali na morzu Kaspijskiem i Wołdze. Wojsko Jwana Wasylewicza ich zbiło jedna ich część poszła z Jermakiem do Syberyi druga zaś 300 głow osiadła pod dowództwem Andrea przy morzu Kaspijskiem i zbudowało Andrewą Dierewnia w XVI wieku osiadła przy rzece Terek (skąd także Terskiemi zwani bywają) a od grzbieta grzebienia gorą Kaukazkich zwani grebeńskiemi V Wołgajscy Należeli do dońskich w r. 1604. zbuntowali się przeciw pseudo Demetriuszowi powstał pomiędzy niemi bowiem niejakiś Petro który się za syna Cara Fedora Jwanowicza udawał r. 1734. oddzielili się od dońskich i udzielnie pod właśnym imieniem żyli

		152
Niekrasowcy	Za Piotra W. w czasie wyprawy Azowskiej r. 1695 wiele od wojska uciekało i do Kozaków dońskich się łączyło, gdy ich na żądanie Atamar wydać niechciał, że Jerzy Włodzimirzowicz Dołhoruki Półkownik wpadł i porabie rał ~~ich~~ zbiegów za to się obruszył r. 1707. Kozak Kondrat Atanazego syn Buławin napadł ~~z~~ Sigraja Xięcia i zabił go z wojskiem nad rzeką Ajdarem i wezwał wszystkich do obrony insurekcyj za wiarę Pnen. Bogarodzicy już ich wiele było wybranych ~~lecz~~ gdy wystąpił przeciw wojsko ~~wiernie~~ Atamanowi Łukjanowi Maksimowi ~~zostało~~ ~~Łegoi zbity Maksimow odebrał Czerkask~~ zbił Łukijana zabił go i wziął czerkask i chciał zająć Azow. Piotr W. wysłał na niego wojsko pod dowodztwem Xcia Bazylego Dołhorukiego do 20,000 ludzi, zbili wojsko Buławina gdy się tenże Azow zdobyć kusił (Buławin się sam zastrzelił z Pistoleta 1708. Jeden z wspólników Buławina Jgnacy Niekrasow unikając zasłużonej kary umknął z 600 familij Kozackich za Kuban 1708 i osiadł za dozwoleniem Chana Tatarskiego na ~~rzece Kuban~~ wyspie Tamańskiej i służyli w wojsku tatarskiem 1771. gdy tam suwarow po prawem brzegu Kubana porobił warowne	

uszli do Anapy w Kraju czerkieskim między rzekami Zany i morzem czarnem lecz gdy się Krym Rossyi dostał uszli 1784 do Synopi skąd morową zarazą wypędzeni przepłynęli morze czarne i osiedli nad Dniestrem w słobodzie Czobruczach roku 1787. gdy wojna turecka nastała udali się do Bulgaryi gdzie nad rzeką Dunawcem przy jeziorze Razelmie żyli wioska ich Dunawaczy w 1809 r. miała 1,200 a wioska Sary Kioj (żółta wioska) do 400 domow mówią oni po rusku i wyznają wiarę grecką. w roku 1809 sprowadził ich ztamtąd Hrabia ~~Zła~~ Złatow pod Warnę skąd zaraz do Dunawcow poszli

